

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Hlavní specializace: Cestovní ruch



**Udržitelný rozvoj cestovního ruchu ve vybrané
destinaci – Liberecký kraj**

Diplomová práce

Autor: Bc. Petra Voláková

Vedoucí práce: doc. Ing. Jarmila Indrová, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Udržitelný rozvoj cestovního ruchu ve vybrané destinaci – Liberecký kraj“ vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 9. května 2012

.....

podpis studenta

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní doc. Ing. Jarmile Indrové, CSc. za cenné rady, připomínky a vstřícnost při vedení této diplomové práce. Moje poděkování patří rovněž mé rodině za trpělivost a podporu poskytovanou po celou dobu mého studia.

Obsah:

Úvod	6
1. Udržitelný rozvoj	9
1.1 Udržitelný rozvoj a jeho definice	9
1.1.1 Pilíře a principy udržitelného rozvoje.....	10
1.1.2 Role mezinárodních organizací a trvale udržitelný rozvoj	12
1.1.2.1 Organizace spojených národů (OSN).....	12
1.1.2.2 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)	13
1.1.2.3 Evropská unie (EU)	14
1.2 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu	15
1.2.1 Indikátory udržitelnosti.....	16
1.2.2 Šetrné formy cestovního ruchu	17
1.2.2.1 Venkovský cestovní ruch	18
1.2.2.2 Agroturismus	18
1.2.2.3 Hipoturistika a cykloturistika	19
1.2.2.4 Ekoturistika.....	19
1.2.3 Certifikace cestovního ruchu a její význam.....	20
2. Liberecký kraj.....	23
2.1 Vymezení a základní charakteristika Libereckého kraje.....	23
2.1.1 Obyvatelstvo	25
2.1.2 Dopravní infrastruktura.....	25
2.1.3 Životní prostředí	26
2.2 Cestovní ruch v Libereckém kraji a základní předpoklady pro jeho rozvoj.....	27
2.2.1 Ubytovací kapacity a návštěvnost kraje.....	28
2.2.2 Atraktivita kraje	32
2.2.2.1 Přírodní zajímavosti.....	32
2.2.2.2 Kulturně historické atraktivity.....	33
2.2.2.3 Sportovní atraktivity	34
2.2.3 Strategie a cíle kraje v oblasti rozvoje cestovního ruchu.....	36
2.3 Zhodnocení stavu cestovního ruchu v Libereckém kraji.....	39
3. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji	41
3.1 Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje	41
3.1.1 Dotazníkové šetření	41
3.1.2 SWOT analýza udržitelného rozvoje Libereckého kraje.....	43
3.1.3 Priority, strategické cíle a opatření udržitelného rozvoje	45
3.2 Organizace šetrných forem cestovního ruchu	45
3.3 Šetrné formy cestovního ruchu provozované v Libereckém kraji.....	48
3.4 Aktivita podporující udržitelný rozvoj cestovního ruchu v kraji	55
3.4.1 Realizované projekty	55
3.4.2 Současné aktivity a nabízené produkty.....	60
3.5 Zhodnocení podmínek rozvoje šetrných forem cestovního ruchu v Libereckém kraji.....	62
4. Liberecký kraj a vybrané indikátory udržitelného cestovního ruchu	64
5. Dotazníkové šetření.....	73
5.1 Podnikatelé v odvětví cestovního ruchu.....	73
5.2 Účastníci cestovního ruchu.....	76
5.3 Rezidenti Libereckého kraje.....	78
5.4 Krajský úřad	81

6. Zhodnocení stavu udržitelného rozvoje v Libereckém kraji a návrhy do budoucna.....	83
Závěr	86
Použité zdroje	88
Seznam zkratek	91
Seznam grafů.....	92
Seznam obrázků	92
Seznam tabulek	92
Seznam příloh.....	93

Úvod

Cestovní ruch, který prochází od druhé poloviny 20. století rozkvětem, patří k významným národohospodářským odvětvím. Je trendem moderní společnosti, lidé stále více cestují, kladou stále větší požadavky na rychlost a kvalitu služeb a zároveň očekávají prožití takových chvil, na které budou dlouho vzpomínat. Kromě řady pozitiv, které s sebou bezpochyby cestovní ruch přináší, jeho projevy představují i záporné stránky. A právě tyto narůstající negativní vlivy upozornily na potřebu řešení otázky jeho trvalé udržitelnosti. Do popředí se dostávají otázky udržitelného cestovního ruchu, na jeho nutnost poukazují různé významné mezinárodní organizace ale i státní orgány, vzdělávací instituce a další organizace.

Pojem trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu, dnes často skloňované téma, vychází z předpokladu nenarušovat působením cestovního ruchu životní prostředí a chovat se tak, aby aktivity současné generace neohrožily zájmy generace budoucí a nesnižovaly rozmanitost přírody a kulturních památek. Jedná se o vyváženost mezi několika aspekty v rozvoji území a zájmy účastníků cestovního ruchu, a to v prostoru a v čase. V zájmu každého z nás je důležité chovat se a jednat takovým způsobem, aby nedocházelo k zániku autenticity místa, tradic, kulturní diverzity, kulturních památek či přírodních krás.

Efektivní a udržitelný rozvoj cestovního ruchu by měl být zajišťován profesionály, kteří mají potřebné znalosti, které umějí dobře uplatnit. Směřování k udržitelnosti vyžaduje především dobrý management a marketing dané destinace, dobrou komunikaci a spolupráci mezi subjekty cestovního ruchu a v neposlední řadě také dostatečnou osvětu provozovatelů cestovního ruchu i jeho účastníků. Principy udržitelného cestovního ruchu by měly být proto přijímány nejen na nadnárodní a národní úrovni, ale i na úrovni nižší, neboť regiony, kraje, obce, to oni znají nejlépe své prostředí a oni jsou schopni navrhnout a přijmout efektivnější opatření zajišťující udržitelnost.

Rozvoji cestovního ruchu věnuje Liberecký kraj velikou pozornost, neboť ho považuje za významný zdroj hospodářského růstu a zdroj krajského rozpočtu.

Cílem práce bude zhodnotit celkový stav udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji. Dílčím cílem pak bude ověřit, zda kraj vyvíjí dostatečné aktivity na podporu udržitelného cestovního ruchu, aby nedocházelo k negativnímu efektu ničení

„turismu turismem“ a tím ztratě turisticky atraktivní destinace díky mimořádně hodnotné kulturní krajině, kterou tento kraj oplývá. Východiskem bude skutečnost, že Liberecký kraj má dobré předpoklady pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu, což vyplývá především z kvality přírodního prostředí, krajinářsky hodnotného území a také místních výrobních tradic. Většina atraktivních turistických cílů Libereckého kraje leží v chráněných územích, která bývají často přetížena a podrobena zásahům do životního prostředí. Při hodnocení lze vycházet také z faktu, že Libereckému kraji patří prvenství v rozloze zvláště chráněných území oproti celkové rozloze kraje a je zde větší riziko poškození krajinného rázu.

Práci tvoří dvě části. Teoretická část je zaměřená na vymezení pojmu udržitelný rozvoj, je zde vysvětlena jeho podstata a principy, na kterých je založen. Popsána je i role významných mezinárodních organizací, které přispěly k formulování udržitelnosti. Druhá část této kapitoly se již zabývá udržitelným rozvojem aplikovaným na odvětví cestovního ruchu. Jsou zde popsány indikátory udržitelného rozvoje, šetrné formy cestovního ruchu a význam certifikace. Hlavním zdrojem informací jsou publikace vydané Ministerstvem pro místní rozvoj, sborníky, odborné články a elektronické zdroje dat. Z autorů zabývajících se touto problematikou je možné zmínit Pásková M. – Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu, dále kolektiv autorů Katedry cestovního ruchu, VŠE – Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj. Pro zpracování je použita metoda deskripce a literární rešerše, jejíž součástí je syntéza dostupných informací.

Praktická část práce obsahuje již charakteristiku Libereckého kraje. Čtenáři je Liberecký kraj představen z pohledu jeho základní charakteristiky a z pohledu postavení tamějšího cestovního ruchu. Kapitola se také zabývá strategickým dokumentem, a to Programem rozvoje cestovního ruchu, pro hlubší pochopení, jakým směrem se kraj v oblasti rozvoje cestovního ruchu ubírá, jaké má plány a nastavená opatření. Ke zpracování je využita metoda kompilace, následná analýza a zhodnocení.

V další části práce je provedena analýza udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji. Nejprve je proveden rozbor koncepčního dokumentu Strategie udržitelného rozvoje. Dále je v práci zhodnocena nabídka šetrných forem cestovního ruchu, zhodnoceny jsou aktivity podporující udržitelný rozvoj cestovního ruchu v kraji. Ke zpracování této části je využita metoda kompilace, následná analýza a zhodnocení. Zdrojem informací jsou především koncepční dokumenty a oficiální stránky Libereckého kraje, výsledky dotazníkových šetření, údaje z Českého statistického úřadu a další

elektronické zdroje dat (Agentura ochrany přírody a krajiny, Klub českých turistů, Ministerstvo životního prostředí, CzechTourism).

Důležitou část práce tvoří zhodnocení udržitelného rozvoje v kraji na základě vybraných indikátorů. Využitou metodou je zde metoda analýzy statistických dat, komparace a následné zhodnocení. Podstatnou částí je dále dotazníkové šetření zaměřené na zjištění povědomí o udržitelném rozvoji mezi účastníky cestovního ruchu, subjekty cestovního ruchu, rezidenty Libereckého kraje a krajským úřadem.

Poslední část práce je souhrnem zjištěných informací, na základě kterých je provedeno celkové zhodnocení stavu udržitelného cestovního ruchu v kraji a nastíněny možné návrhy v rámci podpory udržitelného rozvoje v kraji.

1. Udržitelný rozvoj

„Nedědíme Zemi po našich předcích, nýbrž si ji vypůjčujeme od našich dětí.“

(Antoine Marie Roger de Saint-Exupéry)

1.1 Udržitelný rozvoj a jeho definice¹

Problematika udržitelného rozvoje patří k současným globálním problémům světa, a proto je snahou vlád a dalších institucí jeho dostatečná regulace, koordinace a propagace. Definic týkajících se udržitelného rozvoje existuje mnoho, neboť k tomuto tématu probíhá mnoho diskuzí a jednání a každá organizace, každý subjekt má své pojetí výkladu. V jádru ale vždy vystihují jeden a ten samý princip, na kterém je udržitelný rozvoj založen. Avšak nejlépe vystihující a také nejznámější je definice ze zprávy předložené v roce 1987 předsedkyní pro Světovou komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED) Gro Harlem Brundtlandovou. Zpráva je známá pod názvem „Naše společná budoucnost“ a naznačuje cesty, kterými by se měla společnost ubírat, aby byla dosažena trvalá udržitelnost. Definice zní takto:

„Udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“

Obsah Zprávy „Naše společná budoucnost“ byl poté rozvíjen jednotlivými státy, konala se řada významných konferencí, summitů, uzavírala se řada mezinárodních smluv a dohod např. na ochranu životního prostředí, ochranu přírody a krajiny, aj. Všeobecně se začalo o udržitelném rozvoji více hovořit a byla mu věnována větší pozornost. Do širokého povědomí přešel tento pojem v roce 1992 na Summitu Země v Riu de Janeiro, svolaném Organizací spojených národů, kdy se stal veřejně diskutovaným tématem. To bylo především vyvolané řadou průmyslových katastrof, které se odehrály v 80. letech (Bhópálská katastrofa, výbuch v Černobylu a další) a nejen tím, klimatickými změnami, ztrátou biodiverzity či kontaminací vod. Nejrůznější organizace, do jejichž působnosti tyto problémy spadaly, braly otázky udržitelnosti s větší vážou. Výsledkem konání Summitu Země bylo přijetí programového dokumentu Agenda 21, akčního plánu pro dosažení

¹ Podle Kolektiv Konsorcía SPROR Plus. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007

udržitelného rozvoje. Jde o program 21. století, který se věnuje jednotlivým problémovým oblastem, identifikuje klíčové globální problémy lidstva, a který nabádá jednotlivé vlády států, aby myšlenky tohoto dokumentu implementovaly do místních podmínek. Praktickou aplikaci principů daných tímto dokumentem na regionální úrovni představuje Místní agenda 21.²

Dalším významným summitem věnující se problematice životního prostředí a trvale udržitelnému rozvoji byl Summit tisíciletí konající se v New Yorku v roce 2000. Ten navázal na konferenci v Riu de Janeiro a jeho účelem bylo zhodnocení dosažených výsledků. Dva roky nato, v roce 2002, se uskutečnila celosvětová konference OSN v Johannesburgu pod názvem „Světový summit o udržitelném rozvoji“. Ta hodnotila, jak jsou principy udržitelného rozvoje uplatňovány a jednotlivé cíle plněny.³ Zároveň se věnoval integraci ekonomické, sociální a environmentální politiky. Na tomto summitu se tedy také diskutovalo o třech pilířích udržitelného rozvoje ve vztahu k dalším otázkám rozvoje a potřebě jejich vzájemné rovnováhy.

V České republice je udržitelný rozvoj „definován paragrafem 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, kde je tento pojem charakterizován následovně:

*„Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“*⁴ Politika trvale udržitelného rozvoje je formulována v dokumentu Strategie udržitelného rozvoje ČR.

1.1.1 Pilíře a principy udržitelného rozvoje

Aby veškeré činnosti směřovaly k udržitelnosti, je třeba dodržovat určité principy. Řešení problémů i tvorba rozvojových plánů by měla tyto zásady respektovat.⁵ Základní principy udržitelného rozvoje jsou zmíněny v programovém dokumentu Agenda 21. Mezi tyto principy patří:⁶

² Podle Kolektiv Konsorcí SPROR Plus. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007, str. 95

³ Podle Kolektiv Konsorcí SPROR Plus. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007, str. 15 -17

⁴ Kolektiv autorů. *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu – cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2006, str. 32

⁵ Podle Jablonec nad Nisou - oficiální stránky města: Trvale udržitelný rozvoj. 8. 6. 2009 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/projekty/mistni-agenda-21/trvale-udrzitelny-rozvoj.html>

⁶ Kolektiv Konsorcí SPROR Plus. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007, str. 19

1. **„propojení základních oblastí života** - ekonomické, sociální a životního prostředí
2. **dlouhodobá perspektiva** – každé přijaté rozhodnutí by mělo být zvažováno z hlediska dlouhodobých dopadů
3. **kapacita životního prostředí je omezená**
4. **předběžná opatrnost** - důsledky některých našich činností nejsou vždy známe,
5. **prevence** – měla by být zavčas přijímána taková opatření, která předchází negativním jevům. Prevence je efektivnější než řešení dopadů
6. **kvalita života**
7. **sociální spravedlnost** - chudoba je ohrožující faktor udržitelného rozvoje; proto je až do jejího odstranění naše odpovědnost společná, ale diferencovaná.
8. **zohlednění vztahu "lokální - globální"** - činnosti na místní úrovni ovlivňují problémy na globální úrovni
9. **vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost** – morální povinnost k budoucím generacím.
10. **demokratické procesy** - zapojování veřejnosti

Udržitelný rozvoj je založen na 3 základních pilířích, jimiž jsou:⁷

1. ekonomický – udržení stabilní úrovně ekonomického růstu a zaměstnanosti, řízení zdrojů takovým způsobem, aby mohly být ekonomicky efektivně využívány i budoucími generacemi
2. sociální – takový rozvoj, který naplňuje a respektuje potřeby všech.
3. environmentální – ochrana životního prostředí, zachování biodiverzity, ekosystémů, šetrné využívání zdrojů

Všechny tyto tři pilíře by měly být vzájemně propojeny a vyváženy. Žádný z pilířů by se neměl v dlouhodobém časovém horizontu upřednostňovat. Ignorování jejich vzájemné závislosti se vždy dříve nebo později projeví rozsvícením červené varovné kontrolky či v horším případě formou krize.

⁷ Podle Ministerstvo financí. Udržitelný rozvoj. *Základy udržitelného rozvoje*. 2005. mfcz.cz [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: http://www.mfcz.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/udrzitelny_rozvoj.html

1.1.2 Role mezinárodních organizací a trvale udržitelný rozvoj

První kořeny koncepce udržitelného rozvoje jsou spojeny se snahou o účinnou ochranu životního prostředí a zároveň se snahou o hospodářský růst. Jelikož s hospodářskou činností souvisí ale řada negativních dopadů, ochrana životního prostředí se tak stala globálním problémem, jehož řešení nebylo možné hledat jen na území jednoho státu či regionu, ale muselo být diskutováno komplexně na celosvětové úrovni. Jedině společný a koordinovaný postup se jevil efektivní cestou k jeho řešení. Za první impuls vedoucí ke vzniku různých mezinárodních orgánů a institucí řešící životní prostředí se považuje Konference o lidském životním prostředí konaná ve Stockholmu.⁸

Následující podkapitoly se proto zabývají mezinárodními organizacemi, jejichž náplní se stala ochrana životního prostředí a které přispěly k formulování udržitelnosti a které napomohly tomu, aby se tento pojem dostal do povědomí široké veřejnosti.

1.1.2.1 Organizace spojených národů (OSN)

Stále rostoucí důkazy o zhoršujícím se stavu životního prostředí přimělo Organizaci spojených národů (dále jen OSN), aby toto téma bylo zařazeno mezi prioritní témata a začalo se intenzivně řešit na globální úrovni. Díky těmto počínům se OSN stala hlavním garantem zaštiťujícím tuto problematiku, kterou nebylo možné přehlížet. Byla tak považována za subjekt zodpovědný za rozvoj udržitelného rozvoje.⁹ První velká celosvětová diskuze zabývající se vážností ekologické krize a usilující o její odvrácení, jak bylo zmíněno výše, byla Stockholmská konference o lidském životním prostředí. Tu v roce 1972 svolala OSN. Jedním z výsledků byl vznik Programu OSN na ochranu životního prostředí (UNEP). Mnoho organizací OSN pak přijala tyto otázky do svých programů. Vzhledem k neutěšenému a stále zhoršujícímu se stavu životního prostředí byla vytvořena nezávislá **Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED)**, v jejímž čele byla tehdejší norská premiérka Dr. Gro Harlem Brundtlandová. Tato komise v roce 1987 zveřejnila zprávu „Naše společná budoucnost“, kterou mnoho odborníků považuje

⁸ Podle O nás? S námi! *Co je udržitelný rozvoj*. udrizitelnyrozvoj.ecn.cz. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://udrizitelnyrozvoj.ecn.cz/udrizitelnyrozvoj.shtml>

⁹ Podle Informační centrum OSN v Praze: *Ochrana životního prostředí/Udržitelný rozvoj*. 2005 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn-cr/pro-skoly/?i=334>

za nejlépe vystiženou definici udržitelného rozvoje.¹⁰ Další významnou institucí, resp. sekretariátem OSN je **Komise pro udržitelný rozvoj (CSD)**. CSD byla založena v prosinci v roce 1992 na základě zajišťování plnění a dosahování cílů stanovených programovými dokumenty, které vzešly z Konference o životním prostředí a rozvoji (UNCED) konající se v Riu de Janeiro v červnu 1992. Posláním komise je budovat partnerství pro udržitelný rozvoj s vládami a zájmovými skupinami a hodnotit pokroky.¹¹ Devadesátá léta 20. století byla z hlediska řešení problematiky udržitelného rozvoje velmi intenzivní. V této době Centrum OSN pro lidská obydlí (HABITAT) formulovalo základní východiska udržitelného rozvoje sídel a založilo Program pro trvale udržitelný rozvoj měst. Dalším významným krokem bylo ustanovení Výboru OSN pro trvale udržitelný rozvoj. OSN patří mezi hlavní představitele svolávající konference řešící toto téma (viz kapitola 1.1). V současné době je na rok 2012 naplánováno a již schváleno Valným shromážděním OSN konání Konference OSN v Riu de Janeiro, jejímž cílem bude nejen obnovit politické závazky k udržitelnému rozvoji, zhodnocení dosavadního plnění, ale především se zabývat novými výzvami.¹²

1.1.2.2 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)¹³

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) sdružující 34 nejvyspělejších států světa se nezabývá jen koordinací ekonomické a sociálně-politické spolupráce členských zemí, zvyšováním životní úrovně, zdravým hospodářským růstem, ale pokrývá i řadu oblastí týkajících se životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje. Její činnost probíhá prostřednictvím výborů a jejich pracovních skupin. Česká republika je jejím členem od roku 1995 a od té doby Ministerstvo pro místní rozvoj spolupracuje a účastní se jednání Výboru pro cestovní ruch. Od roku 1998 začíná být považován trvale udržitelný rozvoj jednotlivými členskými státy OECD za jednu z klíčových oblastí. Byla vypracována strategie a v roce 2001 zveřejněna publikace *Trvale udržitelný rozvoj* –

¹⁰ Podle Informační centrum OSN v Praze: Harmonizace rozvoje a životního prostředí. 2005 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=827>

¹¹ Podle Ministerstvo životního prostředí: Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD). 2008-2012 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/komise_OSN_pro_rozvoj

¹² Podle Ministerstvo životního prostředí: Konference OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012. 2008-2012 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/konference_osn_udrzitelny_rozvoj_2012

¹³ Podle *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, str. 16-17 a BusinessInfo. OECD[online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravni-prostredi-celni-problematika/strucna-charakteristika-oecd/1000487/39087/>

klíčové otázky. V témže roce byl na zasedání Ministerské rady OECD v Paříži schválen dokument Opatření k posílení udržitelného rozvoje zaměřující se na otázky blahobytu a na oblasti, které jsou kritické vzhledem k jejich udržitelnosti.

1.1.2.3 Evropská unie (EU)

Chránit planetu a zlepšit její stav, tak tato ideologie patří k prioritám další významné mezinárodní organizace, a to Evropské unie (dále jen EU). Základní dokumenty EU opakovaně upozorňují na potřebu politiky udržitelného rozvoje, která je jednou z podmínek civilizačního rozvoje. Koncept udržitelného rozvoje začlenila Amsterodamská smlouva, která tak posílila tento cíl, stanovený již v Maastrichtské smlouvě z roku 1992. Následně po schválení Amsterodamské smlouvy byla vypracována zpráva o tom, jak bude tento cíl naplňován v jednotlivých odvětvích, resp. jak budou uplatňovány prvky, jako je ochrana životního prostředí či přírodních zdrojů. Začlenění otázek ochrany životního prostředí formuloval summit Evropské rady konající se v roce 1998 v Cardiffu, označován též jako Cardiffský proces.¹⁴ Na něj navázal další summit v Lisabonu v roce 2000, na kterém Evropská rada schválila Lisabonskou strategii ekonomického a sociálního rozvoje. Ta se soustředí pouze na ekonomickou a sociální obnovu EU. O rok později na Göteborgském summitu Evropské rady doplnila nová Strategie udržitelného rozvoje EU lisabonskou právě o třetí, environmentální pilíř. Tím došlo ke zdůraznění potřeby vzájemné rovnováhy všech 3 pilířů a jejich soudržnosti. V reakci na neutěšující stav životního prostředí, změnu klimatu, stárnutí populace, sílící hrozby chudoby a další neudržitelné trendy vývoje, které se nepodařilo odvrátit, došlo v roce 2006 k přijetí nové a obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU navazující na původní strategii schválenou v roce 2001. Revize původní strategie a její obnova byla nutnou akcí, aby EU nastoupila cestu udržitelného rozvoje. Strategie vytyčuje 7 klíčových oblastí a k nim odpovídající činnosti:¹⁵ „Změna klimatu a čistá energie, udržitelná doprava, udržitelná spotřeba a výroba, šetrné nakládání s přírodními zdroji, veřejné zdraví, sociální začlenění, demografie a migrace, globální chudoba a výzvy udržitelného rozvoje.“

¹⁴ Podle Yanne Goossens, Gianpaolo Meneghin. *Udržitelný rozvoj a otázky životního prostředí*. 07/2008. europa.eu. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/environment/article_7294_cs.htm

¹⁵ Rada Evropské unie. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj obnovená strategie*. Brusel 2006. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf)

Po třech letech implementace opatření k výše zmíněným oblastem Evropská komise zveřejnila zprávu o Začleňování udržitelného rozvoje do politik EU. Jedná se o úvahu, jak by měla být strategie směřována do budoucna, zároveň ale i popisuje pokrok politiky EU v oblasti začlenění udržitelného rozvoje do jednotlivých politik EU.

1.2 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu

Přírodní zdroje a kulturní dědictví představují hlavní hodnoty dané lokality, které jsou nám k dispozici a které představují turistické lákadlo. Aby nedocházelo k jejich omezování, poškozování, které bývá často nenávratné a mnohdy těžko obnovitelné, je třeba k rozvoji cestovního ruchu přistupovat v kontextu trvale udržitelného rozvoje. Pokud je jeho rozvoj neuvážený, dochází ke snížení kvality daného území a zároveň i ke snížení spokojenosti návštěvníků, které vnímají území za méně atraktivní a mají tak menší zájem destinaci navštívit. Cestovní ruch je stavěn na přírodní a sociální heterogenitě a kulturních zdrojích, bez kterých by těžko toto odvětví plnilo svůj účel. Základní podmínkou rozvoje cestovního ruchu je tedy sledování jeho únosnosti. Aspekty kvantitativního a kvalitativního rozvoje jsou zmíněny v dokumentu Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu. Tento dokument konstatuje, že navzdory tomu, že cestovní ruch může vést k obrovské ekonomické prosperitě území, tak může vést i k jeho poškozování zejména v případech špatného řízení ze strany regionu, neprosazováním preventivních opatření či nedostatečné informovanosti všech účastníků rozvoje cestovního ruchu ale i široké veřejnosti. Nutnost pozorování a především řízení rozvoje cestovního ruchu se zvýšila v souvislosti s mohutným a mnohdy neregulovaným nárůstem infrastruktury cestovního ruchu, nárůstem aktivit s negativními dopady na životní prostředí či zvyšováním počtu cest na delší vzdálenosti.¹⁶ Nejen tyto aspekty vedly k nutnosti nahlížet na rozvoj cestovního ruchu v otázkách jeho trvalé udržitelnosti.

Podstata udržitelného rozvoje cestovního ruchu vychází z koncepce udržitelného rozvoje popsané v předchozích kapitolách, jen jsou jeho principy aplikované na odvětví cestovního ruchu.

¹⁶ Podle Univerzity Hradec Králové. Trendy vývoje cestovního ruchu a jeho udržitelnost. ucr.uhk.cz. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: http://ucr.uhk.cz/documents/Cestovni_ruch/predn/trendypredn.pdf

Podle Světové organizace cestovního ruchu UNWTO znamená udržitelný rozvoj cestovního ruchu „současné uspokojení potřeb návštěvníků i rezidentů při ochraně a rozšiřování příležitosti rozvoje do budoucna. Znamená souhrnné řízení všech zdrojů takovým způsobem, aby mohly být uspokojeny ekonomické, sociální a estetické potřeby, avšak při současném zachování kulturní integrity, zásadních ekologických procesů, biologické diverzity a pro život nezbytných systémů“¹⁷

Základní charakteristika trvale udržitelného cestovního ruchu je následující:¹⁸

- „Zaměřuje se na kvalitu zážitku
- Zohledňuje sociální rovnost a zapojení komunity a respektuje potřeby místní komunity
- Zaměstnává místní obyvatele a zapojuje je do plánovacího a rozhodovacího procesu
- Pohybuje se pouze v mezích možností využití místních zdrojů
- Je založen na aktivitách, které reflektují a respektují charakter místního regionu
- Umožňuje návštěvníkovi seznámit se s navštíveným regionem
- Nelimituje ostatní odvětví při uplatňování principů udržitelnosti.
- Integrovaný do místního, regionálního či národního rozvojového plánu“

Mezi nejznámější mezinárodní dokumenty, které se zmiňují o udržitelném rozvoji cestovního ruchu lze uvést: Globální etický kodex cestovního ruchu (2001), Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu a cestování (1996), Quebecká deklarace o ekoturistice (2002), Evropská charta pro udržitelný cestovní ruch v chráněných územích (2009).

1.2.1 Indikátory udržitelnosti

Indikátory udržitelného rozvoje představují ukazatele, podle kterých se měří a porovnává současný stav s minulostí nebo stav mezi jednotlivými regiony, zeměmi. Na základě jednotlivých indikátorů se pak hodnotí, zda přijatá rozhodnutí byla správná, či naopak zda by dané oblasti měla být věnována větší pozornost. Zároveň by měly vést ke zlepšování plánovacích procesů cestovního ruchu. Jsou součástí monitorovacího procesu, který je nezbytným základem prosazování principu udržitelného rozvoje. Existuje mnoho indikátorů, každý má jinou vypovídací hodnotu pro rozhodovatele, a jejich využitelnost

¹⁷ PALATKOVÁ M. Mezinárodní cestovní ruch. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3750-8, str. 147

¹⁸ MOUREK D., Česká centrála cestovního ruchu. *Cestovní ruch a životní prostředí*. [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/projekty/sdcz/moduly/3E/s01.pdf>, str. 7

závisí na charakteru dané destinace a jeho specifičnosti (horské oblasti, chráněná území, ostrovy, místa s kulturními památkami a další). O vývoj indikátorů se začaly starat tyto organizace OSN, OECD, EU, UNWTO.

Smyslem indikátorů je poskytnout včasné varování, kdy je nutné změnit dosavadní politiku řízení nebo přijmout opatření vedoucí ke zlepšení měřené oblasti. Indikátory mohou být vyjádřeny v procentech, absolutních číslech, poměrových číslech, popisu kvality.

Aby mohly být indikátory využitelné v praxi, musí splňovat tyto vlastnosti:¹⁹

- „důvěryhodnost a spolehlivost
- význam ukazatele na vybrané téma
- snadno měřitelný
- dobrá vypovídací schopnost
- snadná a jednoznačná interpretovatelnost
- srovnatelný v mezinárodním měřítku a v časovém horizontu“

1.2.2 Šetrné formy cestovního ruchu^{20,21}

Zodpovědný přístup cestování je opakem masového turismu, který je v posledních letech na vzestupu. Účastníci cestovního ruchu kladou větší důraz na kvalitu životního prostředí, na čistotu, vyhledávají nové původní zkušenosti namísto cestování v turisticky „komerčních“ destinacích, vracejí se ke „kořenům“, k přírodě. Hledají tiché nehlukné prostředí. Důvodem bývá touha uniknout hektickému tempu života, odpočinout si, zrelaxovat a vyhnout se každodennímu stresu.

Zodpovědný přístup cestování nepřináší tolik negativních externalit, jako je poškozování životního prostředí, poškozování památek, zvýšená hluknost, nevyřešené problémy s odpady, narušení klidu života tamních obyvatel, ale naopak se snaží respektovat a chránit přírodní krajinu, nemění atmosféru okolí a zachovává potřeby místní komunity. Jedná se o formu cestovního ruchu označovanou jako **šetrný cestovní ruch**, v některých literaturách též nazvaný jako zelený cestovní ruch nebo alternativní cestovní ruch.

¹⁹ Podle UNEP, WTO. *Making tourism more sustainable*. 2005, ISBN 92-807-2507-6 (UNEP), ISBN 92-844-0821-0 (WTO), str. 72.

²⁰ Podle Kolektiv autorů. Katedra cestovního ruchu. VŠE v Praze. *Venkovský cestovní ruch – jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007, str. 9-13

²¹ Podle ŠIMKOVÁ E., *Šetrná turistika na Králověhradecku*. cot.cz. 5. 10. 2007. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.cot.cz/zobrazcl.php?id=1040810830>

Příkladem formy šetrného cestovního ruchu je například venkovská turistika (chataření a chalupaření, agroturismus, ekoagroturistika, cykloturistika, hipoturistika), ekoturistika, putování podél tematických tras s nabídkou historických, kulturních i technických památek.²²

Moderní formou udržitelného cestovního ruchu se dnes stává tzv. **slow tourism**. Tento pojem představuje postoj k cestování, které není uspěchané, hektické, naopak klade větší důraz na zážitky, poznávání, a proto je časově náročnější. Cílem není navštívit co nejvíce turistických atrakcí, ale danou lokalitu si co nejvíce „vychutnat“ a poznat. Pomalý cestovatel usiluje o hlubší a intenzivnější zážitek, pokouší se žít život místních obyvatel a trávit více času objevováním zajímavostí.²³

Následující podkapitoly se podívají blíže na jednotlivé formy šetrného cestovního ruchu.

1.2.2.1 Venkovský cestovní ruch

„Venkovský cestovní ruch označovaný též jako rurální cestovní ruch, představuje souborné označení pro druh cestovního ruchu s vícedenním pobytem a s rekreačními aktivitami na venkově, s ubytováním v soukromí nebo v menších hromadných ubytovacích zařízeních. Jde např. o pěší turistiku, jízdu na kole či na koni, pozorování domácích zvířat a péče o ně, konzumace potravin vyprodukovaných na farmě.“²⁴

1.2.2.2 Agroturismus²⁵

Jedná se o specifickou formu venkovského cestovního ruchu spojenou s pobytem na statku, farmách či jiných zemědělských usedlostech a jejím znakem je spolužití s farmářskou rodinou. Umožňuje účastníkovi cestovního ruchu se seznámit se farmářským prostředím a činnostmi, které vykonává zemědělský podnikatel a případně se i do některých prací zapojit. „Hlavní náplní je poznávání alternativního způsobu života

²² Podle ŠIMKOVÁ E., *Šetrná turistika na Králověhradecku*. cot.cz. 5. 10. 2007. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.cot.cz/zobrazcl.php?id=1040810830>

²³ Podle CzechTourism, „Slow travel“ jako forma udržitelného cestovního ruchu. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/20_06_11_slow_travel.pdf

²⁴ Kolektiv autorů. Katedra cestovního ruchu. VŠE v Praze. *Venkovský cestovní ruch – jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007, str. 9

²⁵ Podle Kolektiv autorů. Katedra cestovního ruchu. VŠE v Praze. *Venkovský cestovní ruch – jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha 2007, str. 10

v blízkém kontaktu s přírodou, přímá spoluúčast na zemědělských činnostech, aktivní odpočinek, poznávání původních technik výroby potravin, účast na chovu zvířat (zejména koní) apod.“²⁶ Zemědělským podnikatelům tato forma turistiky přináší dodatečný příjem na udržení výroby zemědělských produktů či na jejich rozšíření. Hosté mají možnost ochutnat místní typické produkty a speciality či se přímo zúčastnit zabíjačkových hodů, vinobraní, posvícenských slavností.

Specifickou formou agroturismu je **ekoagroturistika**, která se odlišuje tím, že zahrnuje pobyt na ekologicky fungujících zemědělských farmách, jejichž produkty jsou biopotraviny. Při produkci takovýchto výrobků jsou uplatňovány přírodní postupy bez používání umělých hnojiv, umělých barviv, pesticidů apod. Pokud produkty splňují mezinárodní standardy a podmínky, mohou použít značení BIO.

1.2.2.3 Hipoturistika a cykloturistika

K další šetrné formě cestovního ruchu se řadí **hipoturistika**, kdy se jedná o trávení dovolené a prázdnin v sedle koňského hřbetu. Hosté jsou ubytováni na koňské farmě nebo v horstelu.²⁷

Cykloturistika „představuje aktivní cestování zaměřené na poznávání přírodních a společenských zajímavostí v určité oblasti na kole. Častá bývá i kombinace dopravy vlakem a jízdy na kole“²⁸ Některé penziony, hotely, kempy a restaurace se snaží cyklistům vyjít vstříc a jsou uzpůsobeny jejím potřebám, sdružují se pod značkou „Cyklisté vítáni.“ Mezi nabízenými službami je například umytí kola, poskytnutí servisu, umístění stojanů pro odložení si kola, vyprání cyklistických dresů či vybavení cyklisty radami a tipy na výlet.

1.2.2.4 Ekoturistika

„Ekoturistika či ekoturismus je forma cestovního ruchu zaměřená na poznávání chráněných výtvarů přírody, přírodních rezervací, kulturních památek a akcí, národních parků a dalších přírodních atraktivit tak, aby nebyly cestovním ruchem nadměrně narušovány.“²⁹ Tato forma šetrného cestovního ruchu zahrnuje aktivity jako je např.

²⁶ Pásková, M., Zelenka, J. a kol. *Cestovní ruch, výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2002, str. 14

²⁷ Horstel je ubytovací zařízení umožňující hostům jízdu na koni, neboť mají i vlastní prostory k ustájení.

²⁸ Pásková, M., Zelenka, J. a kol. *Cestovní ruch, výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2002, str. 51

²⁹ Pásková, M., Zelenka, J. a kol. *Cestovní ruch, výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2002, str. 75

pozorování ptactva, rostlin, volně žijících živočichů, pěší turistiku, fotografování. Je to typ rekreace zaměřený na poznávání a objevování přírody. Účelem je rozšířit znalosti ekoturistů, vzdělávat je.

1.2.3 Certifikace cestovního ruchu a její význam³⁰

Některé podniky cestovního ruchu z vlastní iniciativy k podpoře udržitelného cestovního ruchu zavádějí certifikace svých služeb či produktů. K zavádění certifikačních systémů a ekoznaček je motivuje fakt, že zákazník stále častěji vyžaduje garanci jejich odpovědného chování. Subjekty tím dokáží případné klienty přesvědčit k nákupu, neboť dokazují, že dané služby či produkty mají jimi požadovanou zelenou kvalitu. Certifikace a ekoznačky jsou zcela dobrovolné, ale ve většině případů jde o systémy se státní účastí, která do procesu vstupuje - ověřuje, hodnotí a označuje danou službu či výrobek (například certifikace národních centrál cestovního ruchu). Proto je možné se setkat čistě se soukromými značkami anebo státními. Nejrozšířenější jsou v oblasti ubytovacích a stravovacích služeb (lokální produkty, biopotraviny), dále služeb touroperátorských, průvodcovských, informačních ale i v celých destinacích nebo jen jejich částí. Co se týče jejich zaměření, daleko více převažuje zdůraznění jejich environmentálních aspektů udržitelnosti než zbylých dvou pilířů, jako je sociální a ekonomický.

Podle výkladového slovníku cestovního ruchu je certifikace definována jako „proces ověření prokazující, že náležitě identifikovaný produkt, postup, kvalifikace pracovníka nebo služba jsou ve shodě s předepsanou normou nebo jiným normativním dokumentem, resp. ve shodě se specifikovanými požadavky.“³¹

„Ekoznačka představuje označování environmentální vhodnosti produktu (značka environmentální kvality) – nižšího nežádoucího vlivu produktu na životní prostředí v průběhu jeho celého životního cyklu (těžby suroviny, výroby, spotřeby a likvidaci produktu) v porovnání s produkty, určenými pro obdobné použití“³²

³⁰ Podle BURIAN M., PÁSKOVÁ M. *Certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu*. Ochrana přírody. Zvláštní číslo/2010. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/certifikace-sluzeb-udrzitelneho-cestovniho-ruchu.html>

³¹ Pásková, M., Zelenka, J. a kol. *Cestovní ruch, výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2002, str. 43

³² Pásková, M., Zelenka, J. a kol. *Cestovní ruch, výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2002, str. 73

Příkladem mezinárodních certifikačních systémů dostupných v České republice je:³³

- **ISO 14001:** Systém zaměřený na environmentální hlediska podnikání.
- **Evropská květina (angl. EU flower):** je systém garantovaný státní správou. Květina je udělována službám a výrobkům šetrným vůči životnímu prostředí, např. u ubytovacích zařízení a kempů zaručuje, že dané zařízení efektivně využívá energii, respektuje okolní přírodu, šetří vodou, omezuje množství odpadu a vede personál ke správnému přístupu. Odpovědným výkonným orgánem Národního programu označování ekologicky šetrných výrobků je v ČR Agentura pro ekologicky šetrné výrobky (CENIA). V České republice se touto značkou pyšní 9 ubytovacích zařízení (k dubnu 2012). 
- **ECEAT Quality Label:** je mezinárodní značka pro podniky cestovního ruchu uplatňující princip udržitelného rozvoje. Ubytování jsou hodnocena na základě několika kritérií, kterými jsou např. informace poskytované hostům o udržitelném rozvoji, způsob nakládání s odpady, s vodou a energií či jak přispívá k ochraně přírody. 

V České republice je možné se setkat i s certifikovanými ubytovacími, stravovacími zařízeními vhodnými pro cyklisty, které nesou označení „**Cyklisté vítáni**“. Tento certifikační národní systém je určen pro zlepšení kvality služeb pro cyklisty. Dané ubytovací zařízení poskytuje stojany na kola, nářadí na údržbu a servis kola, úschovnu pro kola, potřeby pro vyprání a usušení cyklistického oblečení či cyklistické mapy, stravovací zařízení uzpůsobují své menu, které je vhodné pro sportovní výkony.

Dalším ekocertifikačním schématem je **značení místních výrobků**, jejichž základním znakem je jejich původ, vazba na určité výjimečné území, šetrnost k přírodě a kvalita. Takovéto produkty jsou vyrobeny tamními řemeslníky, živnostníky či zemědělci. Každý region má svůj vlastní charakter, kulturu, tradice a výrobky pocházející z této oblasti se vyznačují právě touto jedinečností. Tento systém zavedlo Regionální environmentální centrum České republiky (dnes působící pod názvem Apus) v územích patřících do evropské soustavy chráněných území Natura 2000. Od roku 2008 je systém regionálního značení výrobků a služeb



³³ Podle BURIAN M., PÁSKOVÁ M. *Certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu*. Ochrana přírody. Zvláštní číslo/2010. [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/certifikace-sluzeb-udrzitelneho-cestovniho-ruchu.html>

koordinován na národní úrovni Asociací regionálních značek, o. s. (ARZ). Hlavním cílem regionálního značení je zviditelnění tradičních regionů a zamezení zneužívání názvů a symbolů spojených s daným územím.^{34,35}

Nepochybně velký ohlas u veřejnosti má i certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu v oblasti stravování. Mezi takovéto certifikace patří např. **Stezky dědictví** či **Czech Specials**. Jejich cílem je zprostředkovat zahraničním i domácím návštěvníkům zážitky z regionální gastronomie.

Příkladem destinační značky udržitelného rozvoje je certifikační titul **EDEN** udělovaný Evropskou komisí nebo **Evropský geopark UNESCO**.

Jako hlavní přínosy, které uvádějí certifikované podniky, patří vzdělávací proces. Ten jim pomáhá více pochopit požadavky udržitelnosti a pomáhá jim zaměřit se na změny, které jsou v daném podniku potřebné. Certifikace pomáhá subjektům cestovního ruchu se odlišit od konkurence a přinést jim tak konkurenční výhodu, zvyšuje odbyt a umožňuje jim snadnější přístup na trh. Zároveň místním živnostníkům a dalším podnikům přináší především propagaci a reklamu a tím zlepšuje jejich image. Díky certifikaci mohou subjekty získat nové kontakty a navázat nové formy spolupráce. Vyžití ekoznaček a systémů certifikace pomáhá také vytvářet větší povědomí o udržitelném rozvoji mezi návštěvníky, místní komunitou, které by mělo vést k ekologičtějšímu chování a postoji. Spotřebitelé mají tak záruku, že výrobek či služba splňuje požadovanou kvalitu a že jsou minimalizovány negativní dopady vůči životnímu prostředí. Zároveň se snadněji orientují v široké škále téměř rovnocenných výrobků a služeb.

³⁴ Podle PÁSKOVÁ M., Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu, str. 164-165

³⁵ Podle Regionální značky. 2010 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.regionalni-znacky.cz/arz/cs/o-nas/>

2. Liberecký kraj

Následující kapitoly se budou zabývat charakteristikou Libereckého kraje z hlediska jeho geografické polohy, socioekonomických podmínek a předpokladů pro cestovní ruch.

2.1 Vymezení a základní charakteristika Libereckého kraje^{36,37}

Liberecký kraj je svoji rozlohou (3 163 km²) s výjimkou Hlavního města Prahy nejmenším územně samosprávním celkem ČR, zaujímá jen 4 % celé České republiky. I když patří mezi nejmenší kraje, tak má tento kraj rozhodně návštěvníkům co nabídnout. Od pěší turistiky, cykloturistiky až po zimní sporty.

Liberecký kraj se nachází v severní části České republiky, jeho hraničními sousedy jsou Spolková republika Německo a Polská republika. Hlavním krajským městem je Liberec, který společně s Jabloncem nad Nisou vytváří sídelní aglomeraci. Na území kraje zasahuje Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Jedná se o *“dobrovolné zájmové sdružení německých, českých a polských obcí, měst, okresů a dalších samosprávných subjektů a jiných institucí působících na daném území”*³⁸ založené za účelem spolupráce a podpory rozvoje příhraničních oblastí. Uvnitř České republiky Liberecký kraj na východě a jihovýchodě sousedí s Královehradeckým krajem, na západě s Ústeckým a na jihu se Středočeským krajem.

Z hlediska územního a správního členění je kraj tvořen čtyřmi okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily. Od roku 2003 se kraj dělí na 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a v rámci nich na 21 územních obvodů pověřených obcí. Liberecký kraj má celkem 215 samosprávných obcí (3. nejnižší počet mezi všemi kraji České republiky).

³⁶ Podle Krajský úřad Libereckého kraje. GAREP, s.r.o. *Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020*. Liberec, Brno, 2007. str. 14-37

³⁷ Podle Český statistický úřad. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2011*. Liberec 2011. str. 19-20

³⁸ Český statistický úřad. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. czso.cz. 6. 1. 2012 [online]. [cit. 2012-03-05]. dostupné z: http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/euroregion_neisse_nisa_nysa

Obrázek 1: Poloha Libereckého kraje a územní členění



Zdroj: Český statistický úřad. Krajská správa ČSÚ v Liberci. Czso.cz [online]. [cit. 2012-03-05]., dostupné z:
http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/090320_12tyden, <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/okresy>

Pro statistické účely Eurostatu a statistický úřad, dále pro podporu regionálního rozvoje a pro účely čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU byla zřízena klasifikace územních jednotek, která nese název Nomenklatura územních statistických jednotek (dále NUTS). Liberecký kraj je součástí regionu soudržnosti NUTS II Severovýchod, společně s krajem Královéhradeckým a Pardubickým.

Mezi další základní charakteristiky kraje patří jeho značná hornatost s velice členitým reliéfem. Na území se směrem od západu na východ nachází Česká kotlina, Lužické hory, Jizerské hory a západní Krkonoše s Krkonošským podhůřím. Nejvyšším vrcholem kraje je Kotel (1 435 m n. m.), který se nachází nedaleko Harrachova v okrese Semily. Nejznámějším vrcholem je hora Ještěd, který patří k hlavním symbolům města Liberec.

Jelikož převážnou většinu území kraje tvoří lesní porosty (až 43 %), patří Liberecký kraj mezi kraje s nejmenším podílem zemědělské a orné půdy na jeho celkové rozloze. Lesní porosty jsou bohužel značně poškozeny, a proto je nutné věnovat úsilí jejich obnově. Na poměrně malém území má však vysokou koncentraci chráněných území (30,6 % rozlohy kraje), botanicky a zoologicky významných lokalit. Kraj se vyznačuje vysokou pestrostí ekosystémů a biodiverzitou. Vzhledem k horskému charakteru kraje a velkému množství chráněných přírodních ploch a lesních porostů je zemědělská výroba značně omezena a v posledních desetiletích spíše na útlumu. Primární sektor lesnictví tu tak hraje důležitou roli v rámci péče o krajinu.

2.1.1 Obyvatelstvo³⁹

Dle statistických údajů měl Liberecký kraj ke konci roku 2010 celkem 439 942 obyvatel (4,2 % z České republiky) a je tak po Karlovarském kraji druhým nejmenším krajem v České republice. Od roku 2005 má vývoj počtu obyvatel rostoucí trend. V rámci srovnání počtu obyvatel mezi okresy, nejvíce jich žije v okrese Liberec (celkem 170 410), dále je populačně velkým okresem Česká Lípa se 104 278 obyvateli, následuje Jablonec nad Nisou a Semily. Průměrný věk obyvatel se pohybuje okolo 40,3 let a je pod celorepublikovým průměrem (40,8 let). V jednotlivých oblastech kraje je věková skladba odlišná, nejmladší populace žije na Českolipsku, nejstarší naopak na Semilsku a Turnovsku. Průměrná hustota obyvatel činí 139,1 obyvatel na km², největší koncentrace obyvatel je v okresech Jablonec nad Nisou (225,1 obyvatel na km²) a Liberec. Z hlediska vzdělání má Liberecký kraj silné zastoupení středních uměleckých škol (uměleckoprůmyslové, sklářské a bižuterní), vysokou školu má jen jednu a to Technickou univerzitu Liberec.

2.1.2 Dopravní infrastruktura

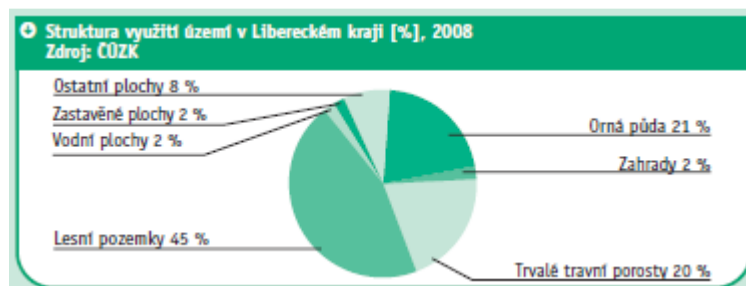
Kraj má příznivou polohu jak z hlediska rozvoje, tak i z hlediska blízkosti významných rozvojových os (např. Görlitz-Berlin, Dresden-Zwickau) a uzlových bodů (Wroclav, Berlín). Kraj je dobře dostupný do Prahy, po rychlostní komunikaci R10, která se v Turnově dále napojuje na R35, je možné se z Liberce do hlavního města dostat za jednu hodinu. Liberecký kraj má poměrně hustou síť železničních tratí, jejichž délka je 548 km. Bohužel ale kraji chybí přímé železniční napojení na mezinárodní vysokorychlostní síť. Letecká doprava má pouze doplňkový charakter, na území Libereckého kraje se nachází 8 letišť a jejich účely jsou různé. Veřejné mezinárodní letiště s celoročním provozem kraji chybí. V kraji se nachází 7 silničních hraničních přechodů, z toho pouze jeden z nich zajišťuje průchodnost s Německem a 3 železniční přechody. Síť hraničních přechodů s Polskou republikou je tedy dostačující. Kromě železničních a silničních přechodů je v kraji 17 turistických, které se nacházejí na značených trasách pro pěší, cykloturisty či běžkaře.

³⁹ Podle ČSÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje 2011. Liberec 2011. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-16. str. 19, 41

2.1.3 Životní prostředí⁴⁰

I když má Liberecký kraj průmyslový charakter, na celkových emisích se ve srovnání s ostatními kraji podílí velmi málo. Nejvíce znečišťujících látek se nachází v okrese Liberec díky vysoké koncentraci průmyslové výroby, naopak nejčistším okresem je Jablonec nad Nisou. Produkce emisí z dopravy je na nízké úrovni, Liberecký kraj má po Karlovarském kraji 2. nejnižší. Z hlediska čistoty vod patří kraj k těm čistším. Stejně jako na území celé ČR klesá rozloha orné půdy, tak i Liberecký kraj kopíruje tento trend. Půda bývá zalesňována nebo využita pro stavební účely. „V roce 2008 klesla výměra orné půdy o 552 ha.“⁴¹ Tuto klesající tendenci naopak vyrovnává vyšší rozloha lesních ploch. Kraj se řadí, co se týče výměry lesních porostů, na první místo, lesnatost dosáhla nejvyšší hodnoty v ČR (44,5 %). Zdravotní stav lesních porostů není ale až tak dobrý. Jedním z měřítek, které určuje zdraví stromů je defoliace. „Jedná se o parametr, který porovnává ztrátu listů nebo jehličí v koruně poškozeného stromu se zdravým stromem, rostoucím ve stejných porostních a stanovištních podmínkách.“⁴² A tady má Liberecký kraj podle údajů z roku 2008 šestou nejvyšší míru. V kraji je také mnoho nevyužitých chátrajících areálů (v roce 2007 bylo evidováno 364 lokalit)⁴³, která nejsou efektivně využita a znetvořují tak krajinu, nehledě nato nemají dobrý vliv na životní prostředí. Strukturu využití území Libereckého kraje znázorňuje obrázek č. 2 níže.

Obrázek 2: Struktura využití území v Libereckém kraji (%), 2008



Zdroj: CENIA. Stav životního prostředí v roce 2008 v jednotlivých krajích - Liberecký kraj. Ministerstvo životního prostředí, 2009

⁴⁰ Podle Krajský úřad Libereckého kraje. GAREP, s.r.o. *Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020*. Liberec, Brno, 2007. str. 33-37

⁴¹ CENIA. *Stav životního prostředí v roce 2008 v jednotlivých krajích. Liberecký kraj*. Ministerstvo životního prostředí, 2009.

⁴² CENIA. *Naše lesy nadále chřadnou*. [cenia.cz](http://www.cenia.cz) [online]. [cit. 2012-03-10]. dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/\\$pid/MZPMSFNVTSN](http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/$pid/MZPMSFNVTSN)

⁴³ Liberecký kraj. *Brownfields*. kraj-lbc.cz [online]. [cit. 2012-03-10]., dostupné z: <http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page3155>

Na území kraje se z velkoplošných zvláště chráněných území nachází 5 chráněných krajinných oblastí (dále jen CHKO), a to CHKO České středohoří, CHKO Český ráj, CHKO Jizerské hory, CHKO Kokořínsko, CHKO Lužické hory a Národní park Krkonoše. Mimo to je tu evidováno celkem 113 maloplošných zvláště chráněných území. Na údržbu a ochranu životního prostředí kraj v roce 2010 investoval 918 018,- Kč, tedy o cca 760 000,- Kč méně než v roce 2009.⁴⁴

2.2 Cestovní ruch v Libereckém kraji a základní předpoklady pro jeho rozvoj

Cestovní ruch v Libereckém kraji představuje stěžejní zdroj příjmů krajského rozpočtu a je tak jedním z hlavních pilířů jeho hospodářského rozvoje. Z pohledu výjimečnosti krajiny, přírodně zachovaného území a kulturně historických památek, které doplňují potenciál atraktivnosti území, patří Liberecký kraj k lákavým cílům domácích i zahraničních návštěvníků.

Důležitým předpokladem rozvoje cestovního ruchu je výhodná geografická poloha a také co možná nejlepší možnost, jak se do dané destinace dostat. Z hlediska geografické polohy poskytuje Liberecký kraj dobré předpoklady. Sousedství s Německem a Polskem je hnacím motorem rozvoje cestovního ruchu, neboť zejména Němci patří k významným zahraničním návštěvníkům nejen tohoto regionu ale i celé České republiky.

Z pohledu dopravní dostupnosti pro zahraniční návštěvníky je poloha kraje celkem dobře dostupná. Na dobré úrovni je i turistická propustnost státních hranic s oběma zeměmi. V rámci silniční dopravy ale chybí v kraji rychlé napojení na evropské dopravní sítě, což region lehce znevýhodňuje. Co se týče dostupnosti kraje pro domácí návštěvníky, hlavní dopravní osu tvoří rychlostní komunikace R10 Praha – Mladá Boleslav – Turnov a R35 Turnov – Liberec. Kontakt Prahy a hlavního krajského města Liberec je zajištěno ve velmi dobré kvalitě. Z ostatních krajů je Liberecký kraj dostupný po silnicích první třídy. Problematice dopravní dostupnosti se věnovala také kapitola 2.1.2.

⁴⁴ Podle Český statistický úřad. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2011 (Investice na ochranu životního prostředí podle kraje místa investice)*. czso.cz. 2011. [online]. [cit. 2012-03-10]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-03

Pro marketingovou politiku a potřeby sledování problematiky cestovního ruchu se Liberecký kraj člení na územní celky – na turistické regiony a dále na turistické oblasti. Tato kategorizace území byla zpracována ve spolupráci s jednotlivými obcemi, místními sdruženími cestovního ruchu pod dohledem České centrály cestovního ruchu CzechTourism (dále jen CzechTourism). CzechTourism definuje **turistický region** jako „územní celek, jehož nabídka cestovního ruchu svým množstvím, kvalitou, rozmanitostí a atraktivitou vyvolává návštěvnost. Území je v oblasti cestovního ruchu řízeno profesní organizací a jsou za území shromažďovány statistické informace. Je základní jednotkou národní propagace a marketingu cestovního ruchu republiky. Mohou se členit na turistické oblasti.“ **Turistická oblast** představuje „územní celek specifických potenciálem převážně stejných přírodních, resp. kulturně-historických podmínek a vlastností pro rozvoj cestovního ruchu a rekreace. Potenciál daného území vytváří vhodné předpoklady pro realizaci konkurenceschopné nabídky produktů cestovního ruchu se zaměřením především na domácí cestovní ruch.“⁴⁵

Na území Libereckého kraje zasahují 3 turistické regiony ČR – region Českolipsko a Jizerské hory, region Český ráj a region Krkonoše a Podkrkonoší. V rámci turistických oblastí se regiony dále člení na 4 turistické oblasti - Českolipsko, Jizerské hory, Český ráj, Krkonoše a Podkrkonoší. Do roku 2008 bylo možné se setkat se 7 turistickými oblastmi (Lužické hory a Ještědský hřbet, Máchův kraj, Český ráj, Frýdlantsko, Jizerské hory, Krkonoše západ, Krkonoše střed).

2.2.1 Ubytovací kapacity a návštěvnost kraje

Ubytovací a stravovací zařízení tvoří podstatnou část materiálně-technické základny. Kapacita ubytovacích zařízení předurčuje koncentraci cestovního ruchu a také to, jak bude v daném regionu turismus rozmístěn.

Z tabulky č. 1 na str. 29 vyplývá, že Liberecký kraj vykazuje v počtu ubytovacích zařízení klesající tendenci, počet zařízení rok od roku ubývá. Počet pokojů a lůžek má kolísavou tendenci. Přestože statistické údaje, které dokumentuje zmíněná tabulka, se nevyvíjejí příliš pozitivně, stále se Liberecký kraj řadí, co se počtu lůžek (37 976) týče na 4. místo ve srovnání s ostatními kraji. Před ním se nachází Praha s 82 559 lůžky, Jihočeský a

⁴⁵ CzechTourism. 2. Turistický potenciál regionů. 2005-2012. czechtourism.cz.[online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/2-turisticky-potencial-regionu/>

Královehradecký kraj. V počtu ubytovacích zařízení je umístěn na 3. místě mezi kraji.⁴⁶ Síť ubytovacích zařízení je tedy hustá a jejich rozložení odpovídá turistickým atraktivitám. Nejvíce jich je v Jizerských horách a Krkonoších.

Tabulka 1: Kapacita HUZ v Libereckém kraji (2000-2010)

Rok	Liberecký kraj			
	počet zařízení	počet pokojů	počet lůžek	počet míst pro stany a karavany
2000	940	14 740	41 805	1 962
2001	967	14 595	42 465	4 707
2002	976	14 558	43 247	2 449
2003	980	14 394	42 574	2 294
2004	926	13 278	39 964	2 439
2005	928	13 426	40 510	2 745
2006	917	13 483	40 668	2 768
2007	895	13 268	39 927	2 900
2008	890	14 049	42 155	2 894
2009	835	14 246	41 503	2 822
2010	777	12 671	37 976	3 037

Zdroj: ČSÚ. Cestovní ruch - Časové řady: Kapacita hromadných ubytovacích zařízení. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr

Z hlediska kategorie převažují v Libereckém kraji penziony, následované ubytováním hotelového typu (v roce 2010 jich bylo evidováno celkem 126), turistickými ubytovnami (rekreačními středisky, horskými chatami a chatovými osadami), kempy.⁴⁷ Nedostatkem se jeví, že pro náročnou klientelu není bohužel k dispozici pěťhvězdičkový hotel, čtyřhvězdičkových hotelů je v kraji 9. Další charakteristikou je, že v Libereckém kraji se nachází velký počet subjektů individuálního ubytování v horských střediscích a okresních městech. Technický stav a vybavenost ubytovacích zařízení vykazují odlišnou úroveň, některá z nich nejsou dostatečně moderní a neodpovídají často požadovanému standardu. Proto jedním z opatření kraje na rok 2009-2013, které napomůže zkvalitnit a rozšířit strukturu a vybavenost, je certifikace na základě nabízených služeb a vybavení příslušného ubytování. V roce 2009 zahájil kraj projekt s názvem „**Regionální certifikace ubytovacích zařízení**“. Cílem této certifikace je vytvořit jednotnou regionální klasifikaci a zároveň poskytnout podnikatelům větší propagaci. V kraji je takto certifikováno 89 ubytovacích zařízení (seznam těchto ubytovacích zařízení je možné nalézt na stránkách www.liberecky-kraj.cz). Každé ohodnocené zařízení může získat pečeť bronzovou,

⁴⁶ ČSÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje 2011. Cestovní ruch. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-16

⁴⁷ ČSÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje 2011. Cestovní ruch. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-16

stříbrnou, zlatou nebo diamantovou. Těm nejlepším a nejkvalitnějším se uděluje pečeť Top Diamond. Hodnotí se nejen rozsah a kvalita služeb, ale i celkový dojem podniku, přičemž se bere ohled na jeho zaměření. Tato regionální certifikace nenahrazuje a ani není alternativou Oficiální jednotné klasifikace ubytovacích zařízení (resp. nového klasifikačního systému Hotelstars), kterou provádí Asociace hotelů a restaurací ČR (AHR ČR).⁴⁸ Systém Regionální certifikace je harmonizován s klasifikačním systémem Hotelstars, tzn. že žadatelé mohou získat v rámci jednoho procesu obě certifikace při splnění daných podmínek.

Jak je patrné z tabulky č. 2 níže, počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních má od roku 2006 klesající tendenci. K navýšení došlo až v roce 2011, kdy Liberecký kraj navštívilo 656 232 hostů (v roce 2010 632 568 hostů, z toho 148 269 nerezidentů), z toho bylo 156 734 nerezidentů. Z čísel vyplývá, že nejčastějšími hosty Libereckého kraje jsou tuzemští návštěvníci. Přehled zahraničních turistů ubytovaných v hromadných ubytovacích zařízeních uvádí tabulka č. 3 na str. 31. Ze zahraniční klientely převažují dlouhodobě návštěvníci z Německa, Polska, Nizozemska, Slovenska.

Tabulka 2: Vývoj počtu hostů ubytovaných v HUZ v Libereckém kraji (2000-2011)

Rok	Liberecký kraj					
	Počet hostů	nerezidenti	rezidenti	Počet přenocování	nerezidenti	rezidenti
2000	840 134	259 663	580 471	3 476 488	953 805	2 522 683
2001	830 177	308 213	521 964	3 019 318	1 090 073	1 929 245
2002	870 801	281 307	589 494	3 181 328	1 081 072	2 100 256
2003	796 138	245 145	550 993	2 916 922	971 085	1 945 837
2004	754 776	251 402	503 374	2 808 171	1 001 414	1 806 757
2005	768 061	242 445	525 616	2 741 134	962 515	1 778 619
2006	802 499	243 166	559 333	2 809 907	922 543	1 887 364
2007	709 225	211 999	497 226	2 530 537	833 789	1 696 748
2008	703 787	200 664	503 123	2 433 746	760 229	1 673 517
2009	652 987	165 482	487 505	2 344 293	643 041	1 701 252
2010	632 568	148 269	484 299	2 206 479	555 533	1 650 946
2011	656 232	156 734	499 498	2 210 468	577 293	1 633 175

Zdroj: ČSÚ. Cestovní ruch - Časové řady: Návštěvnost v HUZ, [online]. [cit. 2012-03-10], dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr

V mezikrajském srovnání, co se týče počtu hostů ubytovaných v hromadných ubytovacích zařízeních za rok 2010, se Liberecký kraj nachází na 6. místě. Průměrný počet přenocování v roce 2010 činil 3,5 dne, z toho nerezidenti 3,7 dni, průměrná délka pobytu činila 4,5 dne (z toho nerezidenti 4,7). V celkovém počtu přenocování je na místě 4. Z pohledu

⁴⁸ Podle Cestou necestou – Liberecký kraj. *Regionální certifikace*. 2011.[online]. [cit. 2012-03-10], dostupné z: <http://www.liberecky-kraj.cz/cs/spravce/regionalni-certifikace.html>

návštěvnosti kraje dle měsíců, v roce 2011 bylo nejvíce hostů ubytováno v hromadných ubytovacích zařízeních v letních měsících (červenec, srpen), dále v měsíci únor a leden.⁴⁹

Tabulka 3: Zahraniční hosté ubytovaní v HUZ v Libereckém kraji 2010 (prvních 10 zemí)

	Hosté	Přenocování	Průměrný počet přenocování	Průměrná doba pobytu (dny)
Celkem	632 568	2 206 479	3,5	4,5
v tom:				
Česká republika	484 299	1 650 946	3,4	4,4
Nerezidenti	148 269	555 533	3,7	4,7
z toho:				
Německo	78 076	318 130	4,1	5,1
Polsko	20 043	69 034	3,4	4,4
Nizozemsko	12 015	59 847	5,0	6,0
Slovensko	5 717	15 222	2,7	3,7
Dánsko	5 618	17 880	3,2	4,2
Rusko	2 689	9 330	3,5	4,5
Rakousko	2 041	4 744	2,3	3,3
Belgie	2 037	7 855	3,9	4,9
Francie	1 598	3 407	2,1	3,1
Spojené království	1 275	3 273	2,6	3,6

Zdroj: ČSÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje 2011. Cestovní ruch. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-16

V roce 2005 a 2006 Liberecký kraj ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně vypracoval analýzu návštěvnosti. Celý projekt byl zastřešen agenturou CzechTourism, probíhal formou dotazníkového šetření a nesl název **Monitoring návštěvnosti Libereckého kraje - léto 2005, zima 2006** (další se uskutečnilo v roce 2010 a 2011, výsledky nejsou dosud zveřejněny). Šetření probíhalo v letních a zimních měsících. Podle výsledků ve struktuře dotazovaných zahraničních hostů převažovali Němci, dále pak Poláci, Nizozemci a návštěvníci ze Slovenska. Z České republiky byli nejvíce zastoupeni návštěvníci z Hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Královehradeckého a Pardubického. Jedná se tedy převážně o návštěvníky z okolních krajů. Co se týče rozlišení turistů od jednodenních návštěvníků, z šetření vyplynula mírná převaha turistů. Turisté přijíždějí zpravidla na několik dnů, víceméně šlo o týdenní pobyty. Z hlediska frekvence návštěv převažovali dotázaní, kteří v Libereckém kraji byli již vícekrát. Mezi nejčastější důvody návštěv respondenti uváděli turistiku a sport (sjezdové a běžecké lyžování), rekreaci a zábavu - za zimní období, v letním šetření se na prvním místě umístilo naopak poznávání, dále relaxace, turistika a sport. Bezpochyby tyto důvody jsou dány charakterem území Libereckého kraje, existující nabídkou trávení volného času a celkovém zaměření

⁴⁹ Podle ČSÚ. Cestovní ruch - Časové řady: Kapacita hromadných ubytovacích zařízení.czso.cz 5.3. 2012 . [online]. [cit. 2012-03-10], dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr

cestovního ruchu Libereckého kraje. Řekne-li se Liberecký kraj, je spojený s rekreací, lyžováním, pěší turistikou, cykloturistikou a poznávací turistikou.⁵⁰

2.2.2 Atraktivita kraje

Atraktivita kraje jsou základním předpokladem rozvoje cestovního ruchu a primárním lákadlem, kvůli němuž stojí danou destinaci navštívit. Liberecký kraj lze hodnotit za kraj přitažlivý, nabízí velký počet turistických cílů a atraktivit. Nabídka je pestrá - od návštěvy přírodních atraktivit, měst a obcí s kulturními a historickými památkami až po trávení dovolené v lokalitách vhodných pro aktivní sport či odpočinek.

2.2.2.1 Přírodní zajímavosti

Na území kraje se nachází řada chráněných oblastí a svojí plochou zaujímají velkou rozlohu území. Turistika v těchto územích musí být uzpůsobena v zájmu ochrany přírody, a proto mnoho aktivit je zde vyloučeno. Atraktivita jsou zde zpřístupněny pouze po naučných stezkách a jsou přípustné jen do té míry, pokud nepoškozují jejich přírodní hodnoty. Chráněných krajinných oblastí (CHKO) se v Libereckém kraji nachází celkem 5, návštěva těchto území pomáhá rozvoji šetrné turistiky:⁵¹ CHKO Český ráj, CHKO České středohoří, CHKO Kokořínsko, CHKO Lužické hory a CHKO Jizerské hory. Součástí CHKO jsou i maloplošná chráněná území, například národní přírodní rezervace (8), národní přírodní památky (8), přírodní památky (62), přírodní rezervace (35).⁵²

Krajinu obohacují také vodní plochy. Největším a nejznámějším jezerem je **Máchovo jezero** u Doks, které je obklopené romantickou krajinou. V letních měsících je toto území turisticky hojně navštěvováno. V okolí je mnoho příležitostí pro ubytování, nachází se tu řada kempů, penzionů a hotelů.

⁵⁰ Podle Centrum regionálního rozvoje. Masarykova univerzita. *Monitoring návštěvnosti Libereckého kraje, léto 2005, zima 2006*. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: <http://kultura.kraj-lbc.cz/page2479>

⁵¹ Podle AOPK ČR. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: www.nature.cz

⁵² Podle Český statistický úřad. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2011 (Chráněná území)*. czso.cz. 2011. [online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-03

K dalším přírodním zajímavostem patří **vodopády**, například Labský vodopád nacházející se v Labském dole a vysoký 50 m, dále Mumlavský vodopád u Harrachova či nejpůsobivější a nejvyšší (145 m) v České republice krkonošský Pančavský vodopád padající do Labského dolu.

2.2.2.2 Kulturně historické atraktivita

V Libereckém kraji se nachází celkem 11 národních kulturních památek: zřícenina hradu Bezděz, zámek Zákupy, horský hotel a televizní vysílač Ještěd u Liberce, hrad Grabštejn, kostel sv. Vavřince a Zdislavy v Jablonném v Podještědí, zámek Frýdlant, zámek Lemberk, zámek Sychrov, Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova, Zámek Hrubý Rohozec, Zřícenina hradu Trosky.⁵³ V kraji se nenachází žádná kulturně historická památka zapsaná na seznamu dědictví UNESCO.

Liberecký kraj je specifický svými rozhledny, ze kterých lze obdivovat krásu a rozmanitost krajinného rázu. Na území se nachází celkem 24 rozhleden, většina z nich jsou kamenného rázu a rozmístěna v Jizerských horách. Patří k nim například Frýdlantská výšina, Roprachtice, Tanvaldský Špičák, Štěpánka, Bramberk u Jablonce nad Nisou a další. Nejznámější je však vysílač s rozhlednou Ještěd, který je považován za jednu z hlavních dominant Libereckého kraje. Tato mohutná budova nabízí návštěvníkům ubytování, součástí věže je i restaurace. Hotel je zařazen do tříhvězdičkové třídy s celkovou kapacitou 38 lůžek. Mimo rozhleden je v Libereckém kraji i řada vyhlídek, např. vyhlídky nad Lázněmi Libverda s dřevěnými informačními tabulemi, kdy na každé z nich je uvedena místní legenda společně s místopisem vztahující se k dané vyhlídce. Další zajímavostí je vyhlídkový ochoz, který je součástí skokanského můstku v lyžařském areálu v Popelkách. Turisticky atraktivními jsou i vyhlídky nabízející pohled z ptáčích perspektiv na Prachovské skály v Českém ráji.

Na území kraje působí také řada muzeí, galerií a několik divadel. Mezi atraktivní cíle lze zmínit Severočeské muzeum v Liberci, Oblastní galerie v Liberci nabízející prohlídku evropského a českého umění, dále Státní vědecká knihovna v Liberci. Jelikož je Liberecký kraj známý také výrobou skla a bižuterie, tak v návaznosti na tuto tradici nabízí

⁵³ Národní památkový ústav. Monument. npu.cz, 2003-2011.[online]. [cit. 2012-03-11]., dostupné z: <http://monumnet.npu.cz/chruzemi/hledani.php>

návštěvníkům např. sklářská muzea v Novém Boru, Kamenickém Šenově a Železném Brodu, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Významnými kulturními institucemi je divadlo F. X. Šaldy se scénou Malého divadla, Naivní divadlo, Zoologická a Botanická zahrada v Liberci.⁵⁴

Lákavým turistickým cílem Liberce nejen pro domácí návštěvníky ale i návštěvníky ze zahraničí (Německa, Polska, Nizozemska, Dánska) je bezpochyby **Centrum Babylon**, největší krytý zábavní, společenský a hotelový komplex. V areálu se nachází aquapark, lunapark, IQpark, nákupní městečko, wellnesscentrum, zrcadlové bludiště či kongresové sály.

2.2.2.3 Sportovní atraktivita⁵⁵

Liberecký kraj nabízí návštěvníkům především aktivní vyžití, což je dáno jeho přírodními podmínkami. Pro rozvoj sportovních aktivit má velmi dobré předpoklady. Na své si přijdou vyznavači jak letních tak i zimních sportů. V dalším textu budou stručně představeny aktivity, které lze v kraji provozovat.

Pěší turistika

Jak z průzkumu návštěvnosti vyplynulo (viz kapitola 2.2.1), v letních měsících bývá hlavním motivem návštěvy poznávání a pěší turistika. Díky Klubu českých turistů, který zajišťuje značení turistických tras, se v kraji nachází hustá síť turistických a naučných stezek. Největší počet naučných stezek je rozmístěn v Jizerských horách. Doprovodná infrastruktura se v posledních letech zlepšila, stezky jsou vybaveny informačními tabulemi, rozcestníky, přesto ne všude je dostačující, chybí vybavení lavičkami či odpadkovými koši. Trasy pro pěší turistiku jsou rozmístěny v turisticky atraktivních místech a jsou různě obtížné. Jelikož bývají některá území více zatěžována, zvláště v přírodně nejceněnějších územích, je snahou Libereckého kraje, rovnoměrněji tuto zátěž rozložit, například vyznačením nových turistických tras.

Cykloturistika

Oblíbenou sportovní aktivitou v regionu je cykloturistika a kraj si tuto skutečnost moc dobře uvědomuje. Cyklistická doprava tu má velký potenciál. I když má Liberecký kraj

⁵⁴ Podle BusinessInfo. Charakteristika Libereckého kraje. businessinfo.cz, 30.5. 2011.[online]. [cit. 2012-03-25]., dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/liberecky-kraj/charakteristika-libereckeho-kraje/1000928/41499/>

⁵⁵ Podle GaREP, autorský kolektiv. Aktualizace návrhové části Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje pro období 2007-2013. Červen 2007, Brno

poměrně hustou síť cyklotras, jejich hustota je nevyvážená a systém tras není zcela dobudován. Nedostatkem je, že řada cyklotras vznikla přidáním značení na silnice určeným pro motoristy a otázka bezpečnosti cyklistů se tehdy moc neřešila. V důsledku toho docházelo k častým zraněním. Na programovací období 2007 – 2013 je proto jednou z priorit kraje odstranit závady ve vedení cyklotras. Bohužel s rozvojem cyklistické dopravy a budováním cyklistických stezek a tras dochází i k narušování přírody, a to převážně v Krkonošském národním parku (dále jen KRNAP) a v chráněných krajinných oblastech, kde je cykloturistika nejvíce provozována. V posledních letech kraj podporuje budování nových cyklotras mimo tato území a pravidelně monitoruje, udržuje stávající síť cyklotras. Prioritním cílem je také opatřit místa potřebnou infrastrukturou (stojany, úschovny, odpočinková místa apod.). Liberecký kraj je vybaven i cyklobusy a cyklovlaky, které usnadňují cyklistům přemísťování.

Sjezdové a běžecké lyžování

Pro sjezdové a běžecké lyžování má Liberecký kraj dobré podmínky. Kraj disponuje řadou lyžařských středisek, některé z nich světového významu, které jsou v zimních měsících turistickým cílem mnoha návštěvníků. Vzhledem ke klimatickým podmínkám patří mezi nejnavštěvovanější a nejoblíbenější pohoří k lyžování Krkonoše (Harrachov, Rokytnice nad Jizerou), Jizerské hory (Tanvaldský Špičák, Severák), Ještědský hřbet a Lužické hory (Myslivny, Polevsko, Kamenický Šenov). Tato lyžařská střediska jsou propojována běžeckými tratěmi, známou trasou je Krkonošská lyžařská cesta. Úprava běžeckých stop je v současné době na dobré úrovni, jenom v Krkonoších je upravováno celkem 500 km lyžařských běžeckých tras.⁵⁶ V regionu se koná mnoho závodů, což bývá příležitostí pro zvýšení návštěvnosti kraje. Například v roce 2009 se tu pořádalo Mistrovství světa v klasickém lyžování či každý rok se tu koná známá Jizerská 50 (závod v běhu na lyžích), který se jezdí již od roku 1968. Vzhledem k tomu, že budování nových vleků a sjezdovek představuje velkou zátěž na životní prostředí, je tato další výstavba omezena a pokud je plánovaná, musí být prodiskutována se Správou KRNAP, CHKO a dalšími zájmovými skupinami.

V Libereckém kraji se nachází rekreační vodní plochy vhodné pro provozování **vodní turistiky**, kdy nejznámější a turisticky nejnavštěvovanější plochou je již zmíněné

⁵⁶ Podle GaREP, Krkonoše – svazek měst a obcí. Autorský kolektiv. *Program rozvoje cestovního ruchu turistického regionu Krkonoše 2004-2006*. Brno 2003, str. 22

Máchovo jezero. Vodáci uvítají sjíždění řeky Ploučnice, Tanvaldské Kamenice či Jizery. Významnou součástí turistické nabídky jsou také aquaparky (Babylon), bazény a koupaliště, které jsou zřízeny spíše ve větších městech, jako je Liberec, Jilemnice, Jablonec nad Nisou, Turnov a Česká Lípa.

Z ostatních outdoorových sportů, které lze v kraji provozovat je možné zmínit **golf** (7 hřišť), **horolezectví**, **hipoturistika** či stále atraktivnější **in-line bruslení**, pro které bohužel není v kraji dostatečně vybudovaná kvalitní infrastruktura. Samotných stezek upravených speciálně pro in-line bruslení se v kraji nachází málo, většina z nich je spíše spojena s cyklostezkami.

2.2.3 Strategie a cíle kraje v oblasti rozvoje cestovního ruchu

Důležitým bodem pro rozhodování jednotlivých orgánů kraje při tvorbě koncepce rozvoje cestovního ruchu je stanovení strategie. Jejím stanovením se určuje směr, jakým se bude kraj v oblasti cestovního ruchu dále ubírat a zároveň umožňuje kraji odpovídajícím způsobem reagovat na trendy a změny, ke kterým v takto dynamickém odvětví neustále dochází.

Strategická vize, tak jak je definována v Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje pro období 2007 – 2013 zní takto: „*Využití přírodního a kulturního potenciálu regionu ke zvýšení jeho turistické atraktivity, k růstu konkurenceschopnosti a ekonomického, sociálního a kulturního přínosu odvětví cestovního ruchu. To vše s ohledem na zájmy místních obyvatel a udržitelný rozvoj.*“⁵⁷

Z výše zmíněné strategické vize je patrné, že kraj si svůj potenciál atraktivnosti území uvědomuje, ale současně nezapomíná na skutečnost, že cestovní ruch se nemůže vyvíjet dlouhodobě pozitivním směrem, pokud se nebudou respektovat principy udržitelného rozvoje. Přírodní zdroje a kulturní dědictví představují hlavní hodnoty dané lokality, a pakliže není rozvoj cestovního ruchu dobře řízen, nemůže docházet k ekonomické prosperitě území.

Strategická vize je dále konkretizována do strategického cíle, priorit a opatření, které si kraj stanovil pro období 2007 – 2013. Cíl je formulován následovně: „*Turisticky atraktivní*

⁵⁷ GaREP, autorský kolektiv. *Aktualizace návrhové části Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje pro období 2007-2013.* Červen 2007, Brno, str. 56

kraj, rostoucí ekonomické, sociální a kulturní přínosy cestovního ruchu s ohledem na trvale udržitelný rozvoj“⁵⁸ Cíl je rozpracován do 3 následujících priorit:⁵⁹

Priorita 1 Organizační struktura cestovního ruchu, lidské zdroje: Jedním z nedostatků mnohých krajů je buď neexistence destinačního managementu na krajské úrovni, anebo špatná koordinace a řízení cestovního ruchu ať už na krajské, regionální anebo lokální úrovni. Liberecký kraj má sice celokrajskou zastřešující organizaci cestovního ruchu (Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji), ale pociťuje nedostatek zejména v koordinaci aktivit cestovního ruchu. Pro efektivní koordinaci a podporu cestovního ruchu je jedním z opatření ustanovit místní sdružení včetně jejich destinačního a návštěvnického managementu. Návštěvnický management „*spočívá především v usměrňování toků návštěvníků v čase i v prostoru a v motivaci k environmentálně co nejšetrnějšímu chování včetně respektu k životu místních obyvatel.*“⁶⁰ Dále prioritou kraje je prohloubit spolupráci mezi organizacemi cestovního ruchu, zkvalitnit organizaci a distribuci nabídky v rámci turistických regionů. Nezbytnou podmínkou efektivního fungování organizační struktury je bezpochyby kvalitní rozvoj lidských zdrojů. Mnoho pracovníků, resp. poskytovatelů služeb nemá dostačující profesní úroveň, což se pak odráží ve výměně informací, zkušeností či špatné úrovni poskytovaných služeb. Do značné míry tomu přispívá fakt, že kraj nemá dostatek kvalitních manažerů v regionální a oblastní rovině, kteří by zajišťovali koncepční činnost. I když má Liberecký kraj poměrně hustou síť turistických informačních center (dále jen TIC), úroveň jejich technické vybavenosti, stejně tak jako personální, je značně rozdílná. Protože jsou TIC významným faktorem, která také ovlivňují návštěvnost turistického regionu, je cílem opatření zkvalitnit informace poskytované návštěvníkům, dodávat nové a aktualizovat zastaralé informace, certifikace TIC, jejich intenzivnější zapojování do spolupráce s veřejnou a soukromou sférou, zvýšení kvalifikace a jazykové vybavenosti pracovníků. V Libereckém kraji bylo v roce 2010 evidováno celkem 47 informačních center, z nichž 7 jich je členem Asociace turistických informačních center ČR (A.T.I.C.). V oblasti rozvoje lidských zdrojů je prioritním cílem kraje mimo jiné rozšířit znalosti, nejen poskytovatelů služeb cestovního ruchu ale i široké veřejnosti, o možnostech snižování dopadů turismu na životní prostředí, tj. poskytnout

⁵⁸ GaREP spol. s r.o. Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje: návrhová část. září 2002, Brno str. 36

⁵⁹ Podle GaREP, autorský kolektiv. Aktualizace návrhové části Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje pro období 2007-2013. Červen 2007, Brno, str. 67-111

⁶⁰ RNDr. Stanislava Pachrová, Ph.D. Přednáška - Management udržitelného cestovního ruchu. Vysoká škola polytechnická Jihlava.[online]. [cit. 2012-03-31]. str. 4

vzdělání ohledně zásad trvale udržitelného rozvoje. K tomu by měly sloužit například programy EVVO (Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta) či různé programy cestovního ruchu na základních a středních školách. Dalším cílem je zahájit více školících kurzů pro pracovníky a manažery cestovního ruchu.

Priorita 2 Podpora marketingu a produktů v cestovním ruchu: Vzhledem k tomu, že Liberecký kraj vnímá cestovní ruch jako významný hospodářský faktor, dle toho také navrhuje globální cíle marketingové podpory. Snaží se rozvíjet cestovní ruch v souladu s principy udržitelného rozvoje, zvyšuje povědomí o regionu zkvalitňováním poskytovaných informací a soustřeďuje marketingové aktivity na významné segmenty trhu. Opatřením je například podpora prodeje turistických produktů (účast na veletrzích, výstavách, prezentace, pořádání cest pro novináře, touroperátory, incomingové partnery), vytváření webových stránek s turistickými informacemi, rozvíjení přeshraniční spolupráce, neboť ta napomáhá přílivu turistů, budování systému klubových výhod, vytvoření a zavádění střešní značky a loga regionálních organizací, v oblasti propagace a reklamy vytváření stěžejních témat pro cílené skupiny návštěvníků. Cílem je také tvorba tematicky zaměřených programů a produktů pro aktivní, venkovskou, lázeňskou, veletržní a kongresovou turistiku, poznávací turistiku, gastroturistiku a další specifické produkty.

Priorita 3 Podpora budování základní a doprovodné infrastruktury a služeb cestovního ruchu: Návštěvnost kraje je do značné míry ovlivněna kvalitou základní a doprovodné infrastruktury a její zabezpečení je proto klíčové. Specifickou možností pro budování a rozšíření turistické infrastruktury v Libereckém kraji představuje revitalizace opuštěných ploch a staveb, které mohou být využity pro cestovní ruch. Těchto ploch se v kraji nachází mnoho a prvořadým cílem je jejich využití. Dalším předmětem opatření je dobudování, rekonstrukce a modernizace ubytovacích zařízení, rozvoj turistické dopravní infrastruktury - podpora ekologické dopravy (systém zelených autobusových linek), zvýšit možnosti parkování, využít atraktivní úseky železnic pro cestovní ruch (např. muzejní tratě); modernizace a výstavba infrastruktury sportovně rekreačních a kulturních zařízení, zlepšení technického stavu a vzhledu kulturně historických památek.

Konkretizaci priorit, opatření a aktivit Programu rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji pak představuje akční plán. Ten stanovuje návrh postupů a shrnuje nejdůležitější úkoly, které mají být splněny prostřednictvím projektů. Realizované projekty by měly přispívat k naplnění co nejvíce cílů (viz tabulka č. 4 na str. 39), která jsou důležitá

při posuzování žádostí o dotace. Těmito kritérii se kraj řídí při rozhodování, které projekty budou realizovány s vyšší prioritou a které budou realizovány později. Dosud nejvýznamnějším nosným projektem na období 2008 – 2011 se stal Integrovaný projekt cestovního ruchu Libereckého kraje, který je financován ze zdrojů Evropské unie (dále jen EU) v rámci Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod a jehož celková částka činila 16,6 mil. Kč. Pomocí tohoto projektu se realizuje většinový rozvoj cestovního ruchu v kraji – zaměřuje se zejména na výše zmíněnou prioritu č. 2.⁶¹

Tabulka 4: Horizontální témata Libereckého kraje

Horizontální témata Libereckého kraje by měla být tato (pořadí nerozhoduje): ➤ ochrana přírody ➤ vznik nových pracovních míst ➤ rovné příležitosti ➤ udržitelný rozvoj ➤ podpora malého a středního podnikání ➤ posílení místních iniciativ ➤ posílení přeshraniční spolupráce ➤ posílení spolupráce veřejná sféra – podnikatelská sféra – občanská sféra
--

Zdroj: GaREP, Liberecký kraj. *Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje. Akční plán 2009-2010*. prosinec 2008, str. 24

2.3 Zhodnocení stavu cestovního ruchu v Libereckém kraji

Na základě výše provedené analýzy lze konstatovat, že Liberecký kraj je atraktivním turistickým regionem, což je dáno jeho bohatou historií a množstvím přírodních a kulturních památek. Kraj je vhodný pro milovníky přírody, vyznavače sportu, obdivovatele historie nebo regionálních produktů. Pro milovníky aktivního trávení dovolené je tu díky přírodním a klimatickým podmínkám možné provozovat sport po celý rok, v létě patří k nejčastějším motivům návštěvy pěší turistika a cykloturistika, naopak v zimních měsících je důvodem návštěvy sjezdové či běžecké lyžování. Liberecký kraj má také vhodné podmínky pro provozování šetrného cestovního ruchu. Nabídka turistických atraktivit, která je důležitým faktorem spokojenosti návštěvníků, je tedy pestrá. Sousedství kraje s Německem a Polskem a dobrou dopravní dostupnost z Prahy lze považovat za jednu ze silných stránek, která napomáhá zvyšování přílivu návštěvníků do tohoto území.

⁶¹ Podle GaREP, Liberecký kraj. *Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje. Akční plán 2009-2010*. Prosinec 2008, str. 24

Samotný potenciál území, ale neznamená automaticky faktický rozvoj cestovního ruchu. Pro jeho další rozvoj je nutné mít kvalitně vybavenou materiálně technickou základnu. Vedle primárních atraktivit území by měl mít totiž kraj i dobrou úroveň vybavenosti základní a doprovodné infrastruktury. Z tohoto pohledu je v Libereckém kraji jejich kvalita však velmi rozdílná. I přesto, že má kraj dobrý potenciál cestovního ruchu, který vyplývá z atraktivnosti území, návštěvnost kraje vykazuje od roku 2006 klesající tendenci. Výjimkou byl rok 2011, kdy došlo k navýšení. Jedním z nedostatků ubytovacích zařízení je jejich kvalita. V akčním plánu na programovací období 2007 – 2013 umístil kraj proto podporu klasifikace a certifikace mezi nejdůležitější priority. V roce 2009 zahájil na zvýšení kvality projekt s názvem Regionální certifikace (více viz kapitola 2.2.1).

Jelikož v období 2006 - 2010 docházelo ke snižování počtu návštěvníků, mnohá ubytovací zařízení zavírala svůj provoz, převážně penziony a tříhvězdičkové hotely. Z nabídky tedy zmizela téměř desetina lůžek, jak je patrné z tabulky č. 1 na str. 29. Pomoci zvýšení zájmu o destinaci Libereckého kraje může kongresová turistika, která tu v posledních letech nabývá na významu. Pro pořádání MICE (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions) kraj nabízí dostatečně velké prostory a k tomu navíc krásné atraktivní prostředí.

Liberecký kraj má hustou síť turistických informačních center rozmístěných v turisticky nejatraktivnějších místech. Tyto centra jsou významnými aktéry podílející se na přípravě a propagaci území a do značné míry ovlivňují návštěvnost kraje. Proto zkvalitňování jejich činností a poskytovaných služeb patří k hlavním aktivitám naplňující toto opatření. Dále se aktivně podílí na rozvoji cykloznačení a cyklodopravy, investuje do zařízení pro sjezdové lyžování, doplňuje a zkvalitňuje současnou síť turistických tras a vybavuje je příslušným mobiliárem. Díky vysokému podílu chráněných území z celkové rozlohy kraje musí přitom ale brát ohled na zájmy Správ CHKO, které považují většinu forem cestovního ruchu za škodlivou.

Mezi nejnavštěvovanější a nejznámější atraktivity Libereckého kraje patří například vrchol s vysílačem Ještěd, zámek Sychrov, zámek a hrad Frýdlant, zábavní Centrum Babylon, Botanická zahrada v Liberci, skalní města v Českém ráji, Máchovo jezero, zimní lyžařská střediska (Harrachov, Rokytnice pod Jizerou, Tanvaldský Špičák), Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou.

3. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji

Následující kapitoly se budou zabývat udržitelným rozvojem cestovního ruchu v Libereckém kraji, tak jak je na jeho území aplikován. Dále tomu, jaké aktivity kraj vyvíjí na jeho podporu či jaké šetrné produkty nabízí.

3.1 Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje

Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje (dále jen SUR LK) představuje základní koncepční dokument, který koordinuje aktivity vedoucí k udržitelnému rozvoji. Tento dokument udává směr, kterým by se kraj měl v budoucnu vyvíjet, aby byly uplatňovány základní principy udržitelného rozvoje. Na něj navazují další koncepční strategické dokumenty. Jednotlivé cíle a priority navržené v nich musí být definovány tak, aby odpovídaly vizi a strategickým cílům zmíněných v SUR LK.

Zpracování SUR LK pro období 2006 – 2020 bylo zajištěno Odborem hospodářského a regionálního rozvoje na základě požadavků vycházejících ze zákona č. 129/2000 Sb., o krajích a také stanovených opatření v národní Strategii udržitelného rozvoje České republiky. První fází zpracování bylo provedení dotazníkových šetření, jejichž respondenty byli experti a veřejnost Libereckého kraje. Cílem bylo zjistit, jaké mají povědomí o udržitelném rozvoji. Další fází bylo sestavení SWOT analýzy udržitelného rozvoje Libereckého kraje s uvedením silných a slabých stránek, stejně tak příležitostí a hrozeb s rozdělením do ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře. Poslední částí bylo stanovení vize, strategických cílů, priorit a opatření. Shrnutí těchto 3 etap bude popsáno dále.

3.1.1 Dotazníkové šetření⁶²

Dotazování proběhlo v roce 2004, aktuálnější šetření není zatím k dispozici. Oslovena byla jak široká veřejnost, tak i skupina odborníků z veřejné správy, ziskových a neziskových organizací. Mezi dotazovanými byly zastoupeny i subjekty podnikající v oblasti cestovního ruchu. Otázky pokládané expertům byly zaměřené převážně na situaci v Libereckém kraji a uplatňování principů udržitelného rozvoje. V šetření zazněla např. otázka, zda považují

⁶² Podle Autorský kolektiv. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. *Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje 2006-2020. Část Analýza sociologických průzkumů, Analýza kvantitativního sociologického průzkumu*. Liberec. 2005. Příloha č. 4 a 5.

současný stav Libereckého kraje za dlouhodobě udržitelný. Překvapením bylo, že méně jak polovina odpověděla na otázku ano (40 %), ostatní ho považují za neudržitelný. Na ni navazovala další otázka, která měla zjistit, kterou oblast hodnotí za nejkritičtější. Mezi uvedenými oblastmi byl ekonomický rozvoj, lidské zdroje, infrastruktura, životní prostředí (pozn. seřazeno sestupně dle závažnosti). Oblast cestovního ruchu se umístila na posledním místě, což ji řadí mezi méně kritické. Experti uvedli navíc i oblast kultury. Jako největší překážky, které brání změnám vývoje Libereckého kraje směrem k udržitelnosti, uvedli např. nedostatek informací, osvěty či nosných projektů. Další blok otázek byl zaměřen, co by uvítaly ziskové a neziskové organizace od místní regionální/krajské správy, aby se mohly rozvíjet dle principů udržitelného rozvoje. Objevily se odpovědi například - osvěta, přijmout a dodržovat limity pro činnosti, které jsou v rozporu udržitelného rozvoje, tj. stanovit indikátory, usnadnit přístupy k informacím, poskytovat rady při přípravě dokumentace pro nové projekty, lepší komunikace, více prohloubit spolupráci s obcemi. Otázky se zaměřily i na znalost prioritních cílů obsažených v koncepčních dokumentech a také jejich posouzení souladu se zásadami udržitelného rozvoje. Z celkového šetření vyplynulo, že většina dotázaných má poměrně nízké povědomí o udržitelném rozvoji plynoucí především z nedostatečné komunikace mezi jednotlivými organizacemi a regionální nebo krajskou správou a nízké osvěty o této problematice. Jelikož byla i nízká návratnost dotazníků, lze z toho usoudit, že mnoho oslovených neberou udržitelný rozvoj mezi své priority.

Druhý dotazník byl určený pro laickou veřejnost, byl uskutečněn ve stejném období, tj. v roce 2004. Oproti dotazovaným výše je problematika udržitelného rozvoje mnohem více zajímavá. Zajímaly je otázky o uchování životního prostředí, o šetrném nakládání s přírodními zdroji apod. Na otázku, které oblasti by měly být v Libereckém kraji nejvíce rozvíjeny a podporovány, největší počet hlasů získal sektor služeb a cestovního ruchu. Dalšími preferovanými oblastmi byla kultura a sport. Z nabízených možností lze pro představu zmínit ekologické zemědělství, lehký průmysl, klasické zemědělství, automobilový průmysl, těžební průmysl či těžký průmysl, který získal nejmenší počet hlasů. Z toho je patrné, že obyvatelé řadí cestovní ruch mezi horní příčky, neboť si uvědomují, že Liberecký kraj má pro něj dobré předpoklady. Co se týče proenvironmentálního postoje, tak nadpoloviční většina dává přednost tomu, aby byl výrobek, který si kupují ekologicky šetrný a to i přes to, že by byl dražší. Na úroveň péče o kulturní památky respondenti odpovídali kladně, čili jsou spokojeni. Možnosti kraje

v rozvoji cestovního ruchu z hlediska kvality přírodního prostředí hodnotí veřejnost za velmi dobré, následuje sportovní vyžití a rekreace, dále kulturní a historické památky, lidové a řemeslné tradice. Vybavenost regionu základní a doplňkovou infrastrukturou hodnotí na špatné úrovni. Jelikož Liberecký kraj disponuje velkou plochou CHKO, otázky se týkaly i této oblasti. Chráněná území jsou dle nich přínosem pro region a omezení některých aktivit, které vyplývají z ochrany přírody, respektují. Nadpoloviční většina tráví volné chvíle v přírodě a s kvalitou přírody a krajiny je spokojena. Jednou z položených otázek bylo, co si představují pod pojmem udržitelný rozvoj. Polovina oslovených na otázku neuměla odpovědět. Jak vyplynulo i z průzkumu určeného pro odborníky, lze učinit závěr, že v kraji chybí dostatečná osvěta a mediální propagace, která by rozšířila povědomí o tomto pojmu a především jeho základních principech.

Oba dotazníky byly obsáhlé a pojaty spíše obecně, tj. nezaměřovaly se přímo na otázky udržitelného rozvoje **cestovního ruchu**. Z celého průzkumu byly proto vybrány a zmíněny jen otázky a odpovědi pro tuto práci relevantní, tzn. týkající se oblasti cestovního ruchu.

3.1.2 SWOT analýza udržitelného rozvoje Libereckého kraje

SWOT analýza v SUR LK je rozdělena do 3 pilířů udržitelného rozvoje, a to ekonomického, sociálního a environmentálního. Ze zpracované SWOT analýzy budou následně zmíněny jen oblasti týkající se cestovního ruchu nebo cestovní ruch ovlivňující. Komplettní SWOT analýza je uvedena v příloze č. 1.

Tabulka 5: SWOT analýza udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji

Ekonomický pilíř	
Silné stránky	Slabé stránky
Vhodné přírodní a kulturní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu	Koncentrace ekonomické činnosti v centrech kraje, periferní oblasti oslabeny
Stabilní postavení malých a středních podniků	Nedostatečný rozvoj doplňkových služeb v cestovním ruchu
Stabilní trh práce	Velký počet a rozsah nevyužívaných a zdevastovaných ploch
	Nekvalitní doprava a nedostatečně rozvinutá infrastruktura kraje (informace, komunikace)
Příležitosti	Hrozby
Zachovalost a rozmanitost přírodního dědictví dává možnost pro širší rozvoj podnikání v oblasti udržitelného cestovního ruchu a navazujících odvětví, tento aspekt je posílen přítomností hranic s Polskem a Německem	Přetěžování absorpčních návštěvních kapacit stávajících rekreačních a turistických center a zachovalých přírodních lokalit a oblastí regionu.
Vývoj a zavádění technologií šetrných k životnímu prostředí	Pomalá nebo neefektivní revitalizace velkého množství nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů
Ekologický potenciál území dává příležitost pro rozvoj agroturistiky	Potenciál růstu nezaměstnanosti

Příležitosti	Hrozby
Dobré předpoklady pro rozvoj a zvýšení prestiže tradičních řemesel, podpora místních výrobků	Snižování investic
Čerpání finančních prostředků z fondů EU	
Podpora investic na ochranu životního prostředí, péči o kulturní památky	

Socio-kulturní pilíř (oblast kultury, vzdělávání, sportu a cestovního ruchu)	
Silné stránky	Slabé stránky
Významný počet památkově chráněných území, bohatý památkový fond (sakrální památky, lidová architektura) a velký počet nalezišť historického osídlení v kraji	Nedostatečné jazykové znalosti absolventů ZŠ, SŠ a VŠ
Velká koncentrace přírodního bohatství (NP, CHKO)	Špatný technický stav a nevhodné využívání kulturních památek
Síť kulturních a sportovních zařízení v kraji včetně nabídky souvisejících služeb	Nedostatečná základní a doplňková infrastruktura cestovního ruchu, včetně služeb
Poloha regionu u hranic s Polskem a Německem příznivě ovlivňuje podíl zahraničních návštěvníků preferujících vícedenní turistické pobyty.	
Příležitosti	Hrozby
Využívání objektů školských zařízení k mimoškolním aktivitám – kultura	Nedostatečná propagace nejen památek, ale i opomíjených atraktivit po celém regionu (jednostranně zaměřený zájem návštěvníků a cestovních kancelářů, kulturní služby nabízené pouze ve větších sídlech)
Rozvoj lázeňské, zdravotní a kongresové turistiky vzhledem ke kvalitním přírodním podmínkám	Pomalá a nedostatečná obnova a údržba některých historických objektů i zastaralých kulturních a sportovních zařízení, malá spoluúčast samospráv
Tendence pro další rozvoj kulturního a sportovního života v kraji a tím i pro rozvoj cestovního ruchu, zajištění rychlé obnovy a kvalitního udržování sportovišť, kulturních a historických památek	Masivní cestovní ruch spojený s místním poškozením území
Environmentální pilíř	
Silné stránky	Slabé stránky
Velký podíl zvláště chráněných území na celkové rozloze kraje	Špatná spolupráce a konflikty mezi managementem chráněných území a zástupci obcí
Velký počet přirozených či přírodě blízkých ekosystémů a velká celková výměra lesních půd	Nízký podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí, zejména pro oblast ochrany přírody a krajiny
V porovnání s ostatními regiony nízká úroveň znečištění ovzduší, zejména emisemi vyprodukovanými přímo v kraji	Značný rozsah poškozených lesních ekosystémů, malé využití alternativních energetických zdrojů
	Významný podíl dopravy na celkovém znečišťování ovzduší
	Velká rozloha neobhospodařovaných zemědělských půd
Příležitosti	Hrozby
Rozvoj "zeleného" podnikání, služeb a spotřeby	Rostoucí fragmentace krajiny v důsledku realizace nových liniových staveb dopravní infrastruktury
Rozvoj environmentálně šetrného turismu	Rostoucí tlak na krajinu a ekosystémy v chráněných územích
Upřednostnění šetrných způsobů dopravy, propojení celého území sítí turistických stezek a cyklotras s návazností na okolní regiony a zahraničí	Rostoucí zábor zemědělských a lesních půd pro novou výstavbu
Rozvoj systému vzdělávání k udržitelnému rozvoji	

Zdroj: Podle Autorský kolektiv. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje 2006-2020. Liberec 2005, str. 16-25

3.1.3 Priority, strategické cíle a opatření udržitelného rozvoje

Problematicke cestovního ruchu není ve strategickém dokumentu SUR KL věnována žádná samostatná kapitola. Nehledě na tuto skutečnost lze shrnout, že Liberecký kraj si stanovil v oblasti udržitelného rozvoje cestovního ruchu následující priority a strategické cíle. Snahou kraje je rozvíjet doplňkovou infrastrukturu udržitelného cestovního ruchu, rozvíjet destinační management a podporovat šetrné formy turistiky. Zajistit pravidelný monitoring potřeb návštěvníků kraje, rozšířit a zkvalitnit systém cyklotras a celkově zvýšit podíl investic do oblastí udržitelného cestovního ruchu. Snížit nezaměstnanost podporou malého a středního podnikání, vytvářet nové pracovní příležitosti, zvýšit atraktivitu měst a obcí nejen pro místní obyvatele ale i potenciální návštěvníky. Prosazovat podnikatelské využívání kulturních a technických památek v souladu s principy udržitelného rozvoje, zavést a monitorovat indikátory udržitelného rozvoje, vytvořit systém vzdělávání k udržitelnému rozvoji, zvýšit investice na ochranu životního prostředí, více zapojit obce, města a veřejnost do plánování a rozhodovacích procesů, jelikož to představuje jeden z klíčových aspektů udržitelného rozvoje.

3.2 Organizace šetrných forem cestovního ruchu

Na území Libereckého kraje existuje několik aktérů působících v oblasti cestovního ruchu. Jejich přehled uvádí tabulka č. 6 níže (pozn. NNO je zkratka pro nestátní neziskovou organizaci, OCR = organizace cestovního ruchu).

Tabulka 6: Přehled aktérů cestovního ruchu v Libereckém kraji (v obecné rovině)

		SEKTORY			
		VEŘEJNÝ	SMIŠENÝ	PODNIKATELSKÝ	OBČANSKÝ
ÚROVEŇ	KRAJSKÁ	Krajský úřad Libereckého kraje	Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji	Krajská sdružení: hospodářská komora, Asociace hotelů a restaurací a další	Asociace NNO, vysoké školství LK a další
	REGIONÁLNÍ	Svaz měst a obcí a další	Regionální OCR, Euroregion NISA	Okresní hospodářské komory, Okr. agrární komory, Asociace Ještěd a další	NNO s regionálním dosahem, střední školství v LK, správy NP a CHKO a další
	LOKÁLNÍ	Obce a města, svazky obcí a další	Místní OCR, místní akční skupiny a další	Jednotlivé podnikatelské subjekty	NNO s místním dosahem, základní školství v LK a další

Zdroj: GaREP, Liberecký kraj. *Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje. Akční plán 2009-2010*, prosinec 2008, str. 17

Od roku 2003 zastřešující organizací cestovního ruchu působící na celokrajské úrovni, která zajišťuje jednotný destinační management, je uskupení subjektů nesoucí název

Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji (dále jen Sdružení). Toto uskupení funguje na základě schválených stanov a koordinuje vývoj cestovního ruchu v Libereckém kraji. Členy sdružení jsou např. Sdružení Český ráj, Technická univerzita Liberec, Město Tanvald, Město Jablonec nad Nisou, Asociace Ještěd, o.s., Euroregion Nisa a další. Jelikož každý z členů má své zájmy, které upřednostňuje, musí fungovat dobrá vzájemná spolupráce, aby společně našli nejvhodnější způsob k dosahování cílů stanovených v koncepčních dokumentech. Bohužel toto se může zdát jako ne příliš efektivní a optimální fungování. Koordinační roli záměrů všech aktérů zajišťuje Liberecký kraj. V posledním aktualizovaném Akčním plánu na rok 2009 – 2010 se i počítá s možnou transformací tohoto Sdružení nebo úpravou stanov. Tím by se měl stanovit optimální model uspořádání a fungování a měly by se upřesnit kompetence jednotlivých subjektů. Sdružení má sídlo na Krajském úřadě Libereckého kraje (U Jezů 642/2, Liberec), v rámci Sdružení je utvořena skupina expertů, která se pravidelně schází a naplňuje jejich činností je:⁶³

- *„koordinace marketingových a prezentačních aktivit - prezentace kraje a regionálních organizací cestovního ruchu na veletrzích cestovního ruchu*
- *partnerství a spolupráce s regionálními organizacemi cestovního ruchu a tvorba nadregionálních produktů*
- *spolupráce s partnery v Euroregionu NISA*
- *podpora údržby stávající turistické infrastruktury a její rozšiřování*
- *podpora vzniku organizačních struktur v turistických regionech a oblastech Libereckého kraje*
- *monitoring naplňování Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje a podněty pro LK k jeho pravidelné aktualizaci“*

Dalšími významnými aktéry na regionální úrovni jsou svazky měst a obcí či sdružení, jejichž účelem je mimo jiné zajistit efektivní spolupráci mezi městy, obcemi a subjekty cestovního ruchu či zajistit jednotnou propagaci daného turistického regionu. Těmi jsou: **Sdružení Českolipsko, Sdružení Český ráj, Svazek měst a obcí Jizerské hory, Svazek měst a obcí Krkonoše**. Svazek měst a obcí Jizerské hory se zaměřuje na programy, které podporují ekologicky šetrné formy turistiky, neboť cílem turistického regionu je trvale udržitelný rozvoj území. Příkladem úspěšného počínu byla realizace projektu Orsej, jehož

⁶³ Liberecký kraj. *Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji*. kraj-lbc.cz [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://kultura.kraj-lbc.cz/page414/Sdruzeni-pro-rozvoj-cestovniho-ruchu-v-Libereckem-kraji>

cílem je environmentální vzdělávání a osvěta. V rámci tohoto projektu vzniklo 8 ekologických poraden, které zajišťují veškeré vzdělávací materiály a připravují školicí kurzy. Ty fungují dodnes. V Jizerských horách existují dobré předpoklady pro rozvoj venkovské turistiky, ekoturistiky, lze tu provozovat cesty za dobrodružstvím představované horolezectvím, sjížděním řek, paraglidingem, skialpinismem aj.

Dále to jsou menší neziskové organizace: Euroregion Nisa – regionální sdružení, které zajišťuje a rozvíjí přeshraniční spolupráci; Asociace Ještěd, Svazek obcí SMRK, Nisa o.p.s. zaměřující se na problematiku šetrného cestovního ruchu. Organizace Nisa o.p.s. nalézá zdroje pro financování cestovního ruchu, přispívá k informovanosti návštěvníků o potřebě ochrany přírody či poskytuje poradenství pro obce a organizace ohledně udržitelného rozvoje. Mimo jiné tu působí také Horská služba ČR sídlící ve Špindlerově Mlýně, která přispívá k vytváření podmínek pro rozvoj turismu, odbory Klubu českých turistů, které pořádají různé turistické akce a výlety.

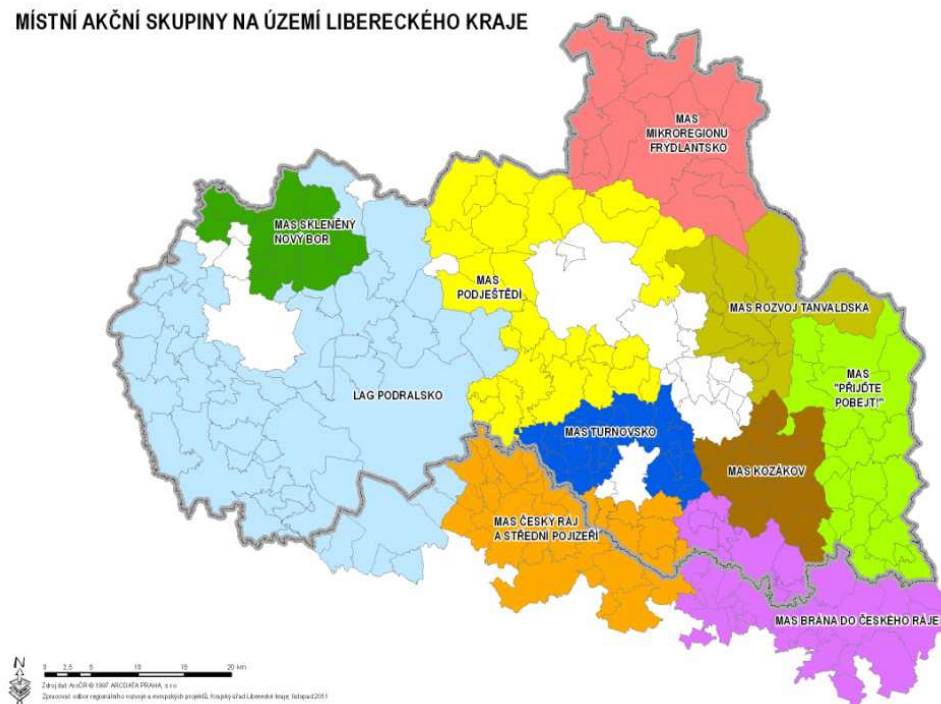
Kromě výše zmíněných aktérů v kraji působí mikroregiony a místní akční skupiny (dále jen MAS), které se také významně podílejí na rozvoji cestovního ruchu v kraji, přispívají k rozvoji venkova a realizují rozvojové programy na základě spolupráce s Libereckým krajem, který jim poskytuje účelové dotace. Na území Libereckého kraje se v současné době nachází 10 MAS:⁶⁴

- MAS Mikroregionu Frýdlantsko
- MAS Podještědí
- LAG Podralsko
- MAS Turnovsko
- MAS Kozákov
- MAS „Přid’te pobejt!“
- MAS Český ráj a Střední Pojizeří
- MAS Brána do Českého ráje
- MAS Rozvoj Tanvaldska
- MAS Skleněný Nový Bor

⁶⁴ Liberecký kraj. Místní akční skupiny. kraj-lbc.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/Mistni-akcni-skupiny>

Obrázek 3: MAS na území Libereckého kraje (2011)

MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY NA ÚZEMÍ LIBERECKÉHO KRAJE



Zdroj: Liberecký kraj. Místní akční skupiny. kraj-lbc.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/Mistni-akcni-skupiny>

Do organizační struktury patří také síť turistických informačních center. Jejich seznam je uveden v příloze č. 2. Důležitá je také spolupráce s Českou centrálou cestovního ruchu CzechTourism, Asociací hotelů a restaurací, Asociací turistických regionů, cestovními kancelářemi/agenturami, které nabízejí ubytování v Libereckém kraji, např. Podkrkonošská cestovní agentura.

3.3 Šetrné formy cestovního ruchu provozované v Libereckém kraji

Z pohledu toho, že celý kraj je převážně hornatý, má vysoký podíl lesních porostů a vysoký podíl zvláště chráněných území na celkové rozloze kraje, dále nízký podíl orné půdy, který je pod celostátním průměrem, disponuje Liberecký kraj dobrými předpoklady a vhodnými podmínkami pro provozování šetrných forem cestovního ruchu.

Cestovní ruch v Libereckém kraji má dlouhodobou tradici, která vyplývá z estetické hodnoty krajiny. Některé oblasti bývají v době hlavní sezóny přetíženy díky vysoké koncentraci návštěvníků, což s sebou nese negativní dopady na přírodu a krajinu.

Turistické regiony se proto snaží do svých koncepčních dokumentů zařazovat i podporu šetrné turistiky.

Agroturistika a ekoagroturistika

Na území Libereckého kraje se nachází celkem 218 ekofare⁶⁵. V mezikrajském srovnání se nachází na 8. místě. Výměra celkové plochy v ekologickém zemědělství zaujímá 31 722 ha. „Ekofarmy v Pěnčíně u Jablonce, Horní Branné, Plavech nebo Roztokách u Jilemnice nabízejí svým návštěvníkům ukázky tradičních řemesel, ochutnávku bio produktů, které je možné si na farmách zakoupit. Samozřejmostí je i možnost zapojit se do běhu prací na farmě. Ekologická centra například v Liberci, Oldřichově v Hájích, Sedmihorkách a České Lípě připravují pro děti i dospělé programy ekologické výchovy, poznávací výlety a exkurze, výstavy a rukodělné dílny.“⁶⁶

Mezi další subjekty patří Ekofarma a penzion Dvůr Hlaváč, který nabízí možnost seznámit se s provozem ekofarmy a výrobou kozích sýrů, je tu možné koupit místní zemědělské produkty. Hostům je nabídnuté ubytování ve 3 apartmánech, kromě ubytování se tu nachází malé zemědělské muzeum a mlékárna. Penzion je umístěn v přírodě regionu Frýdlantsko. Ekofarma U Kotyků nacházející se v Krkonoších blízko města Jilemnice nabízí přenocování i přímo ve stáji na slámě se zvířaty. Tato ekofarma se pyšní certifikátem ekologického chovu na veškerou produkci farmy.

Na stránkách Asociace soukromého zemědělství ČR v sekci „Ubytování na farmě“ lze najít obsáhlou databázi farem a statků nabízejících ubytování. Dále seznam farem je možné najít i na stránkách turistického internetového portálu Libereckého kraje, který mapuje turistické informace na celém území (<http://www.liberecky-kraj.cz/dr-cs/s-rance-agroturistika/>). Webová prezentace je zpracována v 6 jazykových mutacích. Přehled ekofare⁶⁵ nabízejících bioproduktů je uveden na stránkách Hnutí duha.

Ekoturistika a pěší turismus

Podmínky pro provozování ekoturistiky jsou více než příznivé. Liberecký kraj poskytuje mnoho přírodních krás, které můžou návštěvníci poznávat a obdivovat. Většina

⁶⁵ HRABALOVÁ A. a kol. *Statistická šetření ekologického zemědělství provedená v roce 2010, výstup tematického úkolu MZe ČR*. Brno 2011, str. 10

⁶⁶ Liberecký kraj. Katalog cestovního ruchu Libereckého kraje. Agroturistika. [liberecky-kraj.cz](http://www.liberecky-kraj.cz) [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://bedekr.liberecky-kraj.cz/cs/cilove-skupiny/agroturistika.html>

atraktivních míst leží ve zvláště chráněných územích. O chráněných územích bylo již zmíněno v kapitole 2.2.2.1. V této části bude uvedena pro představu jejich celková rozloha, viz tabulka č. 7 níže.

Tabulka 7: Chráněná území v Libereckém kraji (2008-2010)

	2008	2009	2010
	Rozloha (ha)		
Národní parky ¹⁾	11 747	11 747	11 747
Chráněné krajinné oblasti ¹⁾	84 908	84 908	84 908
celkem ²⁾	5 104	5 212	5 329
v tom:			
národní přírodní památky	260	348	348
národní přírodní rezervace	2 626	2 674	2 674
přírodní památky	421	421	538
přírodní rezervace	1 797	1 768	1 768

¹⁾ rozloha podle GIS

²⁾ rozloha podle vyhlášek

Zdroj: Český statistický úřad. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2011 (Chráněná území)*. czso.cz. 2011. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-03

Na území kraje se také nachází evropsky významné lokality, které jsou typem chráněných území v rámci soustavy Natura 2000. Tyto lokality jsou vyhlášovány za účelem ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a rostoucích rostlin. Spolu s ptačími oblastmi, které se tu také nachází (Krkonoše, Jizerské hory, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady), vytváří soustavu Natura 2000.⁶⁷

Tabulka 8: Evropsky významné lokality (EVL) a ptačí oblasti (PO) podle soustavy Natura 2000 (2010)

Kraj, okresy	Evropsky významné lokality		Ptačí oblasti	
	Počet ¹⁾	Rozloha (ha)	Počet ¹⁾	Rozloha (ha)
Liberecký kraj	51	42 309	3	34 174
Česká Lípa	27	15 596	1	8 612
Jablonec nad Nisou	10	1 352	2	5 451
Liberec	15	4 294	1	6 291
Semily	7	21 067	1	13 821

¹⁾ počet lokalit a oblastí za kraj nemusí odpovídat součtu za okresy, neboť lokality a oblasti se rozkládají na území více okresů

Zdroj: Český statistický úřad. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2011 (Evropsky významné lokality a ptačí oblasti podle soustavy Natura 2000)*. czso.cz. 2011. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-03

V rámci Evropského festivalu ptactva, které se koná každý rok první říjnový víkend, ornitologové organizují vycházky do volné přírody, kde může veřejnost sledovat ptáky. Festival se koná po celé České republice, v Libereckém kraji je možné ptáky pozorovat

⁶⁷ Podle Natura 2000. *Co je Natura 2000*. 19.9.2006. nature.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=2102&akce=&ssHledat=>

v Černousech (výklad podél Smědé) a České Lípě (výklad kolem Holého vrchu a podél řeky Ploučnice do Dubice). Mezi další akce patří Vítání ptačího zpěvu vždy na jaře - v oblasti řeky Ploučnice, Frýdlant, Jablonné v Podještědí, údolí řeky Jizery, Velké Hamry. K významným ptačím územím vyhlášených v rámci programu BirdLife International patří Krkonoše (155 druhů ptáků), Jizerské hory (tetřev obecná, linduška luční aj.), Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady např. kvůli jeřábu popelavému, slavíkovi modráčkovi.⁶⁸ Tyto 3 zmíněné oblasti jsou součástí Natura 2000.

Do ekoturistiky se řadí také pěší turistika. Tento druh aktivity patří k nejstarším formám cestovního ruchu, kdy se o její vývoj v České republice začal starat Klub českých turistů. Značení a údržba turistických tras patří k jejich nejdůležitějším aktivitám. Nejoblíbenějším místem pro provozování pěší turistiky na území Libereckého kraje jsou Krkonoše – např. Krakonošova cesta, Bucharova cesta, Letní turistická trasa Liška s 8 informačními panely a návštěvou Mumlavského vodopádu či Cesta k prameni Labe aj. V Krkonoších je okolo 800 km⁶⁹ značených cest. Z naučných stezek lze zmínit Černohorská rašelina, Čertův důl, Jilemnice známá neznámá, Bukovec-Jizerka-rašeliniště Jizerky.

V Jizerských horách se tu návštěvníkům nabízí známá trasa tzv. Jizerská magistrála pro pěší turistiku. Tento subprojekt je součástí projektu Nová Hřebenovka, který byl spuštěn v roce 2003 a dokončen v roce 2007. Jedná se o projekt, kdy jsou odděleny trasy zvlášť pro pěší, běžkaře a cykloturisty. „Délka Jizerské magistrály pro pěší turistiku činí 42 km a celkové náklady projektu cca 19 mil. Kč. Účelem tohoto projektu je optimalizace páteřních tras v centrální hřebenové části CHKO Jizerské hory. Na úpravu a údržbu tratí dává krajský úřad ročně částku cca 100 000 – 150 000 Kč.“⁷⁰ Dále se v Jizerských horách nachází hustá síť naučných stezek, např. naučná stezka Rádlo, Mojžíšův pramen – císařský kámen, Viničná cesta.

⁶⁸ Česká společnost ornitologická. *Významná ptačí území*. 2002-2009. cso.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://www.cso.cz/index.php?a=cat.46>

⁶⁹ GaREP, Svazek měst a obcí – Krkonoše. autorský kolektiv. *Program rozvoje cestovního ruchu turistického regionu Krkonoše 2004-2006*. Brno 2003, str.20

⁷⁰ GaREP, autorský kolektiv. *Aktualizace návrhové části Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje pro období 2007-2013*. červen 2007, Brno, str. 16

Kromě pravidelných úprav a značení turistických tras KČT pořádá také organizované turistické akce, různé soutěže a pochody, mezi něž lze uvést např. Jarní pochod Podkrkonoším a Českým rájem; Výhledy, setkání turistů; Koberovské šlápoty; Benešovský Bloudil; Tři dny – Tři země – Tři pochody; Krajem českých sklářů; Lužická padesátka; Raspenavský pochod Jizerkami a mnoho dalších.

Aktuální seznam naučných stezek s krátkým popisem je možné nalézt na turistickém portálu Libereckého kraje <http://www.liberecky-kraj.cz/dr-cs/s-naucne-stezky/>.

Obrázek 4: Historicko-přírodovědná naučná stezka Nové Město pod Smrkem a Máchova stezka

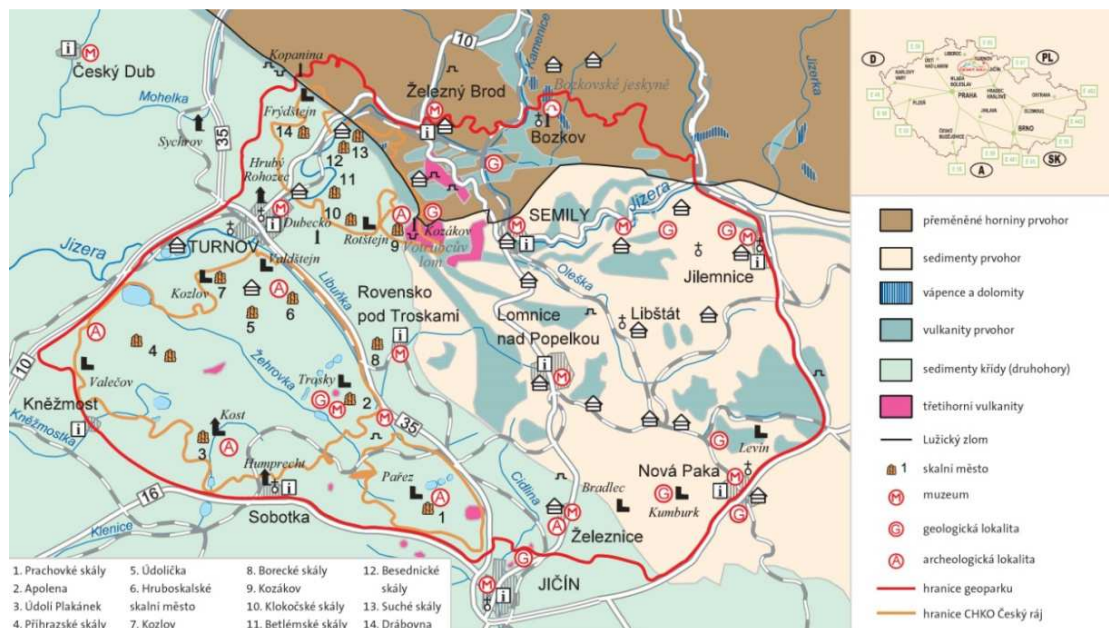


Zdroj: Cestou necestou – Liberecký kraj. Naučné stezky. 2011 liberecky-kraj.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://www.liberecky-kraj.cz/dr-cs/s-naucne-stezky/#region=0;kat=226;page=undefined;orderby=;drs=short>

Geoturismus

Další specifickou formou udržitelného cestovního ruchu je geoturismus, který je založen na poznávání vývoje Země, geologicky zajímavé krajiny a kdy hlavními atraktivitami jsou geotopy. Tato forma cestovního ruchu probíhá vždy s odborným výkladem a probíhá převážně v geoparcích. Jedním takovým, který je součástí nejen Libereckého kraje a který získal statut geoparku UNESCO, je Geopark Český ráj. Návštěvníkům je tu nabídnuto 22 zajímavých zastavení, které stojí za pozornost. Rozvoj cestovního ruchu na tomto místě probíhá ve zvláštním ochranném režimu, aby byly udrženy jeho mimořádné hodnoty. Mapa geoparku Český ráj je uvedena na obrázku č. 5 na str. 53.

Obrázek 5: Geopark Český ráj



Zdroj: Geopark Český ráj. Mapy. 14. 3. 2006. www.geoparkceskyraj.cz. [online]. [cit. 2012-04-08], dostupné z: <http://www.geoparkceskyraj.cz/cs/geopark-cesky-raj/ke-stazeni/mapy.html>

Hipoturistika

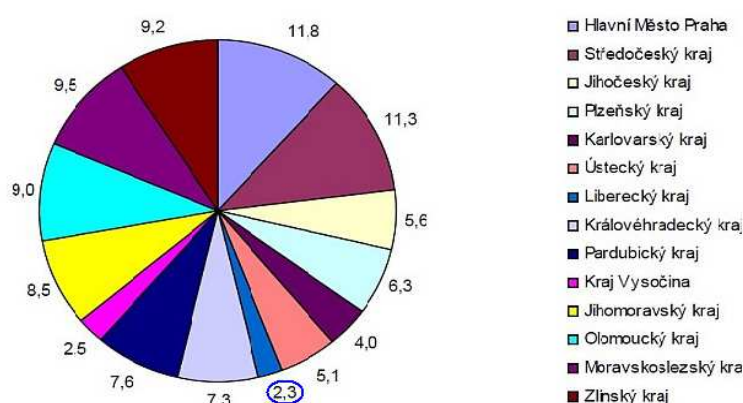
V Libereckém kraji se nachází několik jezdeckých stanic (míst, kde může jezdec s koněm přenocovat) a jezdeckých stezek (hipostezek). Bohužel tato aktivita není v kraji ještě dostatečně vyvinutá, aby mohl ostatním krajům konkurovat. Spíše za ostatními kraji zaostává. V současné době jsou zadávány různé studie na vznik a označování nových tras. První hipostezkou v Libereckém kraji je trasa z Jablonce nad Jizerou do Albrechtic u Tanvaldu, která měří 25 km. Některé hipostezky na Českolipsku navazují na hustou síť jezdeckých stezek v Německu. O nově vznikajících je uvedeno na internetových stránkách Občanského sdružení Jezdecké stezky Libereckého kraje (www.jslk.wbs.cz). Toto sdružení bylo zřízeno v roce 2006 za účelem rozvoje jezdeckých stezek. Síť stanic zmapovaných tímto sdružením znázorňuje mapa v příloze č. 3. Ke konci roku 2011 bylo sdružením evidováno celkem 20 jezdeckých stanic. Většina stanic nabízí nejen klasické ubytování a ustájení ale také výcviky pro začátečníky, vyjížďky na koních či hipoterapii (léčebná metoda). Tyto stanice bývají označovány jako hipofarmy a jejich počet se za poslední léta postupně zvyšuje. V současné době probíhá v Jablonci nad Nisou realizace projektu Výstavba zázemí pro hipoturistiku a navazující služby. Projekt by měl být dokončen

v květnu 2012 a jeho výsledkem bude tzv. hypocentrum - nová jezdecká hala, kavárna a infrastruktura pro navazující služby včetně ubytování.⁷¹

Cykloturistika

I když počet cyklostezek v České republice rok od roku vzrůstá, podle statistik z Centra dopravního výzkumu se Liberecký kraj v porovnání s ostatními nachází na posledním místě (44,2 km cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty). Pozici kraje znázorňuje graf níže.

Graf 1: Podíl jednotlivých krajů na celkové délce cyklostezek v ČR k 1. 1. 2011 (v %)



Zdroj: Kolo.cz. *Česko má 1903 kilometrů cyklostezek*. 3. 2. 2011. kolo.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://kolo.cz/clanek/cesko-ma-1903-kilometru-cyklostezek>

V současné době je velkým pilotním projektem vybudování cyklokoridoru Odra-Nisa, který bude propojovat české cyklotrasy se stezkami v sousedním Německu a Polsku. Trasa by měla být dlouhá 48 km vedoucí od pramene Nisy v Nové Vsi nad Nisou na Jablonecku přes Liberec, Chrastavu a Hrádek nad Nisou k hranicím. Dále se v kraji pracuje na výstavbě cyklostezky Varhany na Českolipsku, na Semilsku se realizuje projekt Greenway Jizera, která vede od pramene řeky Jizery směrem k jejímu soutoku s Labem. Celkově lze konstatovat, že rozvoj cykloturistiky patří v Libereckém kraji k jeho prioritám. Tomu dosvědčuje i fakt, že v roce 2009 byl zřízen Grantový fond na podporu rozvoje cyklodopravy. Zájem o čerpání finančních prostředků projevují i obce, které chtějí budovat a upravovat cyklostezky. V současné době je v kraji přibližně 100 cyklotras dlouhých cca 2200 km.⁷²

⁷¹ Podle Liberecký kraj. *Analýza stavu dopravy na území Libereckého kraje*. 2.1.7 Hipoturistika a hipostezky. 2011. kraj-lbc.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://www.kraj-lbc.cz/public/doprava/analizaLK11/217.html>

⁷² Podle Zpravodajství ČTK. *Cyklokoridor Odra-Nisa přijde Liberecký kraj na 378 mil.Kč*. 14.4.2011 rada-severovychod.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/cyklokoridor-odra-nisa-prijde-liberecky-kraj-na-378-mil-kc>

Pro terénní sjíždění Liberecký kraj nabízí síť singltrekových stezek pod Smrkem. Jedná se o stezky pro cyklisty, kteří mají rádi dobrodružství. Tyto stezky jsou navrženy mezi stromy, nikdy nevedou rovně, trasy jsou rozmanité, respektují místní okolí, krajinu a přírodu a tím se stávají udržitelnými.

V kraji se nachází 37 certifikovaných ubytovacích zařízení a kempů v rámci projektu Cyklisté vítáni. Pro usnadnění přesunů jsou cyklistům nabídnuty v rámci jednotlivých turistických regionů sítě cyklobusů a cyklovlaků

3.4 Aktivita podporující udržitelný rozvoj cestovního ruchu v kraji

Pokud chce být destinace udržitelného cestovního ruchu konkurenceschopná, měla by umět právě tuto udržitelnost na svém území prodat, podporovat a také dlouhodobě zajišťovat. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu je na území Libereckého kraje podporován a zajišťován realizací mnohých projektů, konáním akcí zaměřených na místní výrobní tradice či nabízením produktů šetrných k životnímu prostředí. Jednotlivým aktivitám podporující udržitelnost cestovního ruchu v Libereckém kraji budou věnovány následující subkapitoly.

3.4.1 Realizované projekty

V rámci regionálního operačního programu (dále jen ROP) může Liberecký kraj jako kraj soudržnosti Severovýchod (společně s Královéhradeckým a Pardubickým krajem) čerpat pro časové období 2007 – 2013 finanční prostředky z fondů EU. ROP je programový dokument zabývající se rozvojovými prioritami - rozvoj městských a venkovských oblastí, rozvoj dopravní infrastruktury, podnikatelského prostředí, cestovního ruchu a technická pomoc. V rámci výzev jsou vybírány takové projekty, které kladou důraz na zachování a obnovu přírodního bohatství, na zachování kulturního rázu, krajinné stability a rozvoj environmentálního povědomí. Pro hodnocení projektů jsou využívána různá kritéria, jako např. „Obsahuje projekt podporu výrobků šetrných k životnímu prostředí? Pokud je projekt realizován na území CHKO, je v souladu s jeho plánem péče? Přispěje projekt k posilování ekologického povědomí obyvatel?“⁷³ apod. Tato kritéria zaručují, že budou realizovány

⁷³ Regionální rada NUTS II Severovýchod. *Regionální operační program NUTS II Severovýchod pro období 2007-2013*, 11. Listopadu 2011. rada-severovychod.cz. [online]. [cit. 2012-04-14]., dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/zakladni-informace-o-rop-sv>

takové projekty, které podporují udržitelný rozvoj cestovního ruchu, jenž je v prioritní ose 3 nazvané Cestovní ruch považován za velmi důležitý. Pro období 2007 – 2013 byla regionu soudržnosti Severovýchod alokována celková částka ve výši 671 291 163 eur, přičemž na podporu prioritní osy 3 Cestovní ruch bylo přiděleno 20 % prostředků. Finanční alokaci zdrojů z Evropského fondu regionálního rozvoje (dále jen ERDF) znázorňuje tabulka č. 9 níže.⁷⁴

Tabulka 9: Rozdělení zdrojů dle jednotlivých kategorií pro region soudržnosti Severovýchod, období 2007-2013 (v eurech)

Prioritní osa 3 Cestovní ruch	
Kategorie	Částka
cyklistické stezky	6 153 065
propagace přírodního bohatství	653 379
ochrana a rozvoj přírodního dědictví	160 915
jiná podpora zlepšení služeb CR	110 699 414
ochrana a zachování kulturního dědictví	15 753 900
CELKEM	133 420 673

Zdroj: Vlastní zpracování na základě Regionální operační program NUTS II Severovýchod pro období 2007-2013, 11. Listopadu 2011 a Prováděcího dokumentu ROP SV s účinností od 30.3. 2012. rada-severovychod.cz. [online]. [cit. 2012-04-14], dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/zakladni-informace-o-rop-sv>

Co se týče Libereckého kraje, tak v rámci výzev operačního programu 3.1 Rozvoj základní infrastruktury a doprovodných aktivit v oblasti cestovního ruchu získaly finanční prostředky v roce 2010 např. tyto následující projekty:⁷⁵

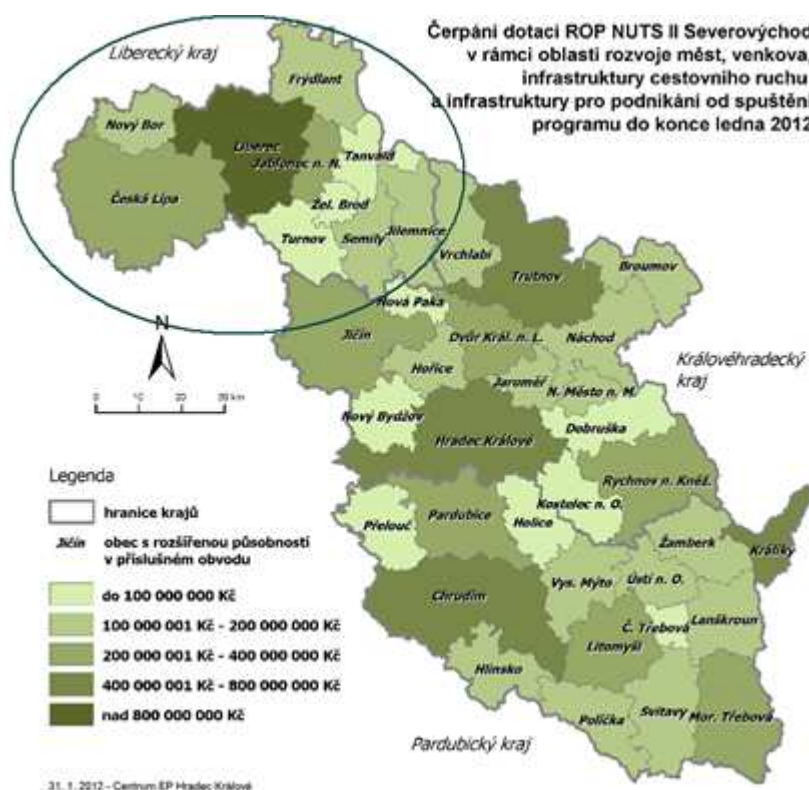
- Městské muzeum Frýdlant – rekonstrukce památkově chráněného objektu (23 096 559 Kč)
- Doprovodná turistická infrastruktura Tanvaldska (6 169 290 Kč)
- Výstavba zázemí pro hipoturistiku a navazující služby (33 409 151 Kč)
- Cyklostezka Varhany – III. Etapa (49 117 080 Kč)
- Zelená cyklomagistrála Ploučnice – Úsek Osečná – Noviny pod Ralskem (60 849 008 Kč)
- Greenway Jizera v úseku Dolánky – Líšný (40 773 587 Kč)
- Ranč Bystrá nad Jizerou - centrum rodinné hipoturistiky (20 733 899 Kč)
- Rekonstrukce brownfieldu na pension a restauraci v Hrádku nad Nisou
- Spoluprací a partnerstvím k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu Máchova jezera

⁷⁴ Podle Regionální operační program NUTS II Severovýchod pro období 2007-2013, 11. Listopadu 2011 a Prováděcího dokumentu ROP SV s účinností od 30.3. 2012. rada-severovychod.cz. [online]. [cit. 2012-04-14], dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/zakladni-informace-o-rop-sv>

⁷⁵ Podle Regionální rada NUTS II Severovýchod. Realizované projekty. rada-severovychod.cz. 2007-2009. [online]. [cit. 2012-04-14], dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/modules/projects/index.php>

Celkem bylo v Libereckém kraji v rámci prioritní osy 3 Cestovní ruch realizováno 47 úspěšných projektů prostřednictvím dotací z ROP Severovýchod. Ve srovnání s Královéhradeckým (52 projektů) a Pardubickým krajem (62 projektů), které patří také do regionu NUTS II Severovýchod, počet realizovaných projektů není tak velký, což může být způsobené buď nesplněním kritérií při výběru projektů v rámci výzev, či nízkou participací a zájmem obcí, měst o dotace. Z obrázku č. 6 níže je patrné, které obce s rozšířenou působností v Libereckém kraji čerpaly v období od roku 2007 do ledna 2012 nejvíce finančních prostředků z fondů EU. Těmi byly: Liberec, Česká Lípa, Jablonec nad Nisou.

Obrázek 6: Přehled objemu rozdělených finančních prostředků-NUTS II Severovýchod (2007-01/ 2012)



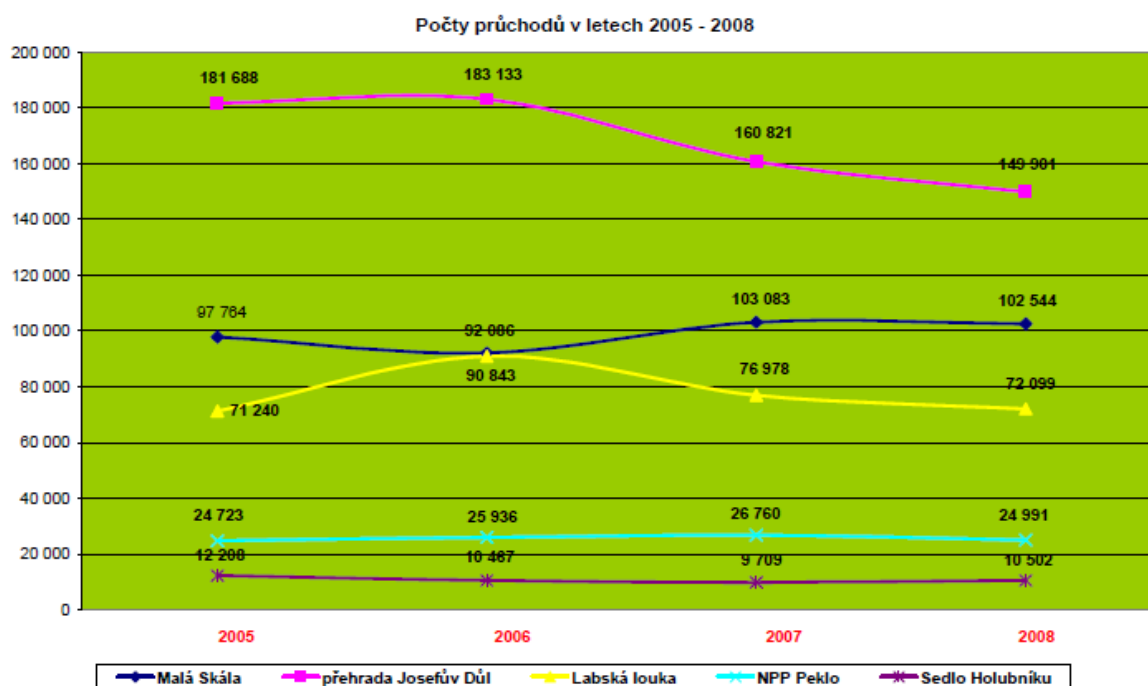
Zdroj: Regionální rada NUTS II Severovýchod. *Realizované projekty*. rada-severovychod.cz. 2007-2009. [online]. [cit. 2012-04-14]., dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/modules/projects/index.php>

Za významné projekty Libereckého kraje v rámci podpory udržitelného rozvoje cestovního ruchu lze považovat probíhající **statistická šetření**, a to **Monitoring návštěvníků** (více viz kapitola 2.2.1), které proběhlo v roce 2005 a 2006, další se uskutečnilo v roce 2010 a 2011 (výsledky nejsou dosud zveřejněny) a také projekt **Objektivní měření zatížení turistických lokalit**, které bylo realizováno v letech 2005 až 2008. Monitorování a sledování vývoje území patří mezi nezbytné nástroje pro hodnocení udržitelnosti cestovního ruchu. Monitoring návštěvníků slouží k získávání zpětné vazby, umožňuje

sledovat profil návštěvníků, jejich potřeby či jak se mění cestovního ruchu na daném území v čase.

Jelikož se na území kraje nachází několik územně chráněných oblastí, která jsou hojně turisticky navštěvována, byly ve vybraných lokalitách umístěny monitorovací turnikety sledující intenzitu cestovního ruchu. Ty pak slouží kraji pro další analýzy a následná opatření. Turnikety jsou umístěny v: CHKO Jizerské hory – Sedlo Holubníku, přehrada Josefův Důl na Kamenici, CHKO Český ráj – Malá Skála – Panteon, KRNAP Krkonoše – Labská louka (Mumlavská louka), rozcestí U Čtyř pánů, NPP Peklo – Robečský potok – Českolipsko.⁷⁶ Tento rozbor návštěvnosti daného území slouží k nalezení příčin nárůstu či poklesu návštěvníků, získání informací o časovém rozložení během dne či jednotlivých období v roce a především má za cíl poskytnout místnímu destinačnímu managementu dostatečné podklady pro regulaci návštěvnosti dané lokality.

Graf 2: Porovnání návštěvnosti jednotlivých turniketů v Libereckém kraji (2005-2008)



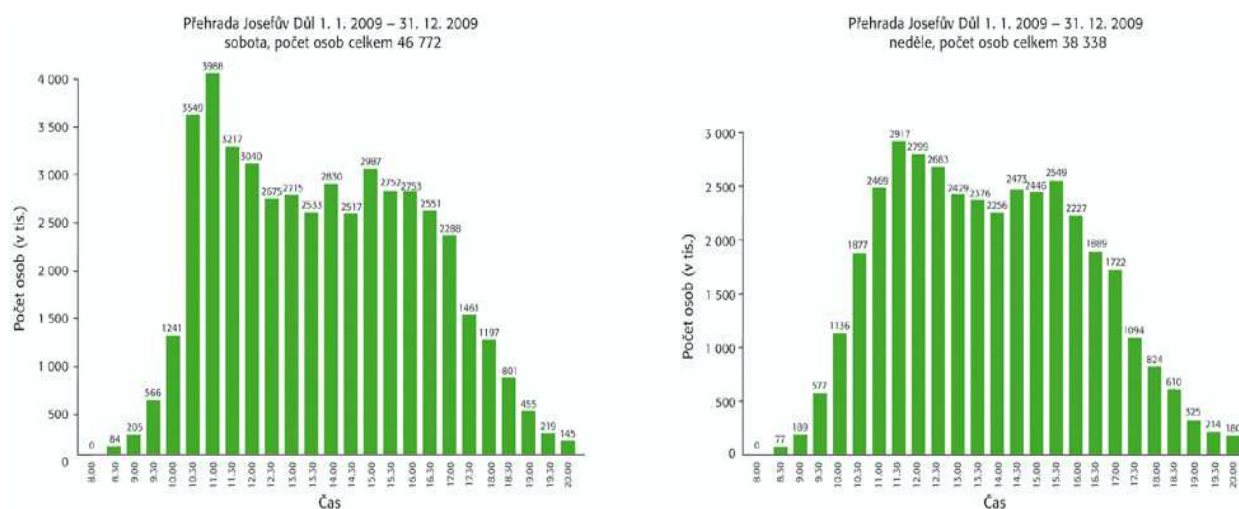
Zdroj: Nisa, o.p.s., Liberecký kraj. *Objektivní měření zatížení turistických lokalit v Libereckém kraji 2008*. únor 2009. [online]. [cit. 2012-04-14]., dostupné z: <http://kultura.kraj-lbc.cz/page414/Objektivni-mereni-zatizeni-turistickych-lokalit-Libereckeho-kraje-v-letech-2005-2006-2007-2008>

Graf č. 2 porovnává návštěvnost jednotlivých míst, ve kterých jsou rozmístěny monitorovací turnikety. Z grafu je patrné, že v roce 2008 došlo u 4 turniketů ke snížení návštěvnosti, naopak turniket v Sedle Holubníku zaznamenal nárůst. Podle údajů

⁷⁶ Seznam turniketů k roku 2008

z Českého statistického úřadu pokles mohl být způsoben nízkým počtem turistů v roce 2008, kdy v kraji v tomto roce bylo ubytováno 703 787 hostů (rok 2007: 709 225 hostů) či nastupující ekonomickou krizí. Vývoj počtu návštěvníků v kraji byl uveden v kapitole 2.2.1, viz tabulka č. 2 na str. 30. Absolutně nejvyšší počet návštěvníků zaznamenává turniket přehrada v Josefově Dole s 149 901 průchody za rok. Pro zajímavost následující graf č. 3 uvádí rozložení návštěvnosti v Josefově Dole v čase (údaj je za rok 2009). Na základě zjištěných údajů, tj. odlišné návštěvnosti o sobotě a neděli, obec poté v této lokalitě změnila jízdní řády autobusových linek. Kraj a ostatní subjekty uplatňují pak zjištěné výsledky také při úpravách a rekonstrukcích turistických tras.

Graf 3: Rozložení návštěvnosti v Josefově Dole - porovnání sobotní a nedělní křivky (1.1. – 31.12. 2009)



Zdroj: BLÁHA P., Časopis Ochrana přírody. *Výsledky monitorování a jejich využití v praxi - Liberecký kraj*. Zvláštní číslo/2010. [online]. [cit. 2012-04-14]., dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/vysledky-monitorovani-a-jejich-vyuziti-v-praxi-liberecky-kraj.html>

Dalšími úspěšnými počiny jsou **projekty podporující místní výroby a tradice**. Krajská hospodářská komora pořádá prodejní výstavy a soutěže s názvem „Suvenýry a regionální produkty = účinné prostředky propagace regionu“. Do systému regionální certifikace se zapojují i organizace cestovního ruchu jako je Sdružení Český ráj a Svazek měst a obcí Krkonoše. Sdružení Český ráj si vytvořilo registrovanou ochrannou značku „**regionální produkt Český ráj**“, Krkonoše se zapojily do celostátního projektu na podporu domácích výrobků, v rámci níž získaly značku „**Krkonoše – originální produkt**“, Jizerské hory mají svoji ochrannou značku „**Regionální produkt – Jizerské hory**“.

3.4.2 Současné aktivity a nabízené produkty

Vzhledem k převážně hornatému území a tudíž nevhodným podmínkám pro zemědělství, se již od minulosti stala hlavním zdrojem obživy místní řemesla. Pro Liberecký kraj je typické sklářství, šperkařství, bižuterie či textilní výroba. V okolí Železného Brodu, Semil, Turnova, Jablonce nad Nisou, Poniklé či Frýdlantu je možné navštívit sklářské dílny. Města Nový Bor a Kamenický Šenov jsou známá díky rytému nebo broušenému sklu. Z místních pochutin lze zmínit kozí a ovčí sýry nebo bramboráky, typické pro Krkonoše, či pivo (v kraji se nachází 11 pivovarů). Všechny tyto tradiční výrobky a pochoutky je možné nakoupit při různých slavnostech, jarmarcích nebo trzích.

Několik vybraných tradičních akcí konajících se v Libereckém kraji:⁷⁷

- Staročeské řemeslnické trhy Turnov konající se v závěru května
- Prolínání - Sen o Jizerských horách aneb Smržovský jarmark a Den jizerskohorských jídel
- Mariánská sklářská pouť Kristiánov konající se v září
- Masopust na Vísecké rychtě (září) – přibližuje způsob života, řemesel a kultury předků
- Pivní slavnosti Harrachov (červenec)
- Řezbářské sympozium Doksy (září)
- Semilský pecen - tradiční dožínkové slavnosti konající se v září
- Sklářské slavnosti v Novém Boru (červen)
- Skleněné městečko – jde o slavnost sklářského řemesla v městě Železný Brod (září), součástí jsou ukázky výroby skla, exkurze do hutí
- Svatováclavské posvícení na Dlaskově statku (září)

Kromě výše zmíněných akcí je pro zajišťování udržitelnosti cestovního ruchu důležitá **propagace na veletrzích cestovního ruchu**. Liberecký kraj se účastní každoročně veletrhu Holiday World - v letošním roce 2012 se prezentoval pod tématem skla, bižuterie a piva. Další veletrh cestovního ruchu, kterého se kraj účastní a který pořádá Jablonec nad Nisou, je Euroregion Tour, jehož mottem byla „Křehká krása, vybroušená chuť“. Z dalších lze zmínit Region Tour v Brně, mezinárodní veletrh cestovního ruchu TS v Poznani či ITB Berlin, ITF Bratislava, veletrh v Drážďanech, TOURTEC 2012“ v Jelení Hoře. Účast na těchto veletrzích představuje dobrou příležitost pro zviditelnění Libereckého kraje a

⁷⁷ Přehled tradičních akcí je možné nalézt turistickém portálu Libereckého kraje www.liberecky-kraj.cz

jeho turistických regionů a v neposlední řadě také slouží k prezentaci zajímavých míst, památek, tipů na dovolenou, místních tradičních výrobků a řemesel.

Liberecký kraj, resp. turistické regiony se každým rokem **prezentují na seminářích „Poznejte regiony České republiky“**, které pořádá agentura CzechTourism. Semináře jsou určeny pro odborníky působící v cestovním ruchu, zejména pro průvodce, cestovní kanceláře/agentury, novináře, pracovníky informačních center. Cílem je seznámit zúčastněné s aktuální turistickou nabídkou a dalšími užitečnými informacemi. V roce 2012 se prezentoval Český ráj, Jizerské hory, Krkonoše a Podkrkonoší. V prezentacích je možné nalézt informace např. o možnostech ubytování na venkově (agroturistika), exkurzích do sklářských dílen či brusíren, informace o nabízených expozicích drahých kamenů, jízdárnách, cyklopůjčovnách, naučných stezkách aj. Například hlavními tématy Českého ráje pro letošní rok 2012 jsou: Pohádková dovolená, Po stopách historie (hrady, zámky, lidová architektura...), Zpátky k přírodě (skalní města, naučné stezky...), Relaxuj aktivně (cykloturistika, pěší turistika, letní turistické autobusy), Krajina s tradicí (venkovská turistika, sklářství, Regionální výrobky Český ráj...) ⁷⁸

Mezi cestovní kanceláře/agentury nabízející výlety, pobytové zájezdy do Libereckého kraje patří např. Agentura Paradis nabízející poznávání Českého ráje (např. vyjížďky na koních), Podkrkonošská cestovní agentura nabízející ubytování v chatách a chalupách (nezaměřuje se na šetrné formy cestovního ruchu), Cestovní agentura Sundisk (turistické pobyty a výlety v Libereckém kraji), dále to jsou CK Atis, CK Régio, CK Čedok. Cestovní kancelář/agenturu, která je explicitně zaměřená na nabídku produktů v rámci šetrných forem cestovního ruchu, se autorovi této práce nepodařilo nalézt.

Na turistickém portálu Libereckého kraje liberecky-kraj.cz, dále na portálu kudyznudy.cz, prazdninynavenkově.cz. či ubytovani-na-farme.cz lze získat informace o nabídkách produktů v oblasti šetrných forem cestovního ruchu.

⁷⁸ Podle CzechTourism. *Semináře „Poznejte regiony České republiky“*. 2005-2012. czechtourism.cz.[online]. [cit. 2012-04-14]., dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/pro-odborniky/seminare-poznejte-regiony-ceske-republiky/>

3.5 Zhodnocení podmínek rozvoje šetrných forem cestovního ruchu v Libereckém kraji

Z výše uvedených kapitol lze konstatovat, že Liberecký kraj má dobré předpoklady pro rozvoj šetrné turistiky, a to díky charakteru území – vysokému podílu zvláště chráněných území a lesních porostů na celkové rozloze kraje a nízkému podílu orné půdy. Frýdlantsko je oblast vhodná pro provozování cykloturistiky, zakládání ekologických farem, na Tanvaldsku se nachází tradiční výroby (sklo, dřevěné hračky), které jsou vhodné pro zážitkovou turistiku, na Českolipsku je možné absolvovat Sklářskou cestu - exkurzi zaměřenou na návštěvu místních skláren, řemeslných dílen apod. Vzhledem k atraktivnosti území jsou některé lokality v době hlavní sezóny hodně přetěžovány. Proto jsou koncepce cestovního ruchu zpracovávány s vědomím udržitelného rozvoje, na některých místech jsou budovány turnikety sledující intenzitu cestovního ruchu. Turistické regiony se zaměřují na programy, které podporují ekologicky šetrné formy turistiky. Možností pro provozování šetrných forem turistiky je mnoho. V kraji je dobré značení turistických tras díky investování do jejich údržby a úprav, nachází se tu hustá síť naučných stezek. Rozvoj cykloturistiky patří v kraji k prioritním cílům, v současné době se buduje několik významných cyklistických tras, zároveň se oddělují trasy pro cyklisty od motorových komunikací, čímž se řeší otázka bezpečnosti cyklistů, která nebyla dříve moc brána na vědomí. Méně rozvinutá je bohužel síť jezdeckých stezek a nezbytné zázemí pro tuto formu aktivity. Navzdory tomu se na jejich rozvoji ale pracuje. I když na podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu jsou čerpány finanční prostředky z fondů EU, celkově lze říci, že využívání grantových a dotačních možností ze strany obcí je nízké.

Nezbytnou podmínkou pro rozvoj cestovního ruchu a to nejen šetrných forem turistiky je také komunikace mezi subjekty cestovního ruchu a veřejnou správou, ta je dle výsledků dotazníkového šetření (viz kapitola 3.1.1) na slabší úrovni, z čehož také plyne nízké povědomí o udržitelném rozvoji. Rozvoj lidských zdrojů patří tudíž k prioritním opatřením, které jsou uvedeny v Programu rozvoje cestovního ruchu na období 2007 – 2013. Ukázkou může být například fungující síť ekocenter, jejichž úkolem je realizovat krátkodobé vzdělávací programy, dále realizace projektu v turistickém regionu Českolipsko, jehož hlavním výstupem by mělo být vytvoření střediska, které bude zajišťovat a poskytovat konzultace a poradenství v oblasti cestovního ruchu nebo realizace projektu na podporu rozvoje geoturismu s cílem vytvořit metodiku školení geoprůvodců.

I přesto podle vyhodnocení akčního plánu za rok 2007 – 2008 se mnoho aktivit v oblasti rozvoje lidských zdrojů neuskutečnilo, i když na tuto oblast byly přiděleny významné finanční prostředky, které bohužel nebyly dostatečně využity.

Celkově lze zhodnotit, že Liberecký kraj má velmi příznivé předpoklady pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu, pro rozvoj a zvýšení věhlasu tradičních řemesel a podporu místních výrobků.

4. Liberecký kraj a vybrané indikátory udržitelného cestovního ruchu

Tato kapitola navazuje na subkapitolu 1.2.1 již zmíněnou v úvodu této práce. Prakticky se více zaměřuje na indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Cílem je vybrat několik indikátorů, na základě kterých pak zhodnotit udržitelnost rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji.

Mezinárodní organizace WTO zpracovala pro oblast cestovního ruchu klíčové indikátory udržitelného rozvoje, které mají dvě formy. Jedny využitelné univerzálně, které jsou platné pro jakýkoli typ destinace (viz tabulka č. 10) a druhé indikátory specifické pro vybrané typy destinací (např. ostrovy, chráněná území, destinace pro ekoturismus...). Přehled těchto indikátorů je uveden v následujících tabulkách.

Tabulka 10: Klíčové indikátory udržitelného cestovního ruchu, WTO

Indikátor	Způsob vytvoření a zjišťování indikátoru
ochrana území	kategorie ochrany území podle indexu IUCN
stres	počty turistů navštěvujících místo (za rok, nejnavštěvovanější měsíc)
intenzita užívání	počty osob /ha v hlavní sezóně
sociální dopady	poměr počtu turistů a místních obyvatel (v hlavní sezóně a průměrně)
kontrola rozvoje	existence procedury environmentálního ověření nebo formální kontroly rozvoje místa a intenzity užívání
management odpadů	podíl odpadu podléhající zpracování
proces plánování	existence organizovaného regionálního plánu pro turistickou destinaci, který zahrnuje oblast cestovního ruchu
kritické ekosystémy	počty vzácných/ ohrožených biologických druhů
spokojenost spotřebitelů	míra spokojenosti návštěvníků (dotazníky)
spokojenost místních obyvatel	míra spokojenosti místních obyvatel (dotazníky)
příspěvek cestovního ruchu místní ekonomice	podíl celkové ekonomické aktivity, která souvisí pouze s cestovním ruchem
složené indikátory	
nosná kapacita	měření klíčových faktorů ovlivňujících schopnost místa absorbovat různou intenzitu cestovního ruchu
tlak na místo	měření míry vlivu cestovního ruchu a kumulovaných vlivů dalších odvětví na dané místo, přírodní a kulturní atributy vlivu
Atraktivnost kvantitativní	měření těch atributů místa, které je dělají přitažlivé pro cestovní ruch a mohou se měnit v čase

Tabulka 11: Specifické indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu v horských oblastech, WTO

indikátor	měřené/počítané veličiny, způsob zjišťování
reprodukce vybraných druhů	sečtení jedinců, změna zastoupení druhů
pokračující přítomnost volně žijících zvířat v tradičně obydlených oblastech	počet vybraných druhů zabíjených na silnicích vizuální kontrola a fotografování
rozsah eroze způsobený turisty	% erodovaného povrchu, vizuální kontrola a fotografování
dopravní dostupnost	počet hodin strávených v dopravním prostředku, cena dopravy
spokojenost zákazníků	počet návštěvníků v hlavní sezóně, dotazníky
znečištění	zjišťování koliformních bakterií, těžkých kovů
ztráta estetické kvality	viditelnost lidské přítomnosti

Tabulka 12: Specifické indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu v přírodních parcích, WTO

indikátor	měřené/počítané veličiny, způsob zjišťování
rychlost reprodukce klíčových druhů	pozorování počtu jedinců
druhová diverzita	počet druhů
změna složení druhů	výzkum zastoupení populací klíčových druhů
intenzita využití	počet návštěvníků; poměr lidí/ zvířata v hlavní sezóně
lidská populace v parku a okolí	počet lidí v okruhu 10 km od hranic parku
aktivity lidí v parku a okolí	% plochy parku ovlivněného nepovolenou lidskou aktivitou (kácení stromů aj.); % okolní plochy využívané lidmi (v okruhu 10 km od hranic parku)
úroveň pytláčení v parku	počet známých případů pytláčení
nebezpečí – interakce lidé/zvířata, lidé/lidé	počet případů zranění lidí zvířaty; kriminalita proti turistům

Zdroj: ZELENKA J., Indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu. [online]. dostupné z:

http://ucr.uhk.cz/documents/Monitorovani_a_indikatory_udrzitelnosti_cestovniho_ruchu/text/monittext.pdf

Je známo, že aby mohl být cestovní ruch řízen a regulován, je třeba mít potřebné a dostatečné znalosti. To ovšem nestačí, dobré je umět si zvolit takové indikátory, pomocí nichž se mohou podchytit všechny důležité aspekty udržitelnosti, které jsou potřebné pro hodnocení aktivit cestovního ruchu. Indikátory slouží jako zpětná vazba a zároveň jsou základem pro rozhodování o plánovaných aktivitách v rámci rozvoje cestovního ruchu. Důležitou roli v tomto sehrávají místní organizace cestovního ruchu, jejichž úkolem je koordinace aktivit v rámci cestovního ruchu. V České republice je v praxi udržitelnost rozvoje cestovního ruchu hodnocena spíše v uzavřených územích, tj. územích, které mají jasně stanovené hranice a u kterých je zřejmé jejich překročení a které je možné kontrolovat. Těmito územími jsou např. jeskyně, přírodní parky. Obecně je hodnocení aktivit cestovního ruchu složité, neboť toto odvětví je souhrnem několika různých činností a aktivit, které jsou součástí také jiných odvětví.

Dokument Strategie udržitelného rozvoje České republiky obsahuje indikátory, které jsou stanoveny pro jednotlivé pilíře a rozděleny do oblastí. V ekonomickém pilíři jsou uvedeny indikátory jako například míra hrubých úspor domácností, podíl environmentálních daní k celkovým daňovým výnosům, HDP na osobu. Mezi environmentální pilíř patří indikátor zornění zemědělské půdy, lesnatost, produkce komunálních odpadů na osobu, spotřeba pesticidů, měrné emise skleníkových plynů atd. Sociální pilíř obsahuje indikátory jako počet bytů na 1000 obyvatel, míra nezaměstnanosti, růst populace či úhrnná míra plodnosti. V lednu 2010 schválila vláda Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, ve kterém jsou zmíněny základní principy monitoringu. V něm jsou zvoleny sady indikátorů udržitelného rozvoje, které budou uváděny v časových řadách, aby mohl být posouzen vývojový trend.

I Liberecký kraj má ve své Strategii udržitelného rozvoje zvoleny indikátory, pomocí nichž hodnotí rozvoj kraje v rámci udržitelnosti. Podle SUR LK jimi jsou například: Podíl certifikovaných podniků podle ISO 14000 a EMAS (Eco Management and Audit Scheme)⁷⁹, podíl investic do cestovního ruchu z celkových investic v kraji, počet lůžek ubytovacích zařízení na 1000 obyvatel, délka sítě značených cyklotras, podíl rozlohy ploch s trvalým travním pokryvem z celkové rozlohy zemědělské půdy atd.

To, jaké indikátory si zvolil Liberecký kraj pro hodnocení udržitelného rozvoje cestovního ruchu na jeho území, uvádí výsledky dotazníkového šetření, viz kapitola 5.

Český statistický úřad sleduje udržitelný rozvoj na úrovni krajů pomocí vybraných indikátorů s jejich rozdělením do jednotlivých pilířů. Současný stav udržitelného rozvoje v Libereckém kraji je popsán na následující straně.⁸⁰ Zhodnocení je k roku 2008. Toto hodnocení proběhlo na základě 41 dostupných indikátorů.

⁷⁹ Podle Ministerstva životního prostředí se jedná o „program systému environmentálního řízení a auditu (EMAS), představuje jeden ze způsobů, kterým může organizace přistoupit k zavedení tzv. systému environmentálního řízení (EMS). Systémy EMS představují způsob, jak může organizace deklarovat, že v rámci své činnosti dbá na ochranu životního prostředí a že při produkci výrobků či poskytování služeb jsou zvažovány také jejich dopady na životní prostředí.“

⁸⁰ Podle Český statistický úřad. Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky. Liberecký kraj. 2010.[online]. [cit. 2012-04-22]. dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F20038A725/\\$File/138310.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F20038A725/$File/138310.pdf), str. 106-107

Ekonomický pilíř

Výrazně nižší ekonomika představovaná vývojem HDP na obyvatele řadí Liberecký kraj v roce 2008 na předposlední pozici. HDP na obyvatele se nachází pod celorepublikovou úrovní. Růst zaměstnanosti se projevoval jen výjimečně, a to v roce 2004 a 2007. V roce 2008 však klesl počet zaměstnaných o více než 11 tisíc osob. Produktivita práce je rostoucí. Cestovní ruch má z hlediska ekonomiky v kraji velmi silné postavení, i přesto čelí klesajícímu trendu, co se týče počtu návštěvníků. Výhodná poloha u hranic zvyšuje potenciál růstu zahraničních návštěvníků, zejména z Polska a Německa. Z hlediska sektorové skladby tu má vysoké zastoupení terciární (52,5 %), zvýšení podílu zaznamenává sekundární sektor, který je tvořen zpracovatelským průmyslem, zejména automobilovou výrobou. Tradiční sklářská výroba zaznamenává pokles.

Celkové zhodnocení: podprůměrné

Sociální pilíř

Pozitivně lze hodnotit věkovou strukturu, která se projevuje třetím nejnižším počtem osob ve věku 65 let a více. Naopak vzdělanostní struktura populace je hodnocena negativně, spolu s Ústeckým, Karlovarským a Moravskoslezským krajem patří k nejméně příznivým. V kraji je vysoké zastoupení osob se základním vzděláním včetně neukončeného, což ho řadí v mezikrajském srovnání na 4. místo. Z hlediska indexu vzdělanosti má třetí nejvyšší hodnotu mezi kraji. V kraji je nízká míra zaměstnanosti žen, což je dáno průmyslovým charakterem kraje. Kraj také patří k oblastem dlouhodobě postiženým nezaměstnaností. V kraji je nízká až podprůměrná volební účast, díky které ho řadí do skupiny 5 krajů s nejvyšším počtem voličů.

Celkové hodnocení: podprůměrné

Environmentální pilíř

V kraji se nachází velmi nízká úroveň zornění zemědělské půdy, což ho řadí po Karlovarském kraji na druhé místo. Pokles výměry orné půdy je ovlivňován rozšiřováním ploch trvalých travních porostů. Spolu s vysokým podílem lesních porostů to přispívá k nejvyššímu koeficientu ekologické stability ze všech krajů. Po Karlovarském kraji patří Liberecký kraj ke krajům s nejvyšším podílem ekologicky obhospodařované zemědělské půdy. V kraji je nízký podíl listnatých stromů, jejich nárůst je ve srovnání s ostatními kraji nejpomalejší. Index defoliace je kolísavý, avšak často převyšující úroveň České republiky. Ovzduší patří mezi nejméně znečištěné. V kraji je čtvrtá nejvyšší

produkce komunálního odpadu na obyvatele, ale zároveň tu je vysoký podíl vytríděného komunálního odpadu (3. nejvyšší). Naopak má kraj nejnižší podíl využitých odpadů, který je představován ukazatelem nakládání s odpady. Investiční výdaje na ochranu životního prostředí jsou pod úrovní České republiky, výjimkou je rok 2008. Naopak neinvestiční náklady jsou druhé nejvyšší. Finanční prostředky jsou převážně určeny na sanace a ochranu půdy, podzemních vod a povrchových vod.

Celkové hodnocení: nadprůměrné

Pro úplné zhodnocení udržitelného rozvoje cestovního ruchu budou následně využity **vybrané indikátory**, řada z nich je uvedena na stránkách Českého statistického úřadu, jako například kapacita ubytovacích hromadných zařízení, průměrná délka pobytu, počet a velikost chráněných území a další. Jelikož některé z nich byly již zmíněny v předchozích kapitolách a bylo by zbytečné je tu znovu podrobněji rozepisovat, budou jednotlivé zvolené indikátory pro větší přehlednost uvedeny v tabulce č. 13.

Tabulka 13: Vybrané indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu, Liberecký kraj (2008 - 2011)

Indikátor	2008	2009	2010	2011
Kapacita HUZ				
- počet zařízení	890	835	777	756
- počet pokojů	14 049	14 246	12 671	12 232
- počet lůžek	42 155	41 503	37 976	36 553
Mezikrajské srovnání (v počtu lůžek)	4. místo	4. místo	4. místo	4. místo
Využití kapacity ubytovacích zařízení⁸¹				
- čisté využití lůžek (%)	26,9	26,5	27,4	27,7
- využití pokojů (%)	31,1	31,0	31,8	32,4
ČR				
- čisté využití lůžek (%) ⁸²	35,7	32,8	34,6	35,9
- využití pokojů (%)	42,4	38,7	40,5	42,3
<u>Mezikrajské srovnání</u>	8. místo	6. místo	5. místo	5. místo
<u>Porovnání s celorepublikovým průměrem</u>	pod průměrem	pod průměrem	pod průměrem	pod průměrem
Počet noclehů na 1000 obyvatel	5 566	5 340	5 016	4 903
- počet přenocování	2 433 746	2 344 293	2 206 479	2 149 890
- počet obyvatel k 31.12	437 325	439 027	439 942	438 558
ČR	3 753	3 490	3 505	3 640
- počet přenocování	39 283 474	36 662 192	36 908 811	38 235 088
- počet obyvatel k 31.12.	10 467 542	10 506 813	10 532 770	10 504 203
<u>Hodnocení</u>	nad průměrem	nad průměrem	nad průměrem	nad průměrem

⁸¹ Hotely a podobná ubytovací zařízení

⁸² Čisté využití lůžek udává čistou obsazenost stálých lůžek, která byla hostům skutečně k dispozici. Výpočet vychází z průměrného počtu lůžek k dispozici a počtu provozních dnů ubytovacího zařízení.

Indikátor	2008	2009	2010	2011
Průměrná délka pobytu (dny)-celkem ČR <u>Mezikrajské srovnání</u>	4,5 4,1 4. místo	4,6 4,1 4. místo	4,5 4,0 4. místo	Údaje nejsou k dispozici
Průměrná délka pobytu (dny) – nerezidenti ČR <u>Mezikrajské srovnání</u> <u>Porovnání s celorepublikovým průměrem</u>	4,8 4,0 2. místo nad průměrem	4,9 3,9 2. místo nad průměrem	4,7 3,9 2. místo nad průměrem	Údaje nejsou k dispozici
Počet a velikost chráněných území a míst - počet národních parků v Libereckém kraji (LK)/v ČR - počet CHKO v LK kraji/v ČR - počet maloplošných chráněných území v LK/v ČR - podíl velkoplošně zvláště chráněných území na celkové rozloze kraje /ČR (%)	1/4 5/25 112/2 205 30,6/15,3 1. místo v mezikrajském srovnání	1/4 5/25 113/2 218 30,6/15,3 1. místo	1/4 5/25 113/2 238 30,6/15,3 1. místo	ČSÚ údaje zatím nezveřejnil
Podíl pracovních míst v cestovním ruchu Liberecký kraj/ČR <u>Zhodnocení</u>	3,0 % / 3,5 % lehce pod průměrem	3,9 % / 3,8 % nad průměrem	3,6 % / 3,9 % lehce pod průměrem	Údaj není k dispozici
Existence organizace cestovního ruchu na celokrajské úrovni na regionální úrovni ⁸³	Ano Sdružení pro rozvoj CR v Libereckém kraji Ano	Ano Sdružení pro rozvoj CR v Libereckém kraji Ano	Ano Sdružení pro rozvoj CR v Libereckém kraji Ano	Ano Sdružení pro rozvoj CR v Libereckém kraji Ano
Úroveň členství v místních sdruženích cestovního ruchu	Dobrá	Dobrá	Dobrá	Dobrá

Zdroj: Vlastní zpracování na základě ČSÚ, CENIA

Další vybrané indikátory

Podíl podniků účastnících se systému certifikace kvality

V oblasti ubytovacích služeb se systému certifikace kvality dle Oficiální jednotné klasifikace ubytovacích zařízení⁸⁴ (resp. nového klasifikačního systému Hotelstars) v kategorii hotel účastnilo pouze 6 podniků, což představuje jen 1,4 % na celkovém počtu

⁸³ Jizerské hory – turistický region Liberecko, Jablonecko, Frýdlantsko a Tanvaldsko; Sdružení Českolipsko; Sdružení Český ráj; Krkonoše – svazek měst a obcí

⁸⁴ Certifikace v kategorii hotel, hotel garni, motel, hotel, penzion

hromadných ubytovacích zařízení v kategorii hotely a podobná ubytovací zařízení⁸⁵ (ke konci roku 2010 jich bylo evidováno 428⁸⁶). Po Pardubickém kraji (5) má tak nejnižší počet certifikovaných ubytovacích zařízení. Přehled certifikovaných hotelů je uveden níže v tabulce č. 14.

Tabulka 14: Přehled certifikovaných ubytovacích zařízení (k dubnu 2012)

Název/kategorie	Třída	Město
Hotel Eden/hotel	***	Liberec
Wellness Hotel Svornost/hotel	***	Harrachov
Hotel Babylon/hotel	**** superior	Liberec
Apartmán – Hotel Jitrava/hotel	****	Rynoltice
Hotel Morris/hotel	****	Česká Lípa
Parkhotel Morris Nový Bor/hotel	****	Nový Bor

Zdroj: Hotelstars. *Certifikovaná zařízení - Liberec*. [online]. [cit. 2012-04-22]. dostupné z: <http://www.hotelstars.cz/certifikat/zarizeni>

Další specifickou certifikací ubytovacích zařízení v kraji je Regionální certifikace (viz kapitola 2.2.1). Takto je certifikováno celkem 89 podniků v kategorii hotel, hotel garni, motel, penzion, ubytování v soukromí.

Certifikačního systému „Cyklisté vítání“ se v kraji zúčastnilo celkem 56 podniků. Toto označení získalo 31 ubytovacích zařízení a 6 kempů, 14 stravovacích zařízení a 5 turistických cílů.

Některá ubytovací zařízení jsou členy Svazu venkovské turistiky, dále se subjekty cestovního ruchu mohou taktéž zapojit do systému řízení jakosti podle norem ISO 9001:2000 (2009). Certifikát kvality vlastní například Centrum Babylon v Liberci, hotel Port Máchovo jezero nebo hotel Horizont nacházející se v Peci pod Sněžkou.

Dalším příkladem certifikace kvality jsou Regionální značky, jejichž cílem je zviditelnit tradiční regiony. Od roku 2004 je zapojeno do systému certifikace 15 oblastí, včetně oblasti Krkonoše. Značku KRKONOŠE originální produkt® mohou získat řemeslné výrobky, potraviny a zemědělské produkty, přírodní produkty nebo ubytovací a stravovací služby. Od roku 2010 vznikla také značka pro výrobky z oblasti Jizerských hor, značka nese název Regionální produkt – Jizerské hory. Ochranná známka zaručující původ výrobku je od roku 2007 udělována i v Českém ráji, nese název Regionální produkt Český

⁸⁵ Mezi hotely a podobná ubytovací zařízení patří hotely, motely, hotely všech tříd a penziony

⁸⁶ ČSÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje 2011. Cestovní ruch. [online]. [cit. 2012-04-22], dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/511011-11-r_2011-16

ráj. Další ukázkou je vznik regionální značky „Regionální produkt Lužické hory a Máchův kraj. Tento projekt iniciovalo LAG Podralsko.

Podíl návštěvníků přijíždějících jinými dopravními prostředky než auty⁸⁷

Pro tento indikátor budou využity výsledky letního a zimního šetření profilu návštěvníka z výzkumného projektu Monitoring návštěvníků Libereckého kraje léto 2005, zima 2006. Aktuálnější informace z šetření, které bylo plánované na rok 2010 a 2011, zatím nejsou zveřejněny. Vzhledem k současným trendům se ale neočekává nějaká výraznější změna, co se týče použití dopravního prostředku do cílového místa. Stále nejčastěji využívaným bude automobil, na druhou stranu se dá však předpokládat nárůst využití kola, díky zvyšování a zkvalitňování sítě cyklostezek. Základní soubor pro zimní šetření činil 1400 dotazníků, 282 byli zahraniční návštěvníci. Necelá polovina tuzemských návštěvníků pocházela ze vzdálenosti větší než 100 km. 71 % dotazovaných použilo k příjezdu automobil, automobil převažoval i u zahraničních návštěvníků 92,2 %. Jako druhý nejčastěji využívaný dopravní prostředek byl linkový autobus (14 % respondentů) a zájezdový autobus (6 %). Vlak jako způsob dopravy využilo jen 3,7 %. V letním šetření bylo osloveno celkem 2800 respondentů, 571 tvořili zahraniční návštěvníci. Výsledky se neliší, neboť nejčastějším dopravním prostředkem byl stále automobil (77 % tuzemští návštěvníci, 90 % zahraniční). Dalšími využitými druhy dopravních prostředků byly – linkový autobus (7 %), kolo a vlak (6%).

Shrnutí

Z výše uvedených indikátorů lze pozorovat, že z hlediska kapacity ubytovacích zařízení se Liberecký kraj stále nachází v mezikrajském srovnání na 4. místě, a to i přesto že již několik let po sobě klesá počet ubytovacích zařízení i počet lůžek. Co se týče indikátoru čisté využití lůžek, nachází se pod celorepublikovou úrovní, v mezikrajském srovnání se řadí do první poloviny. Liberecký kraj se řadí mezi kraje, ve kterých návštěvníci stráví nejvíce dnů. Délka pobytu, zejména u nerezidentů, je vyšší než průměr. Nejčastěji zvoleným dopravním prostředkem do cílového místa je automobil, z jiných způsobů dopravy je využíván nejvíce linkový autobus a v létě i kolo. Kraji patří prvenství v podílu velkoplošně chráněných území na jeho celkové rozloze. Podíl osob zaměstnaných v odvětví ubytování, stravování a pohostinství se příliš neliší od průměru, jen v roce 2009

⁸⁷ Podle Centrum regionálního rozvoje, Masarykova univerzita. *Monitoring návštěvnosti Libereckého kraje, léto 2005, zima 2006.* [online]. [cit. 2012-04-22]., dostupné z: <http://kultura.kraj-lbc.cz/page2479>

ho mírně převýšil. V kraji existuje zastřešující celokrajská organizace cestovního ruchu, která vytváří funkční partnerství s regionálními organizacemi fungujícími na úrovni všech turistických regionů Libereckého kraje. Angažovanost subjektů cestovního ruchu v systémech certifikace kvality není až tak vysoká. Za pozitivum ze strany kraje lze hodnotit realizaci projektu Regionální certifikace, jehož hlavním cílem je především zvyšování kvality poskytovaných služeb ubytovacích zařízení.

Na základě zhodnocení vybraných indikátorů a jejich vývojových trendů, lze usoudit, že současný stav udržitelného rozvoje Libereckého kraje, je průměrný, v některých ukazatelích převyšuje i celorepublikovou úroveň.

5. Dotazníkové šetření

V rámci analýzy udržitelného rozvoje byl proveden primární průzkum k uplatňování udržitelného rozvoje v Libereckém kraji. Průzkum byl proveden od února do dubna 2012. Celkem byly osloveny 4 cílové skupiny – subjekty podnikající v odvětví cestovního ruchu v Libereckém kraji, rezidenti kraje, účastníci cestovního ruchu a krajský úřad. Cílem dotazníkové šetření bylo zjistit povědomí o udržitelném rozvoji cestovního ruchu a zároveň získat informace o fungující spolupráci veřejného a soukromého sektoru. Pro zpracování této části práce byly využity dotazníky, které byly sestaveny studenty a vyučujícími z Katedry cestovního ruchu Vysoké školy ekonomické v Praze.

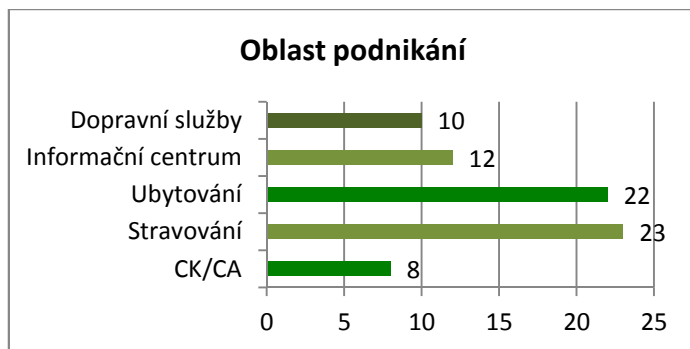
Samotný průzkum probíhal formou osobního a elektronického dotazování. Výsledky šetření a odpovědi oslovených respondentů jsou uvedeny v následujících subkapitolách.

5.1 Podnikatelé v odvětví cestovního ruchu

V rámci dotazování bylo osloveno více jak 120 podnikatelů. Subjekty byly osloveny náhodnou formou prostřednictvím e-mailové komunikace. Návratnost dotazníků byla však méně než poloviční, a to z důvodu buď již neexistující e-mailové adresy, anebo neochotou subjektů dotazník vyplnit. Konečná velikost výběrového vzorku činí tedy 51 subjektů. Konkrétní znění otázek je uvedeno v příloze č. 4.

Na následujícím grafu č. 4 na str. 74 je vidět struktura výběrového vzorku podle oblasti podnikání. Největší zastoupení měla oblast stravování (45,1 %), dále ubytování (43,1 %), informační centra (23,5 %), dopravní služby (19,6 %) a CK/CA (15,7 %). Jelikož respondenti mohli uvést více oblastí svého podnikání, součet nedává rovných 100 %. Týká se to zejména ubytovacích a stravovacích služeb, kdy 17 podnikatelů uvedlo i jiné služby. Kombinaci ubytování a stravování uvedlo 12 subjektů, samotné ubytování 5 subjektů, kombinaci ubytování a dopravní služby 1 subjekt, ubytování a informační centrum 1 subjekt, dokonce jeden podnikatel provozuje podnikatelskou činnost ve všech nabízených oborech.

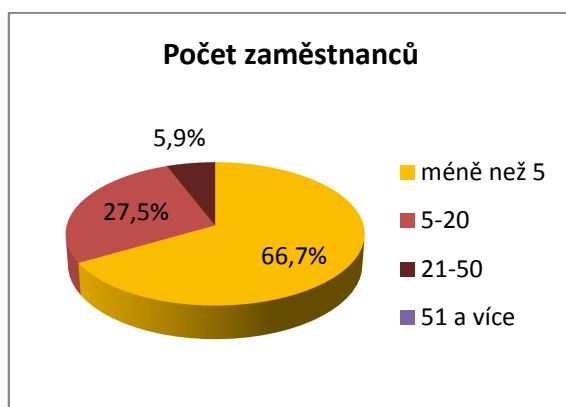
Graf 4: Struktura podnikatelů podle oblasti podnikání



Zdroj: vlastní zpracování

Největší podíl mají podniky s méně než 5 zaměstnanci, ti tvoří 66,7 %, dále podniky s 5 až 20 zaměstnanci (27,4 %) a pouze 3 podniky mají okolo 21 až 50 zaměstnanců.

Graf 5: Počet zaměstnanců ve firmě



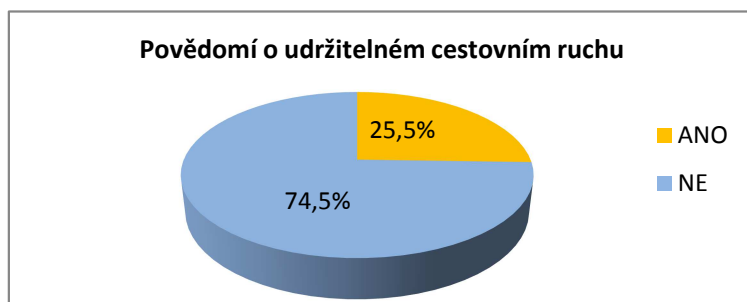
Zdroj: vlastní zpracování

Členství v profesním sdružení a certifikáty či ocenění pro ekologii

Více jak čtvrtina subjektů (27,5 %) uvedla, že je členem profesního sdružení, zbylých 72,5 % není. Mezi zmíněnými sdruženími se objevovala například tato: OHK Jablonec nad Nisou, OHK, Asociace hotelů a restaurací ČR, Asociace kuchařů ČR, Sdružení přátel piva, Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Rokytnici nad Jizerou, v případě dopravních služeb nejčastější odpovědí bylo Česmad Bohemia, 1 CK je členem ACK ČR, informační centra uvedla A.T.I.C. ČR, Marketingovou skupinu Informačních center Krkonoše, Sdružení Český ráj. Žádný podnik není držitelem certifikátu či ocenění pro ekologii.

Pojem udržitelný cestovní ruch

Graf 6: Znalost pojmu udržitelný cestovní ruch



Zdroj: vlastní zpracování

Pouhých 13 respondentů z 51 dotázaných má povědomí o udržitelném cestovním ruchu. Převážná většina uvedla (38 respondentů), že se s tímto pojmem nikdy nesetkala. Na otázku, jak tento pojem chápou, byly zmiňovány např. tyto odpovědi: „*Je to rozvoj lidské společnosti v oblasti hospodářského a společenského pokroku při zachování životního prostředí; Cestovní ruch v souladu s ekologickými, ekonomickými, demografickými principy dané lokality (destinace, regionu); Zajišťuje potřeby účastníků cestovního ruchu, pomáhá rozvoji daného území, je šetrný k využívání přírodních a kulturních hodnot, dbá na dlouhodobou prosperitu; Cestovní ruch, který je šetrný k životnímu prostředí. Zároveň neklesá jeho kvalita; Aktivita v rámci cestování přístupné širokým vrstvám obyvatelstva při zachování rovnováhy mezi ekologií, ekonomikou a rekreací.*“

Třídění odpadu a využívání obnovitelných zdrojů energie

Na otázku, zda třídí odpad, odpovědělo 45 respondentů kladně, zbylých 6 podniků odpad netřídí. Překvapením bylo zjištění, že mezi těmi, kteří netřídí odpad, byly 2 subjekty, kteří vědí, co je udržitelný cestovní ruch a na jakých principech je založen. Z hlediska využívání obnovitelných zdrojů pouze jeden podnikatelský subjekt v oblasti stravování využívá sluneční baterie, 42 subjektů nevyužívá žádných obnovitelných zdrojů a ostatní o tom zatím jen uvažují (8 subjektů).

Využití grantů či pobídek v rámci udržitelného cestovního ruchu

Využití grantů či pobídek v rámci udržitelného cestovního ruchu uvedl jen jeden subjekt podnikající v oblasti ubytování a poskytování informačních služeb. Finanční prostředky čerpal v rámci SROP.

Názor na podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu ze strany kraje

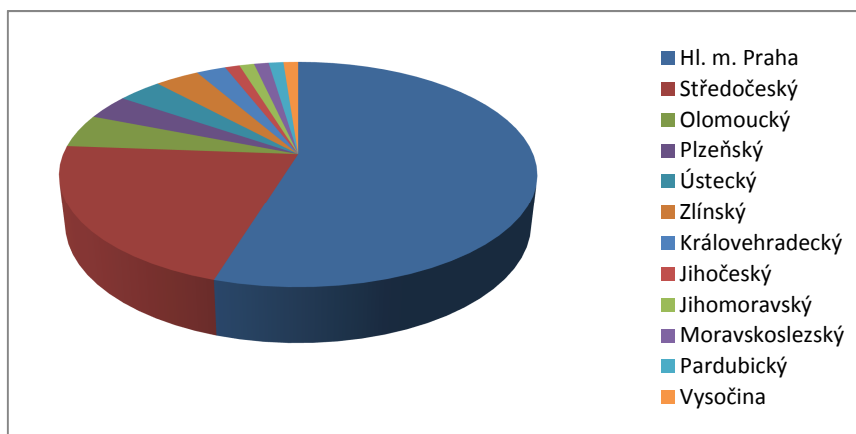
11,8 % podnikatelů považuje podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu ze strany kraje za dostatečnou. Konkrétně to byly 4 informační centra a 2 subjekty podnikající v oblasti ubytování a stravování. Zajímavostí je, že mezi nimi jsou 3 subjekty, které na předchozí otázku, která se týkala povědomí o udržitelném rozvoji, neuměli odpovědět. Více jak polovina (64,7 %) na otázku odpověděla nevim, 23,5 % (12 respondentů) není s podporou ze strany kraje spokojena. Jako negativa byla zmíněna - nedostatek informací (např. více informovat o pojmu udržitelný rozvoj cestovního ruchu), nízká propagace méně známých míst, nedostatek finanční podpory na vybavení informačních center a doplňkové infrastruktury pro návštěvníky, nedostatečná údržba cest, zejména těch lesních. Jeden z respondentů by si také přál více grantových titulů, více atraktivní propagaci na veletrzích CR. Zazněla i odpověď - zlepšit komunikaci mezi jednotlivými subjekty.

5.2 Účastníci cestovního ruchu

Výsledky dotazníkového šetření vychází z údajů poskytnutých 84 respondenty. Cílem bylo zjistit, jaké faktory hrají nejdůležitější roli při výběru dovolené, jaké mají povědomí o udržitelném rozvoji cestovního ruchu, zda jsou ochotni si připlatit za služby s ekologickou certifikací, za vyšší vstupné do kulturní památky, vědí-li že tím přispějí na její obnovu či jaký zaujímají respondenti postoj k třídění odpadu. Konkrétní znění otázek je uvedeno v příloze č. 5.

Zastoupení krajů na dotazníkovém šetření uvádí graf níže. Jak je z grafu patrné, největší skupinu respondentů tvořil kraj Hl. m. Praha (54,5 %) a Středočeský (21,4 %), dále to byl kraj Olomoucký (4,8 %), Plzeňský, Ústecký a Zlínský (3,6%), Královohradecký (2,4 %).

Graf 7: Zastoupení krajů na dotazníkovém šetření



Zdroj: vlastní zpracování

Podle věkové struktury nejvíce respondentů bylo ve věkové kategorii 21-40 let (73,8 %), dále ve věku 20 let a méně (16,7 %), skupinu ve věku 41-60 let tvořilo 8,3 % a skupinu více než 61 let tvořilo 1,2 %.

Faktory, které hrají největší roli při výběru dovolené

Z tabulky níže je patrné, že rozhodujícím faktorem je atraktivita oblasti, to uvedlo 70,2 % respondentů, na druhém místě je poměr ceny a kvality (40,5 %), na třetím dopravní dostupnost. Nejnižší roli při rozhodování hraje faktor kvalita životního prostředí a faktor ekologická certifikace, který se řadí mezi nevýznamné faktory.

Tabulka 15: Faktory ovlivňující výběr dovolené (absolutní četnost)

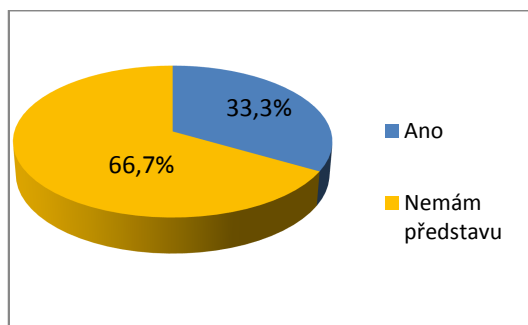
Faktor	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo
Atraktivita oblasti	59	14	9	2	0
Poměr ceny a kvality	21	34	22	6	1
Dopravní dostupnost	2	26	38	11	6
Kvalita životního prostředí	1	8	14	61	1
Ekologická certifikace	1	2	1	4	76

Zdroj: vlastní zpracování

Povědomí o pojmu udržitelný cestovní ruch

Na otázku co znamená udržitelný cestovní ruch, více jak polovina respondentů (66,7 %) odpověděla, že nemá představu. Znalost pojmu uvedlo 28 respondentů, tzn. 33,3 %. Ti, kteří uvedli, že vědí, co udržitelný cestovní ruch znamená, chápou udržitelný cestovní ruch jako rozvoj cestovního ruchu, který zároveň zachovává a neničící pro budoucí generace původní krajinu, kulturní a místní dědictví, je ohleduplný k místním obyvatelům, někteří dokonce uvedli, že stojí na 3 základních pilířích. Byly uvedeny i odpovědi, že je to takové zaměření cestovního ruchu, které pro danou oblast představuje přínos (finanční). Dále že je to rozvoj cestovního ruchu s ekologickým a ekonomickým významem, nebo že je to rozvoj cestovního ruchu v dané oblasti a díky tomu i rozvoj daného území.

Graf 8: Znalost pojmu udržitelný cestovní ruch



Zdroj: vlastní zpracování

Ochota připlatit si za služby s ekologickou certifikací

Za ekologickou certifikaci je ochotno si připlatit pouze 11 respondentů (13,1 %), což koresponduje s výsledkem týkajícím se významnosti faktorů, které hrají roli při rozhodování o výběru dovolené. Faktor - ekologická certifikace se umístil na posledním 5. místě. Výsledky poukazují také na to, že 25 dotázaných (29,8 %) by si za tuto službu nepřiplatilo. Ti také, kromě jednoho respondenta, uvedli ekologickou certifikaci jako nejméně významný faktor při výběru dovolené. Více jak polovina (53,6 %, resp. 45 respondentů) neví, co si pod tímto pojmem má vůbec představit, zároveň však 4 z nich vědí, co je udržitelný cestovní ruch. Dotazovaným byla nabídnuta i možnost odpovědi „jiné“. Tu vyžili 3 respondenti a jejich odpovědi byly následující: „Ano, ale záleží na službě; Ano, ale důležité je být informován, vědět o tom, že v dané lokalitě tyto služby existují; Možná, záleží na mém rozpoložení v danou chvíli.“

Ochota zaplatit vyšší vstupné do kulturní památky

I když mnozí nevědí, co udržitelný rozvoj cestovního ruchu znamená, chovají se v souladu s jeho zásadami. Vyšší vstupné do kulturní památky, pokud by věděli, že tím přispějí na její obnovu, by zaplatilo 72 dotázaných, což představuje 85,7 %. Necelých 10 % by se zaplacením vyššího vstupného nesouhlasilo. Čtyři respondenti uvedli tyto odpovědi: „Záleží na památce; Památka musí být zajímavá; Na obnovu památek mají majitelé jiné zdroje než příplatky ze vstupného; Jak kdy, jak kde.“

Možnost třídit odpad v ubytovacích zařízeních

Totožný výsledek byl dosažen i u této otázky. 72 respondentů by uvítalo možnost třídit odpad v ubytovacím zařízení a odpověděli „ano“, 8 respondentů by tuto možnost neuvítalo a odpovědi u zbylých 4 byly následující: dvěma je to lhostejné, 2 uvedli „ano“ s doplňujícím komentářem – „Především bych uvítala, kdybych věděla, že oni ho třídí; Rozhodně ano, považuji za civilizační zaostalost fakt, že to tak leckde není.“

5.3 Rezidenti Libereckého kraje

Tohoto dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 61 rezidentů Libereckého kraje. Konkrétní znění otázek je uvedeno v příloze č. 6. Ve výběrovém souboru byli zastoupeni respondenti ve věkové kategorii 20 let a méně s podílem 3,3 %, 20-40 let s podílem 80,3 %, věková kategorie 41-60 let tvořila 11,5 % a 61 let a více 4,9 %.

Zájem rezidentů o cestovní ruch v kraji

Počet respondentů zajímajících se o vývoj cestovního ruchu v kraji byl překvapující. Z 61 oslovených se jich o vývoj cestovního ruchu v kraji zajímá pouze polovina, a to 30 obyvatel, tj. 49,1 %. Zbýlá část (50,8 %) se o vývoj cestovního ruchu nezajímá. Lze říci, že zájem místních obyvatel o cestovní ruch není až tak vysoký. Nicméně z tohoto výsledku nelze učinit závěr, protože podíl obou skupin je téměř stejný. Pro zajímavost, největší podíl ze záporných odpovědí tvořila skupina 20-40 let (24 respondentů).

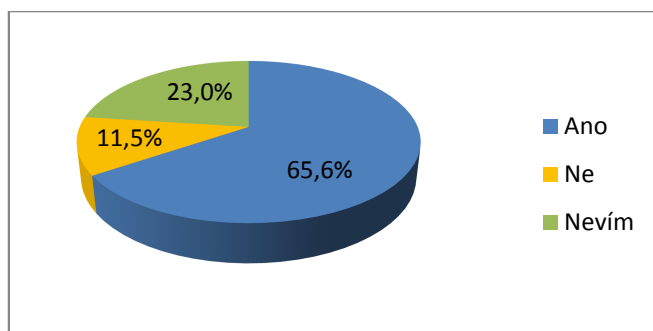
Kontakt s účastníky cestovního ruchu

Do kontaktu s účastníky cestovního ruchu se dostává nadpoloviční většina, tj. 78,7 %. Záporně odpovědělo 13 respondentů (21,3 %). Respondentům byly nabídnuty tyto možnosti: v dopravních prostředcích, při výkonu povolání, v restauračních zařízeních, v přírodě, jiné. Respondenti mohli zvolit více možností. Rezidenti Libereckého kraje se s účastníky cestovního ruchu setkávají nejčastěji v restauracích a v dopravních prostředcích (po 44,3 %), dále v přírodě (26,2 %) a při výkonu povolání 18,0 %. Z dalších odpovědí se objevily tyto – ve městě (6,6 %), v nákupních centrech a obchodech (3,2 %), u památek (6,6 %) nebo při sportovních akcích. Ti, kteří se setkávají s účastníky cestovního ruchu, jejich přítomnost vnímají převážně pozitivně. 70,8 % respondentů (34) vnímá účastníky cestovního ruchu pozitivně, jejich přítomnost jim nevadí, 25 % je vnímá spíše pozitivně a 4,2 % (2 respondenti) je vnímají spíše negativně. Nikdo neuvedl, že by jim jejich přítomnost vadila.

Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v kraji

Na otázku, zda se rezidenti domnívají, že Liberecký kraj má dobré předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu, jich kladně odpovědělo 40 respondentů (65,6 %), záporně 11,5 % a „nevím“ odpovědělo 23 %. Grafické znázornění je uvedeno níže.

Graf 9: Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji

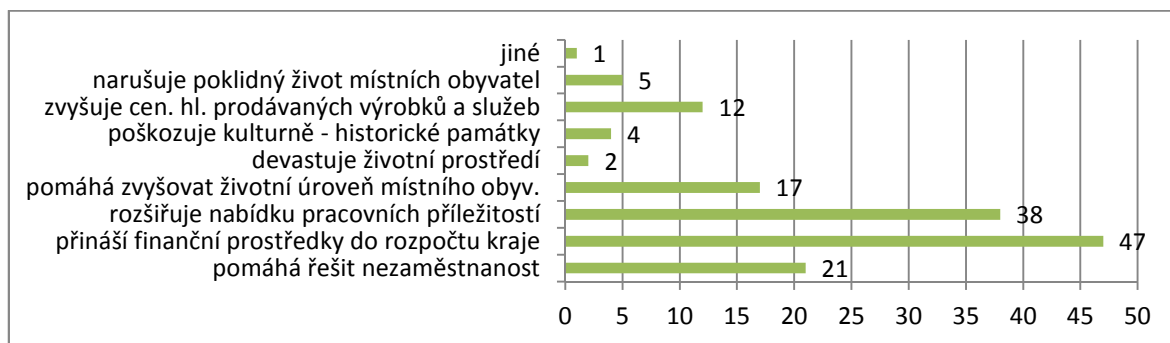


Zdroj: vlastní zpracování

Vliv cestovního ruchu na rozvoj kraje

Jak je patrné z grafického znázornění níže, cestovní ruch je v Libereckém kraji spojován převážně s pozitivními dopady. Respondenti mohli zvolit více možností. Nejvíce respondentů uvedlo, že cestovní ruch přináší finanční prostředky do krajského rozpočtu, což potvrzuje skutečnost, že cestovní ruch v Libereckém kraji představuje jeden z hlavních pilířů jeho hospodářského rozvoje. 38 respondentů uvedlo, že cestovní ruch rozšiřuje nabídku pracovních příležitostí, 21 jich uvedlo, že pomáhá řešit nezaměstnanost, 17 respondentů se domnívá, že pomáhá zvyšovat životní úroveň obyvatelstva. Naopak nejméně častými odpověďmi byla tvrzení, že cestovní ruch narušuje poklidný život místních obyvatel, že devastuje životní prostředí nebo že poškozuje kulturně-historické památky.

Graf 10: Vliv cestovního ruchu na rozvoj kraje



Zdroj: vlastní zpracování

Podpora dalšího rozvoje cestovního ruchu v kraji

Možnost podpořit další rozvoj cestovního ruchu v kraji by uvítalo 77 % respondentů (47), a to i přes to, že 42,6 % respondentů (20) se o vývoj cestovního ruchu v kraji nezajímá. Opak, tj. další podporu rozvoje cestovního ruchu, by neuvítalo 23 % respondentů (14). Návrhy na to, jak by měl být cestovní ruch podpořen, byly následující (pozn. ne všichni uvedli nějaký návrh):

- větší a lepší propagace kraje, propagace zajímavých míst
- lepší informovanost o sportovních a kulturních akcích
- lepší značení a dostupnost informací, získávání dotací a jejich využívání
- podpora výstavby doplňkové infrastruktury – parkovací místa, sociální zařízení
- současnou R10 dobudovat až na hraniční přechod v Harrachově, více nočních spojů
- zlepšit jazykovou vybavenost pracovníků v cestovním ruchu
- lepší kvalita nabízených služeb, zavedení lépe organizované a uznávané kategorizace HUZ

- propojení jednotlivých subjektů cestovního ruchu, jejich spolupráce a komunikace. Vytvoření komplexního produktu cestovního ruchu
- rozšíření sítě cyklostezek a jejich propojení. Rozšířit nabídku produktů pro rodiny s dětmi
- budování sportovních a odpočinkových center pro širokou veřejnost
- zrekonstruovat a obnovit chátrající památky, zrekonstruovat staré chátrající německé stavby a využít je pro cestovní ruch

5.4 Krajský úřad

Na Krajském úřadě Libereckého kraje byli osloveni pracovníci z Odboru kultury, památkové péče a cestovní ruch, konkrétně z oddělení cestovního ruchu. Poskytnuté odpovědi na položené otázky jsou následující:

1. Zabýváte se udržitelným rozvojem při tvorbě strategie rozvoje cestovního ruchu v kraji? „Ano“

2. Jak chápete pojem udržitelný rozvoj cestovního ruchu? „Jako spojení naplňování současných potřeb návštěvníků s pozitivním výhledem do budoucnosti (konkrétně například tím, že se splní zážitek návštěvníka, tak to nepřinese dané destinaci „škodu“, tj. životnímu prostředí, obyvatelům, ale dojde k vzájemné shodě. Dle naší definice v Programu rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji – je to způsob ekonomického růstu, který uvádí v soulad hospodářský a společenský pokrok s plnohodnotným zachováním životního prostředí.

3. Jaké jsou předpoklady pro rozvoj jednotlivých forem cestovního ruchu ve Vašem kraji? Ohodnoťte je na stupnici 1 – 5 (1 = nejlepší předpoklady).

• Lázeňství	4	• Příroda	1
• Lyžování	3	• Kulturní akce	2
• Kulturní cestovní ruch	2	• Zážitková turistika	2
• Agroturistika	3	• Golfová turistika	2
• Cykloturistika	1	• Hipoturistika	3
• Vodní sporty	3	• Ekoturistika	3

4. Spolupracujete s jinými odbory kraje na rozvojové strategii? „Ano, zejména s Odborem Regionálního rozvoje a evropských projektů (oddělení rozvojových koncepcí – soulad s koncepcemi Libereckého kraje, příprava projektů atd.), s Odborem dopravy (oblast

cykloturistiky a speciálních linek vhodných pro cestovní ruch – touristbusy, skibusy, dopravní obslužnost), s Odborem životního prostředí a zemědělství (CHKO, národní parky, využití lesů, hipoturistika, atd.), s Odborem školství, mládeže, tělovýchovy a sportu (volnočasové aktivity, úprava běžeckých tras), s Odborem územního plánování a stavebního řádu.“

5. Realizovali jste již projekty týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu? „Realizovaný projekt Jizerská magistrála pro pěší, projekt Severní Hřebenovka (v tuto chvíli pozastaven). Jedná se pouze o projekty Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu.“

6. Chystáte se realizovat projekty týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu v budoucnosti? „Ano, snad projekt Nová Hřebenovka“

7. Využíváte při realizaci projektů fondy EU? „Ano, ROP NUTS II Severovýchod, Cíl 3 – Program na podporu přeshraniční spolupráce mezi ČR a Svobodným státem Sasko 2007- 2013, Fond malých projektů Euroregionu Nisa.“

8. Sledujete indikátory udržitelného cestovního ruchu? „Ano, na základě statistických šetření“: kapacita hromadných ubytovacích zařízení, roční průměrná vytíženost ubytovacích zařízení, počet přenocování v ubytovacích zařízeních, průměrná délka pobytu, podíl návštěvníků přijíždějících jiným dopravním prostředkem než autem, počet a velikost chráněných území a míst, přítomnost destinačního managementu, úroveň členství v místních sdruženích.

9. Spolupracujete s jednotlivými obcemi v kraji při rozvoji cestovního ruchu? „Ano, v rámci Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji a pravidelnými setkáními.“

10. Spolupracujete se soukromým sektorem? „Ano, pravidelná setkání a výměna informací.“

11. Podporujete podniky, které se snaží získat ekologickou certifikaci, nebo podniky, které činí jiná ekologická opatření? „Ne“

12. Informujete rezidenty a podnikatele Libereckého kraje o udržitelném rozvoji cestovního ruchu? „Ne – pouze částečně“

13. Podporujete třídění odpadu? „V rámci úřadu ano.“

6. Zhodnocení stavu udržitelného rozvoje v Libereckém kraji a návrhy do budoucna

Tato část práce je výsledkem dosavadních analýz provedených v předchozích kapitolách. Vychází ze všeobecné charakteristiky Libereckého kraje, postavení cestovního ruchu v kraji, z hodnocení podmínek rozvoje šetrných forem cestovního ruchu, analýzy aktivit podporujících udržitelný rozvoj cestovního ruchu v kraji, dále analýzy vybraných indikátorů a v neposlední řadě z výsledků z dotazníkového šetření.

Na základě zjištěných skutečností patří Liberecký kraj k vyhledávaným destinacím díky dochovanému přírodnímu krajinnému rázu a množství přírodních a kulturních památek. V kraji je vysoká návratnost návštěvníků. Jedná se o území, které kromě sportovních a turistických atraktivit, může nabídnout návštěvníkům řadu regionálních produktů, jež bývají prezentovány na různých tradičních jarmarcích, trzích a slavnostech. Kraj ale také může nabídnout mnoho aktivit v rámci šetrných forem cestovního ruchu, pro které má dobré předpoklady. Zejména se jedná o ekoturistiku kvůli velké rozloze zvláště chráněných krajinných oblastí, výskytu ptačích oblastí, geoparku a evropsky významných lokalit. Z dalších forem je v kraji významná pěší turistika a cykloturistika. Tyto aktivity kraj řadí mezi své priority v rámci Programu rozvoje cestovního ruchu. Nabídka šetrných forem cestovního ruchu je široké veřejnosti, kromě propagačních materiálů, velmi přehledně prezentována na turistickém internetovém portálu Libereckého kraje, který je pravidelně aktualizován.

Na druhou stranu se ale kraj potýká s velkým množstvím nevyužitých chátrajících areálů, které mohou být v mnoha případech využity pro cestovní ruch, dále s nedostatečným stavem doplňkové infrastruktury či s přetěžováním návštěvních kapacit turistických center a přírodních lokalit, což plyne z nízké propagace méně známých míst. Vzhledem k významu udržitelného rozvoje cestovního ruchu, který si kraj uvědomuje, se snaží zpracovávat strategické dokumenty s tímto vědomím a zároveň realizovat projekty zaměřené na udržitelný rozvoj. Turistické regiony se zaměřují na programy, které přispívají k ekologicky šetrným formám turistiky. Takovéto programy se kraj snaží také podporovat formou finančních dotací. Významnými využívanými nástroji pro hodnocení udržitelnosti cestovního ruchu v kraji je pravidelný monitoring návštěvnosti a měření zatíženosti lokalit. Naopak nedostatkem ze strany obcí se jeví nízké využívání grantových

titulů v rámci udržitelného rozvoje, což potvrdily i výsledky dotazníkového šetření. Pouze jeden subjekt využil finančních prostředků (z fondu EU), ostatní žádných nevyužily. Z výsledků dotazníkového šetření také vyplynulo nízké povědomí o udržitelném rozvoji cestovního ruchu. Tento fakt koresponduje s výsledky analýzy sociologických průzkumů realizovaných Libereckým krajem v roce 2004 (viz kapitola 3.1.1). Je nutné brát na vědomí, že nezbytnou podmínkou pro rozvoj cestovního ruchu je také komunikace. Krajský úřad v tomto ohledu o udržitelném rozvoji málo informuje, respektive téměř vůbec.

Významnou úlohu při podpoře udržitelného rozvoje cestovního ruchu v kraji sehrávají místní sdružení, svazky, MAS, jejichž participace je v tomto důležitá. Některé z nich pořádají semináře se zaměřením na získávání dotačních prostředků, pomáhají obcím s žádostmi o dotace apod. Krajský úřad spolupracuje s obcemi v rámci pravidelných setkání Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji, v němž jsou mimo jiné obce zastoupeny. Pozitivem je i spolupráce jednotlivých odborů na krajském úřadu. Negativem bohužel je to, že kraj nepodporuje podniky, které se snaží získat ekologickou certifikaci nebo podniky, které činí ekologická opatření. Mezi subjekty je pak nízká zainteresovanost, a to díky nedostatku informací nebo nízké motivaci.

Celkově lze stav udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji hodnotit víceméně pozitivně. Dokazuje to i vývojový trend vybraných indikátorů, které ukázaly, že v mnoha případech se Liberecký kraj v mezikrajském srovnání řadí do první poloviny, u některých se pohybuje na úrovni celorepublikového průměru. Jen u málo indikátorů bylo dosaženo podprůměrných hodnot, např. u čistého využití lůžek. Sledování indikátorů udržitelného rozvoje a jejich vyhodnocování provádí i krajský úřad.

Podpora udržitelného rozvoje cestovního ruchu – návrhy

- rozšiřování a budování nových sítí naučných stezek, které budou vybaveny informačními tabulemi zaměřenými na výuku o životním prostředí a jeho ochraně
- zavést systém návštěvnických karet, díky kterým návštěvník získá řadu výhod nebo slev do environmentálně šetrných zařízení, např. ekofarem, nebo do míst, která jsou provázena průvodci. Návštěvník tak může být motivován ke změně chování.
- zrekonstruovat nevyužité chátrající stavby a areály a využít je pro cestovní ruch, např. vybudovat koňské farmy, jízďárny, ekofarmy, řemeslné dílny, poradenská centra

- pořádat více soutěží zaměřených na podporu regionálních výrobků, odměňovat ty, kteří mají ekologicky certifikované služby a tím podpořit jejich motivaci k certifikaci
- rozšířit síť turniketů za účelem měření zatíženosti území a následnému regulování návštěvnosti
- tím, že se v mnoha oblastech, zejména v Českém ráji, zvyšuje neustále počet návštěvníků, příroda tak nemá dostatek příležitostí pro její regeneraci. Proto by bylo vhodné čas od času nechávat tyto místa průběžně zavírat a vybudovat náhradní turistické trasy do méně navštěvovaných míst
- zvýšit propagaci o pořádaných tradičních festivalech a událostech např. letáky v MHD prostředcích, na autobusových zastávkách, v turistbusech apod.
- pořádání workshopů na různá témata – venkovská turistika, tradiční výrobky, hipoturistika, zážitková turistika
- rozšířit síť poradenských center poskytujících rady v oblastech možností čerpání finančních prostředků z fondů EU a způsobu podávání žádostí
- rozvoj spolupráce s partnery v Euroregionu Nisa – příprava přeshraničních produktů a projektů, např. znovu zpřístupnit turistický cíl Výhledy nad Chrastavou
- budování a rozšiřování singltreků (zatím vznikl na Smrku)
- zahájit osvětu o udržitelném rozvoji cestovního ruchu ze strany kraje a rozšířit tak povědomí mezi subjekty cestovního ruchu a veřejností
- podpořit více venkovskou turistiku, např. zapojením se do mezinárodní sítě organizující výpomoc dobrovolníků na ekologických farmách. Princip je založen na bázi, kdy je dobrovolníkovi na základě odpracované práce poskytnuto ubytování a strava zdarma. Dobrovolníci jsou chápáni pro hostitelskou farmu nejen jako výpomoc, ale i příležitost k výměně zkušeností. V Libereckém kraji jsou do tohoto systému zapojeny zatím tři ekologické farmy.

Závěr

Cílem práce bylo zhodnotit současný stav udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji. Dílčím cílem pak bylo ověřit, zda kraj vyvíjí dostatečné aktivity na podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu.

Při zpracování práce autor vycházel z hypotézy, že Liberecký kraj má dobré předpoklady pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu, a to především díky dochované kvalitě přírodního prostředí, krajinářsky hodnotnému území, místních výrobních tradic a patřícímu prvenství v rozloze zvláště chráněných území oproti celkové rozloze kraje.

Vzhledem k tomu, že odvětví cestovního ruchu patří v Libereckém kraji k hlavním zdrojům příjmu krajského rozpočtu, nutnost řešení otázek udržitelného rozvoje řadí Liberecký kraj ke svým prioritám. Nejen koncepce cestovního ruchu jsou zpracovávány s vědomím udržitelného rozvoje. Mezi hlavní cíl kraje patří především využívat přírodní a kulturní potenciál regionu ke zvýšení jeho turistické atraktivity a to s ohledem na zájmy místních obyvatel a udržitelný rozvoj. Turistické regiony se zaměřují na programy, které podporují ekologicky šetrné formy turistiky, a krajský úřad tyto programy také finančně podporuje. Důležitou roli v koordinaci a řízení aktivit v rámci rozvoje cestovního ruchu sehrává Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu v kraji, ve kterém jsou zastoupeny významné subjekty z oblasti cestovního ruchu, ale i hospodářské a vzdělávací sféry a také obce. Toto sdružení vystupuje jako celokrajská organizace cestovního ruchu a pravidelně se schází k jednáním. Za pozitivum lze považovat zapojování některých oblastí do projektů regionální certifikace, čímž tak marketingově podporují místní produkci. Dále lze kladně hodnotit účast kraje na významných veletrzích cestovního ruchu, na kterých se snaží toto turisticky atraktivní území propagovat.

I když k prioritním cílům kraje patří mimo jiné rozšířit znalosti, nejen poskytovatelů služeb cestovního ruchu ale i široké veřejnosti, o možnostech snižování dopadů turismu na životní prostředí a poskytnout vzdělání ohledně zásad trvale udržitelného rozvoje, tento cíl se však moc kraji naplnit nedaří. Výsledky z dotazníkového šetření ukazují, že o pojmu udržitelný cestovní ruch, má většina nízké povědomí. Pokud se kraj chce rozvíjet na základě principů udržitelnosti, měl by zařazovat do svých programů více osvětových akcí a mediální propagace. Dále by se kraj měl více zaměřit na poskytování rad v oblasti možností čerpání finančních prostředků z fondů EU, neboť využívání dotací ze strany obcí je nízké.

Ukázalo se, že mnoho z nich není v tomto ohledu dostatečně informováno, případně si nevědí rady, jak správně o dotace požádat. Za negativum lze považovat také to, že kraj nepodporuje podniky, které se snaží získat ekologickou certifikaci, nebo podniky, které činí jiná ekologická opatření. Na druhou stranu, jak ukázaly výsledky dotazníkového šetření, přístup podnikatelů cestovního ruchu k ekologické certifikaci není příliš pozitivní. Z dotazníkového šetření mezi podnikateli vyplynula nedostatečná komunikace v oboru cestovního ruchu.

Vzhledem k tomu, že některé oblasti bývají v kraji navštěvované více, zejména se jedná o Krkonoše, Jizerské hory a Český ráj, příroda bývá často již narušená. Kraj by se měl více zaměřit na regulaci masové turistiky a rovnoměrněji rozložit tamější cestovní ruch, například optimalizací turistických tras, zefektivněním propagace méně známých míst, díky které by pak došlo k rozptýlení návštěvnosti i mimo oblíbené lokality. Tuto skutečnost potvrzují i výsledky dotazníkového šetření mezi rezidenty, kterým chybí propagace méně populárních míst.

Z hlediska nabídky šetrných forem cestovního ruchu má kraj dobré předpoklady pro cykloturistiku a ekoturistiku, zejména pěší turistiku. Těmto aktivitám věnuje kraj také největší pozornost a svůj potenciál se snaží v tomto dostatečně využít, především realizací stěžejních projektů. Hipoturistika se v Libereckém kraji teprve vyvíjí. V současné době jsou zadávány různé studie na vznik a značení nových tras a realizovány projekty pro vybudování zázemí. I když o agroturistiku a ekologické zemědělství roste v kraji pomalu zájem, zatím však nejsou tyto oblasti systematicky rozvíjeny. Potenciál Liberecký kraj ale má. Co se týče předpokladů pro rozvoj hipoturistiky a agroturistiky kraj hodnotí tyto dvě formy jako průměrné.

Významnost kraje potvrdila i analýza a komparace vybraných indikátorů udržitelného rozvoje cestovního ruchu. U mnoha indikátorů se kraj řadí do první poloviny v rámci mezikrajského srovnání, u některých se pohybuje na úrovni celorepublikového průměru. Za negativum lze považovat nepříliš zavedený systém certifikací, což může být způsobené neinformovaností a nízkou motivací ze strany kraje.

Celkově lze úroveň cestovního ruchu a prosazování principů udržitelného rozvoje v Libereckém kraji hodnotit kladně. To, zda bude v tomto směru kraj dále pokračovat, bude záležet především na přístupu destinačního managementu a vzájemné spolupráci mezi soukromým a veřejným sektorem.

Použité zdroje

Knižní publikace

BERAN V., *Management udržitelného rozvoje regionů, sídel, obcí*, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Academia, 2005, ISBN 80-200-1201-X

INDROVÁ J. a kolektiv, *Mezinárodní cestovní ruch: vybrané kapitoly*, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1287-7

MUSIL M. a kolektiv, *Potenciál a zatížení oblasti cestovním ruchem v souvislosti s ochranou životního prostředí – oponovaná výzkumná zpráva pro veřejnou správu a další zainteresované subjekty*, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, ISBN 978-80-245-1430-7

MUSIL M., *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu: (metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty): sborník příspěvků z kulatého stolu*, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2010, ISBN 978-80-245-1689-9

PALÁTKOVÁ M., *Mezinárodní cestovní ruch*, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3750-8

PÁSKOVÁ M., *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*, 1. vyd., Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, 2008, ISBN 978-80-7041-658-7

PÁSKOVÁ M., ZELENKA J., *Cestovní ruch výkladový slovník*, MMR, 2002

Odborné publikace

Kolektiv autorů, Katedra cestovního ruchu, *Venkovský cestovní ruch – jeho specifika a podmínky pro rozvoj*, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2007, ISBN 80-245-1159-2
Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2007

Kolektiv autorů, Institut Obchodu a cestovního ruchu, *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu – cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí*, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2006

UNEP, WTO. *Making tourism more sustainable*. 2005, ISBN 92-807-2507-6 (UNEP), ISBN 92-844-0821-0 (WTO)

Univerzita Karlova, *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*, Svazek 3 *Hospodářské sektory a environmentální integrace*, Centrum pro otázky ŽP, 2002

Dokumenty a koncepce

Program rozvoje Libereckého kraje 2007 – 2013, listopad 2007

Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020, duben 2007

Aktualizace návrhové části Programu rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje pro období 2007 – 2013, červen 2007

Program rozvoje cyklistické dopravy v Libereckém kraji pro období 2008 – 2013, 11/2008

Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020, září 2005

Program rozvoje cestovního ruchu turistického regionu Krkonoše pro období 2004 – 2006. Brno 2003

Strategie rozvoje cestovního ruchu turistického regionu Jizerské hory, březen 2007

Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, 2010

Strategie udržitelného rozvoje České republiky 2004 - 2009, listopad 2004

Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2007 – 2013, říjen 2007

Komise evropských společenství. Sdělení komise Evropskému parlamentu, radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů - *Začleňování udržitelného rozvoje do politik EU: Přezkum strategie Evropské unie pro udržitelný rozvoj za rok 2009*, Brusel 2009

Rada Evropské unie. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj obnovená strategie*. Brusel 2006

Výzkumné zprávy

Český statistický úřad, *Statistická ročenka Libereckého kraje 2011*

HRABALOVÁ A. a kol., *Statistická šetření ekologického zemědělství provedená v roce 2010, výstup tematického úkolu MZe ČR*. Brno 2011

CzechToursim, *Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky, léto 2006, zima 2006/2007*

Centrum regionálního rozvoje. Masarykova univerzita. *Monitoring návštěvnosti Libereckého kraje, léto 2005, zima 2006*

Internetové zdroje

<http://www.czso.cz>

<http://www.mmr.cz>

<http://www.mzp.cz>

<http://csso.cz/>

<http://www.mze.cz>
<http://www.cenia.cz>
<http://kolo.cz/>
<http://udrzitelnyrozvoj.ecn.cz/>
<http://www.liberecky-kraj.cz/>
<http://www.kraj-lbc.cz/>
<http://www.czechtourism.cz>
<http://www.kct.cz/cms/>
<http://www.ochranaprirody.cz/>
<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/>
<http://www.kudyznudy.cz>
<http://www.woof.cz/>
<http://www.cenia.cz>
<http://www.cot.cz/>
<http://www.jslk.wbs.cz/>
<http://www.ceskolipisko.info/>
<http://www.jizerky.cz/>
<http://www.krkonose.eu/>
<http://www.cesky-raj.info/>
<http://www.prazdninynavenkove.cz>
<http://www.ubytovani-na-farme.cz/>
<http://www.rada-severovychod.cz/>
<http://www.hnutiduha.cz/>
<http://www.regionalni-znacky.cz/>
<http://www.czechspecials.cz/>
<http://www.hotelstars.cz/>
<http://www.npu.cz/>
<http://www.cyklistevitani.cz/>
<http://www.ekocentra.cz/ekocentra/liberecky-kraj/>
<http://www.jizerske-vyrobky.cz/>
<http://www.lagpodralsko.com/>
<http://www.eceat.cz/>
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/>
<http://www.businessinfo.cz/>

Seznam zkratek

A.T.I.C.	Asociace turistických informačních center
ACK	Asociace cestovních kanceláří
AHR	Asociace hotelů a restaurací
AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
CA	Cestovní agentura
CK	Cestovní kancelář
CR	Cestovní ruch
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ECEAT	European Centre for Ecology and Tourism (Evropské centrum pro ekologii a cestovní ruch)
EDEN	European Destination of Excellence (Evropská destinace nejvyšší kvality)
EMAS	Eco Management and Audit Scheme
EMS	Environmental Management system (Systém environmentálního řízení)
ERDF	European Regional Development Fund (Evropský fond regionálního rozvoje)
EU	Evropská unie
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
HDP	Hrubý domácí produkt
HUZ	Hromadné ubytovací zařízení
CHKO	Chráněná krajinná oblast
KČT	Klub českých turistů
KRNAP	Správa Krkonošského národního parku
LK	Liberecký kraj
MAS	Místní akční skupina
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MZe	Ministerstvo zemědělství
NNO	Nestátní nezisková organizace
NP	Národní park
NUTS	Nomenclature des Unites Territoriales Statistique (Statistické územní jednotky EU)
o.p.s.	obecně prospěšná společnost
OCR	Organizace cestovního ruchu
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OHK	Okresní hospodářská komora
OSN	Organizace spojených národů
SUR LK	Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje
TIC	Turistické informační centrum
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu
UNWTO	United Nations World Tourism Organisation (Světová organizace cestovního ruchu)
WCED	World Commission on Environment and Development (Světová komise pro životní prostředí a rozvoj)

Seznam grafů

Graf 1: Podíl jednotlivých krajů na celkové délce cyklostezek v ČR k 1. 1. 2011 (v %) ...	54
Graf 2: Porovnání návštěvnosti jednotlivých turniketů v Libereckém kraji (2005-2008)...	58
Graf 3: Rozložení návštěvnosti v Josefově Dole - porovnání sobotní a nedělní křivky (1.1. – 31.12. 2009)	59
Graf 4: Struktura podnikatelů podle oblasti podnikání.....	74
Graf 5: Počet zaměstnanců ve firmě	74
Graf 6: Znalost pojmu udržitelný cestovní ruch	75
Graf 7: Zastoupení krajů na dotazníkovém šetření.....	76
Graf 8: Znalost pojmu udržitelný cestovní ruch	77
Graf 9: Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v Libereckém kraji	79
Graf 10: Vliv cestovního ruchu na rozvoj kraje	80

Seznam obrázků

Obrázek 1: Poloha Libereckého kraje a územní členění.....	24
Obrázek 2: Struktura využití území v Libereckém kraji (%), 2008.....	26
Obrázek 3: MAS na území Libereckého kraje (2011).....	48
Obrázek 4: Historicko-přírodovědná naučná stezka Nové Město pod Smrkem a Máchova stezka	52
Obrázek 5: Geopark Český ráj.....	53
Obrázek 6:Přehled objemu rozdělených finančních prostředků-NUTS II Severovýchod (2007-01/ 2012)	57

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kapacita HUZ v Libereckém kraji (2000-2010)	29
Tabulka 2: Vývoj počtu hostů ubytovaných v HUZ v Libereckém kraji (2000-2011)	30
Tabulka 3: Zahraniční hosté ubytovaní v HUZ v Libereckém kraji 2010 (prvních 10 zemí)	31
Tabulka 4: Horizontální témata Libereckého kraje	39
Tabulka 5: SWOT analýza udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Libereckém kraji.....	43
Tabulka 6: Přehled aktérů cestovního ruchu v Libereckém kraji (v obecné rovině).....	45
Tabulka 7: Chráněná území v Libereckém kraji (2008-2010).....	50
Tabulka 8:Evropsky významné lokality (EVL) a ptačí oblasti (PO) podle soustavy Natura 2000 (2010).....	50
Tabulka 9: Rozdělení zdrojů dle jednotlivých kategorií.....	56
Tabulka 10: Klíčové indikátory udržitelného cestovního ruchu, WTO.....	64
Tabulka 11: Specifické indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu v horských oblastech, WTO	65
Tabulka 12: Specifické indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu v přírodních parcích, WTO.....	65
Tabulka 13: Vybrané indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu, Liberecký kraj (2008 - 2011)	68
Tabulka 14: Přehled certifikovaných ubytovacích zařízení (k dubnu 2012).....	70
Tabulka 15: Faktory ovlivňující výběr dovolené (absolutní četnost)	77

Seznam příloh

Příloha č. 1 – SWOT analýza udržitelného rozvoje Libereckého kraje

Příloha č. 2 – Turistická informační centra v Libereckém kraji (2010)

Příloha č. 3 – Jezdecké stanice v Libereckém kraji (2011)

Příloha č. 4 – Dotazník – podnikatelé v odvětví cestovního ruchu

Příloha č. 5 – Dotazník – účastníci cestovního ruchu

Příloha č. 6 – Dotazník – rezidenti Libereckého kraje

Příloha č. 1

SWOT analýza udržitelného rozvoje Libereckého kraje

EKONOMICKÝ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<u>Liberecký kraj</u> ☞ Kvalitní menší a střední podnikatelská vrstva; ☞ Stabilní postavení velkých podniků v Libereckém kraji; ☞ Silný zpracovatelský průmysl; ☞ Poměrně stabilní trh práce založený na rozmanitosti ekonomických činností; ☞ Vhodné přírodní a kulturní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu.	<u>Liberecký kraj</u> ☞ Koncentrace ekonomické činnosti a zaměstnanosti v centrech kraje, zejména v Liberci, periferní oblasti jsou oslabeny; ☞ Nedostatečný rozvoj doplňkových služeb v cestovním ruchu; ☞ Silné zaměření ekonomiky na automobilový průmysl; ☞ Velký rozsah a počet nevyužívaných, zdevastovaných ploch a objektů („brownfields“) postižených starými ekologickými zátěžemi a jejich obtížná revitalizace; ☞ Nekvalitní existující (doprava) a nedostatečně rozvinutá (informace, komunikace) infrastruktura kraje; ☞ Nesoulad nabídky a poptávky na trhu práce v některých oborech v souvislosti s kvalifikací pracovních sil a nízké společenské i ekonomické ohodnocení tradičních řemeslných a zemědělských činností.

EKONOMICKÝ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<u>Liberecký kraj</u> ☞ Zachovalost a rozmanitost přírodního dědictví regionu dává možnost pro širší rozvoj podnikání v oblasti udržitelného cestovního ruchu a navazujících odvětví, tento aspekt je posílen přítomností hranic s Polskem a Německem; ☞ Rozvoj výzkumné a vývojové činnosti související s potenciálem Technické univerzity v Liberci; ☞ Vývoj a zavádění technologií šetrných k životnímu prostředí; ☞ Značný ekologický potenciál velké části kulturní krajiny naskytá příležitost pro rozvoj ekologického a energetického zemědělství a agroekoturistiky; ☞ Dobrá východiska pro další rozvoj a zvýšení prestiže tradičních řemesel (sklářství, bižuterie, textilní průmysl - podpora místní výroby); ☞ Kvalitně připravené projekty a efektivní využívání finančních nástrojů EU a EHP (Strukturální fondy, Fond soudržnosti, Finanční mechanismy EHP a Norska).	<u>Liberecký kraj</u> ☞ Možné strukturální problémy ve sklářském průmyslu; ☞ Zastavení či zpomalení procesu restrukturalizace zemědělství; ☞ Hrozba útlumu odvětví skla a bižuterie na světových trzích; ☞ Potenciální růst nezaměstnanosti v případě útlumu textilního, sklářského, resp. automobilového průmyslu; ☞ Pomalá nebo neefektivní revitalizace velkého množství nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů, včetně pomalé sanace starých ekologických zátěží, preference investičních záměrů na "zelené louce"; ☞ Podpora investic do výroby s nízkou přidanou hodnotou práce, automatizované technologie velkých podniků mohou vést ke značnému snížení počtu pracovních míst v regionu; ☞ Navyšování individuálních přeprav po silniční dopravě; ☞ Přetěžování absorpčních návštěvních kapacit stávajících rekreačních a turistických center a zachovalých přírodních lokalit a oblastí regionu.

SOCIO-KULTURNÍ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE – OBLAST SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
Liberecký kraj ☞ Klesající trend celkové úmrtnosti, prodlužující se střední délka života a příznivý průměrný věk obyvatel kraje; ☞ Onemocnění alergiemi je nižší ve srovnání s průměrem ČR; ☞ Dobrá dostupnost i dostatečná kapacita a vybavenost zařízení akutní i následné zdravotní péče; ☞ Relativně velká nabídka sociálních služeb včetně provozování alternativních služeb a krizových a specializovaných poraden; ☞ Liberecký kraj patří mezi kraje s nejvyšším průměrným celkovým čistým měsíčním příjmem domácností; ☞ Spokojenost obyvatel kraje s vlastním bydlením je vyšší než v ostatních krajích ČR.	Liberecký kraj ☞ Výrazné snížení porodnosti; ☞ Úmrtnost na nádorová onemocnění a úmrtnost na úrazy a otravy jsou v kraji vyšší než celorepublikový průměr, roste počet vrozených vývojových vad, alergických onemocnění a onemocnění nervového systému; ☞ Nárůst rizikových faktorů životního stylu (kouření v domácnostech se vyskytuje u 50% rodin); ☞ Problémy v provázanosti sociálního systému a zdravotnictví s ostatními sektory (ekonomika, životní prostředí); ☞ Nedostatečná podpora a rozvoj existujících alternativních a terénních sociálních služeb (preference ústavních zařízení); ☞ Zastaralý bytový fond v kraji; ☞ Vysoké výdaje na bydlení; ☞ Sociální problémy spojené s životem na venkově, nízká prestiž a sociální standard obyvatel zejména venkovského prostoru.

SOCIO-KULTURNÍ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE – OBLAST SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ

PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
Liberecký kraj ☞ Důraz na všechny stupně prevence, zejména u nádorových onemocnění, onemocnění oběhové soustavy a alergických onemocnění; ☞ Podpora zdraví a zdravého životního stylu; ☞ Prevence sociálně patologických jevů podporou programů volnočasových aktivit, včetně sportovních aktivit; ☞ Využití integrovaného komunitního plánování sociálních služeb; ☞ Zvyšování ekonomické aktivity starších občanů; ☞ Efektivní populační politika kraje, včetně zajištění dostupného bydlení pro rodiny s dětmi; ☞ Řešení sociálněekonomických problémů kraje aktivní politikou zaměstnanosti; ☞ Integrace všech minoritních skupin obyvatelstva; ☞ Rozvoj projektů tzv. sociální ekonomiky zejména v menších obcích.	Liberecký kraj ☞ Neschopnost dostatečně rychle reagovat na proces stárnutí obyvatelstva; ☞ Nedostatečná role prevence v rámci zdravotní péče, nedostatek středního zdravotního personálu; ☞ Nízká efektivita sociálních služeb; ☞ Pomalá rekvalifikace pracovníků z regionálně specifických útlumových oblastí zemědělství a průmyslu; ☞ Rostoucí počet příjemců dávek sociální péče; ☞ Nárůst sociálně patologických jevů; ☞ Pomalá obnova staré bytové zástavby a snižující se počet dokončených nových bytů; ☞ Daňové a legislativní úpravy vedoucí k útlumu zejména malého podnikání.

SOCIO-KULTURNÍ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE – OBLAST VZDĚLÁVÁNÍ, KULTURY, SPORTU A CESTOVNÍHO RUCHU

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<u>Liberecký kraj</u> ☞ Dostupnost předškolního vzdělávání a podpora základních škol v menších obcích; ☞ Uměleckoprůmyslové a sklářské školství vzniklé na základě poptávky místní výroby a tradičních řemesel; ☞ Existence Technické univerzity v Liberci; ☞ Významný počet památkově chráněných území, bohatý památkový fond (sakrální památky, lidová architektura) a velký počet nalezišť historického osídlení v kraji; ☞ Velká koncentrace přírodního bohatství (NP, CHKO); ☞ Síť kulturních a sportovních zařízení v kraji včetně nabídky souvisejících služeb; ☞ Činnost spolků a občanských sdružení (kultura, sport, vzdělávání, volnočasové aktivity); ☞ Poloha regionu u hranic s Polskem a Německem příznivě ovlivňuje podíl zahraničních návštěvníků preferujících vícedenní turistické pobyty.	<u>Liberecký kraj</u> ☞ Nižší vzdělanostní úroveň obyvatelstva kraje než je průměr ČR; ☞ Nedostatečné jazykové znalosti absolventů ZŠ, SŠ a VŠ; ☞ Nízká účast obyvatel kraje na terciárním vzdělávání; ☞ Vysoký podíl nekvalifikovaných učitelů na základním a středním stupni vzdělávací soustavy; ☞ Nesoulad požadavků trhu práce se zaměřením vzdělávací soustavy; ☞ Vysoké náklady ZŠ v přepočtu na 1 žáka ☞ Špatný technický stav a nevhodné využívání kulturních památek; ☞ Nedostatečná základní a doplňková infrastruktura cestovního ruchu, včetně služeb; ☞ Absence destinačního managementu pro rozvoj cestovního ruchu.

SOCIO-KULTURNÍ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE – OBLAST VZDĚLÁVÁNÍ, KULTURY, SPORTU A CESTOVNÍHO RUCHU

PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<u>Liberecký kraj</u> ☞ Provázanost aktivit Technické univerzity v Liberci s potřebami sociální a ekonomické sféry; ☞ Růst vzdělanosti obyvatel kraje a přizpůsobování vzdělávání na všech úrovních potřebám trhu práce; ☞ Tendence pro další rozvoj kulturního a sportovního života v kraji a tím i pro rozvoj cestovního ruchu, zajištění rychlé obnovy a kvalitního udržování sportovišť, kulturních a historických památek; ☞ Rozvoj lázeňské, zdravotní a kongresové turistiky vzhledem ke kvalitním přírodním podmínkám; ☞ Využívání objektů školských zařízení k mimoškolním aktivitám (kultura, sport terciární vzdělávání); ☞ Interpretace kulturního a jiného místního dědictví.	<u>Liberecký kraj</u> ☞ Pokračující pokles počtu žáků základních škol a studentů některých středních škol (uzavírání škol hlavně v malých obcích, zhoršování regionální dostupnosti škol); ☞ Nedostatečné uplatňování absolventů SŠ, VOŠ, VŠ na trhu práce; ☞ Nedostatečná propagace nejen památek, ale i opomíjených atraktivit po celém regionu (jednostranně zaměřený zájem návštěvníků a cestovních kanceláří, kulturní služby nabízené pouze ve větších sídlech); ☞ Pomalá a nedostatečná obnova a údržba některých historických objektů i zastaralých kulturních a sportovních zařízení, malá spoluúčasť samospráv; ☞ Pokles zájmu všech generačních skupin obyvatelstva o sportovní, kulturní a výchovné vzdělávací volnočasové aktivity; ☞ Masivní cestovní ruch spojený s místním poškozením území.

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
Liberecký kraj ☞ Velký podíl zvláště chráněných území na celkové rozloze kraje ☞ Velký počet přirozených či přírodě blízkých ekosystémů a velká celková výměra lesních půd; ☞ V porovnání s ostatními regiony nízká úroveň znečištění ovzduší, zejména emisemi vyprodukovanými přímo v kraji; ☞ Vyšší jakost povrchových a podzemních vod v porovnání s ostatními regiony; ☞ Velký počet obcí s veřejným vodovodem a vybavenost hlavních center regionu veřejnou kanalizací a dostatečně účinnými ČOV; ☞ Dostatečná výměra zemědělské půdy s potenciálem pro rozvoj péče o krajinu v rámci primárního sektoru; ☞ Nízká produkce odpadů v porovnání s ostatními regiony a dostatečná kapacita zařízení pro jejich zneškodňování; ☞ Aktivní environmentálně orientované nevládní organizace všech typů.	Liberecký kraj ☞ Špatná spolupráce a konflikty mezi managementem chráněných území a zástupci obcí; ☞ Nízký podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí, zejména pro oblast ochrany přírody a krajiny; ☞ Značný rozsah poškozených lesních ekosystémů, nevyhovující druhová skladba i věková a prostorová struktura lesních porostů (nízký podíl listnatých porostů, malý počet výběrových stromů); ☞ Platný územní plán nemá 109 z 215 obcí kraje (31.12.2004); ☞ Významný podíl dopravy a kategorie malých zdrojů (REZZO 3) na celkovém znečišťování ovzduší, významné zdroje emisí těžkých kovů a vyšší měrné emise na obyvatele u pevných látek a těkavých organických sloučenin; ☞ Nízký podíl obyvatel zásobovaných pitnou vodou z veřejných vodovodů, malý počet obcí s veřejnou kanalizací, nízký podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci a ČOV; ☞ Velká rozloha neobhospodařovaných zemědělských půd a malý podíl ekologického a energetického zemědělství; ☞ Velký počet ploch se starými ekologickými zátěžemi a rostoucí podíl zastavěného území; ☞ Zvyšující se produkce odpadů a jejich nedostatečné předcházení jejich vzniku, nízký podíl separace, recyklace i materiálového, energetického a jiného využití; ☞ Nedostatečné systémové úspory energií a vody, malé využití alternativních energetických zdrojů.

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
Liberecký kraj ☞ Zvýšení rozlohy zvláště chráněných území realizací environmentálních opatření plynoucích ze závazků ČR vůči EU (Natura 2000); ☞ Vytváření nových pracovních příležitostí v primárním sektoru (oblast péče o kulturní krajinu), v rámci odpadového hospodářství a při sanacích starých ekologických zátěží i realizaci environmentálních opatření (ÚSES, protipovodňová opatření, revitalizace říčních systémů, zvyšování retenčních schopností krajiny a obnova jejích ekologických funkcí); ☞ Rozvoj "zeleného" podnikání, služeb a spotřeby; ☞ Rozvoj ekologického a energetického zemědělství a environmentálně šetrného turismu (agroekoturistika); ☞ Upřednostnění šetrných způsobů dopravy, propojení celého území sítí turistických stezek a cyklotras s návazností na okolní regiony a zahraničí; ☞ Rozvoj systému vzdělávání k udržitelnému rozvoji a ekologizace veřejné správy; ☞ Důraz na materiálové a energetické využití odpadů oproti jejich skládkování; ☞ Důsledné zavádění principu eko-efektivity vedoucí k energetickým a surovinovým úsporám; ☞ Vypracování environmentální politiky Libereckého kraje.	Liberecký kraj ☞ Rostoucí fragmentace krajiny v důsledku realizace nových liniových staveb dopravní infrastruktury; ☞ Rostoucí tlak na krajinu a ekosystémy v chráněných územích v důsledku předimenzovaného rozvoje ekonomických aktivit; ☞ Pokračující trend nedostatečné péče o kulturní krajinu, zejména na Frýdlantsku a Českolipsku; ☞ Územní plánování nerespektuje principy udržitelného rozvoje ani integrované ochrany životního prostředí; ☞ Přetrvávající dálkový přenos znečišťujících látek ze sousedních států; ☞ Ohrožení kvality podzemních a povrchových vod; ☞ Rostoucí zábor zemědělských a lesních půd pro novou výstavbu; ☞ Živelná výstavba zejména v blízkosti velkých měst („urban sprawl“); ☞ Pomalá revitalizace nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů ("brownfields"); ☞ Pomalá a neefektivní sanace starých ekologických zátěží; ☞ Nízká motivace k využití alternativních obnovitelných zdrojů energie, ke snižování energetické a surovinové náročnosti a k aplikaci BAT technologií.

SPRÁVA VĚCÍ VEŘEJNÝCH

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<u>Liberecký kraj</u> ☞ Koncepční rozvojové dokumenty kraje byly posouzeny z hlediska principů udržitelného rozvoje; ☞ První zkušenosti s komunitním plánováním; ☞ Definování vlastních nedostatků a jejich analýza v Programu rozvoje Libereckého kraje - snaha o nápravu; ☞ Využívání principu úspor formou sdružování prostředků a společnou realizací stanovených akcí; ☞ Aktivní zájem kraje zlepšit komunikaci a spolupráci s veřejností při projednávání strategických a konceptních dokumentů; ☞ Zapojení kraje do euroregionu Nisa a spolupráce s německými a polskými partnery; ☞ V kraji úspěšně probíhají projekty místní Agendy 21 - Město Liberec, Frýdlantsko, Višňová, Jindřichovice pod Smrkem, Mikroregion Podralsko byl přijat do Národní sítě zdravých měst, Liberecký kraj má ambice stát se "Zdravým krajem"; ☞ Mikroregiony Jilemnicko, Turnovsko, Semilsko, Českolipsko a Hradecko prošly výcvikem komunitního plánování; ☞ V rámci ČR unikátní vysoké zastoupení nadací s různě zaměřeným posláním.	<u>Liberecký kraj</u> ☞ Není tradice dlouhodobého koncepčního plánování a rozhodování z hlediska dlouhodobých dopadů; ☞ Není zaběhlý systém posouzení přijímaných opatření (rozhodnutí, projektů, atd.) z hlediska jejich souladu s principy udržitelného rozvoje a nedochází k vyhodnocování dopadů těchto materiálů na udržitelný rozvoj Libereckého kraje; ☞ Absence indikátorů udržitelného rozvoje, jejich sledování, vyhodnocování a zpětné vazby na přehodnocování již přijatých rozhodnutí; ☞ Byrokratizace veřejné správy, přetíženost starostů a zastupitelstev místní samosprávy - nízká operativnost a pomalý postup v rozhodovacím procesu; ☞ Značná zadluženost obcí; ☞ Nedostatečné naplňování principů partnerství v komunitách; ☞ Podmínky pro vytváření korupčního prostředí; ☞ Malá spolupráce zainteresovaných institucí při implementaci existujících konceptních dokumentů v oblasti rozvoje venkova; ☞ Nedostatečná propojenost tří hlavních oblastí života; ekonomické, sociální a environmentální; ☞ Neexistuje management udržitelného rozvoje a odpovídající institucionální zabezpečení; ☞ Nefunguje přenos relevantních informací z centrální a krajské úrovně na úroveň obcí (např. metodik) ani v rámci orgánů a resortů veřejné správy; ☞ Není zaběhlý mechanismus umožňující rychlý a pohodlný přenos informací od občanů k orgánům státní správy a zastupitelům, tzv. zpětná komunikační vazba; ☞ Neexistence komunikační strategie.

SPRÁVA VĚCÍ VEŘEJNÝCH

PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<u>Liberecký kraj</u> ☞ Udržitelný rozvoj je jednou z priorit Libereckého kraje, je zpracována Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje; ☞ Vybudování a podpora celoplošného managementu udržitelného rozvoje Libereckého kraje; ☞ Zavedení pravidelného sledování a vyhodnocování indikátorů udržitelného rozvoje se zpětnou vazbou hodnocení přijímaných a realizovaných rozvojových opatření a projektů; ☞ Prohloubení spolupráce krajské veřejné správy s obcemi a vyšší míra vzájemné spolupráce obcí a vytváření mikroregionů; ☞ Stanovení priorit pro financování cílů udržitelného rozvoje v rozpočtech kraje a obcí; ☞ Finanční podpora a pomoc při hledání finančních zdrojů pro střední a malé podnikatele; ☞ Spolupráce, konzultace, metodická a odborná podpora občanské společnosti; ☞ Otevřená komunikace, podávání jasných a srozumitelných informací veřejnosti; ☞ Semináře, školení, vzdělávání úředníků veřejné správy v oblasti udržitelného rozvoje; ☞ Společný postup kraje a obcí vůči státu a Evropské unii; ☞ Podpora udržitelného rozvoje v Evropské unii; ☞ Větší míra aktivního zapojení veřejnosti do veřejného života i ve spolupráci s nevládními organizacemi; ☞ Vypracování komunitního plánu Libereckého kraje; ☞ Významná role obcí v mapování potřeb mikroregionů a možnost efektivního řešení místních problémů. ☞ Zapojení obcí a měst kraje do národní sítě zdravích měst a rozvoj místních Agend 21; ☞ vypracování Komunikační strategie Libereckého kraje.	<u>Liberecký kraj</u> ☞ Nárůst byrokracie a malá pružnost regionální veřejné správy; ☞ Nedostatečné prosazování požadavků právních norem; ☞ Malá poptávka po pravidelné implementaci udržitelného rozvoje na úrovni obcí; ☞ Neprofesionální přístup úředníků krajské a místní samosprávy při řešení konkrétních problémů; ☞ Pokračující zadlužování obcí, nedostatečné využívání všech možností získávání finančních prostředků, neefektivní hospodaření obcí; ☞ Vysoká míra závislosti obcí na státu a kraji; ☞ Nenaplnování cílů koncepčních a strategických dokumentů; ☞ Přetrvávající a narůstající podmínky pro korupční chování; ☞ Nedostatek finančních prostředků pro realizaci opatření pomáhajících v zavádění principů udržitelného rozvoje do praxe.

Zdroj: Autorský kolektiv. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. *Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje 2006-2020*. Liberec 2005

Příloha č. 2

Turistická informační centra v Libereckém kraji (2010)

Město/obec	název	adresa	www_1
Bedřichov	Informační centrum Bedřichov v Jiz. h.	Bedřichov 218	www.bedrichov.cz
Bezděz	Infocentrum Bezděz	Bezděz 1	www.bezdez.cz
Benecko	Infocentrum FLORA Benecko	Benecko 200	www.benecko.com
Bozkov	Turistické informační středisko	Bozkov, budova školy	www.obecbozkov.cz
Cvikov	Informační centrum Cvikov	Náměstí osvobození 63	www.cvikov.cz
Česká Lípa	Městské informační centrum Česká Lípa	Nám. TGM 2	www.mucl.cz
Český Dub	Informační centrum Český Dub	Kostelní 14/IV	www.infocentrum.cdub.cz
Desná	INFO Desná v Jizerských horách	Riedlova vila Krkonošská 120	www.mesto-desna.cz
Doksy	Městské informační centrum Doksy	Nám. Republiky 191	www.doksy.com
Dubá	Město Dubá	Masarykovo nám. 138	www.mestoduba.cz
Frýdlant	Městské informační centrum Frýdlant	Nám. TGM 99	www.frydlantvc.cz
Harrachov	1. Turistické informační centrum Harrachov	Centrum 150	www.harrachov.cz
Harrachov	2. IS Správy KRNP	Harrachov 442	www.krnapp.cz
Hejnice	Informační centrum	Klášteří 87	www.mestohejnice.cz
Hrádek nad Nisou	Tur. inf. centrum Hrádek nad Nisou	Horní nám. 73	www.hradek.cz
Hamr na Jezeře	Informační centrum	Děvinská 1	www.hamrnajezere.webpark.cz
Hradčany	Informační centrum (sezónní)	Ralsko-Hradčany 458	www.vls.cz
Chrastava	Městské informační středisko Chrastava	Liberecká 40	www.chrastava.cz
Jablonec nad Nisou	Jablonecké kulturní a Informační centrum	Mírové nám. 19	www.jablonec.cz
Jablonec nad Nisou	Informační centrum Jablonné v Podještědí	Nám. Míru 23	www.jablonnepv.cz
Jilemnice	Informační středisko Jilemnice	Masarykovo nám. 140	www.mestojilemnice.cz
Josefův Důl	Informační centrum	Dolní Maxov 218	www.josefuvdul.cz
Kamenický Šenov	Informační centrum Kamenický Šenov	Prácheňská 42	www.kamenicky-senov.cz
Kořenov	Informační centrum Jizerky pro Vás	Kořenov 480	www.jizerkyprovas.cz
Lázně Libverda	Infocentrum Lázně Libverda	Lázně Libverda 17	www.laznelibverda.cz
Liberec	Městské informační centrum Liberec	Nám. Dr. Edv. Beneše 1	www.infolbc.cz
Liberec	Turistické informační centrum	Ještědská 202	www.liberec.cz
Liberec	Tourist service	Nitranská 1, Centrum Babylon	www.BabylonLiberec.cz
Liberec	ČD centrum Liberec	Nákladní 344	www.liberec.cz
Lomnice nad Popelkou	Kulturní a informační středisko města Lomnice nad Popelkou	Husovo nám. 4 – zámek, P.O. BO	www.lomnicenadpopelkou.cz
Lomnice nad Popelkou	Informační stánek na hoře Tábor	Husovo nám. 4 – zámek, P.O. BO	www.lomnicenadpopelkou.cz
Malá Skála	Informační středisko Malá Skála	Vranové I/12	www.mala-skala.cz
Mimoň	Turistické informační centrum	Mírová 121	www.mestomimon.cz
Nový Bor	Turistické informační centrum Nový Bor	T.G.Masaryka 46	www.novy-bor.cz
Osečná	Informační středisko Osečná	Svatovítské náměstí 88	www.osecna.info
Pěnčín	Informační středisko pro Pěnčínsko, Fipobex, Pěnčínsko	Pěnčín 60, Bratříkov	www.vapen.cz
Rokytnice nad Jizerou	Městské informační centrum	Horní 449, Rokytnice nad Jizerou	www.rokytnice.com
Rovensko pod Troskami	Městské infor. střed. Rovensko p.Tr.	Komenského 107	www.rovensko.cz
Semily	Městské informační středisko Semily	Riegrovo nám. 68	www.semily.cz
Smržovka	TIC Smržovka	Nám TGM 661	www.smrzovka.cz
Staré Splavy	Informační centrum (sezónní)	Jana Roháče z Dubé 29	www.staresplavy.cz
Stráž pod Ralskem	MěÚ Stráž pod Ralskem - Informační centrum	U Potoka 136	www.strazpr.cz
Tanvald	Infocentrum Tanvald	Krkonošská 629	www.tanvald.cz
Turnov	Regionální informační centrum Turnov	Nám. Českého ráje 26	www.turnov.cz
Vysoké nad Jizerou	Informační centrum Vysoké nad Jizerou	Nám. Dr. Karla Kramáře 227	www.cyklovysoke.cz
Zákupy	Informační centrum	Borská 5	www.zakupy.cz
Železný Brod	Turistické informační středisko Železný Brod	nám. 3. května 37	www.zeleznybrod.cz

Zdroj: Liberecký kraj. Turistická informační centra. kraj-lbc.cz. [online]. [cit. 2012-04-07]., dostupné z: <http://kultura.kraj-lbc.cz/page277>

Příloha č. 3

Jezdecké stanice (2011)

Stanice	Číslo na mapě	Kontakt/www adresa
Buřany - Kašparka	1	www.strelec.netair.cz , www.kasparka.wbs.cz
Jezdecká stanice Čikvásky	2	www.cikvasky.wbs.cz
Agro - Z. Pension - ski	3	www.z-pension.cz
Ranč Kocanda	4	www.ranckocanda.euweb.cz
Dobrá Voda	5	http://www.vitov.estranky.cz/
Prašný dvůr	6	http://prasnydvur.blog.cz
U Jelena	7	www.jsujelena.wbs.cz
Dvůr Hlaváč	8	www.frydlantsko.com/dvur20hlavac/index.htm
Dolní Oldříš	9	Statek Dolní Oldříš, č.p. 23, Bulovka
Statek u kaštanu	10	Svítovské náměstí 144, Osečná 463 52. Ubytování v soukromí, malá hospůdka. Pastviny a stáje pro koně.
Sedmihorky	11	www.podháj.cz
Ranč na šutru	12	www.rancnasutru.txt.cz
Farma Fortel	13	www.farmafortel.wz.cz
Pension Selský dvůr Raspenava	14	http://selskydvur.onas.cz/cs/
Žijící skanzen	15	www.lunaria-jindrichovice.cz
Ludvíkov Horse & Holiday	16	http://www.ludvikovcz.com
Samantha	17	petranina@seznam.cz
Ranč Prackov	18	http://koneprackov.blog.cz/
Ranč Zátoka	19	kratmat6@seznam.cz
Chov koní Václavice,o.s.	20	www.prohorses.eu





Zdroj: Jezdecké stezky Libereckého kraje. Jezdecké stanice. 7.4.2012. jslk.wbs.cz [online]. [cit. 2012-04-08]., dostupné z: <http://www.jslk.wbs.cz/Jezdecke-stanice-.html>

Pozn. Zakreslený stav je k 25.8.2011. Čili na mapách nejsou stanice Ranč Zátoka a Chov koní Václavice.

Příloha č. 4

Dotazník – podnikatelé v odvětví cestovního ruchu

**Povinné pole*

1. V jaké oblasti podnikáte? * *Více možných odpovědí*

- a) Ubytování
- b) Stravování
- c) Informační centrum
- d) Cestovní kancelář
- e) Dopravní služby
- f) Jiné:

2. Kolik pracovníků má Vaše firma? *

- Méně než 5
- 5 - 20
- 21 - 50
- 51 a více

3. Jste členem nějakého profesního sdružení? *

- a) Ano

Jakého profesního sdružení jste členem?

.....

- b) Ne

4. Setkali jste se s pojmem udržitelný cestovní ruch? *

- a) Ano

Jak tento pojem chápete? * *Vypište vlastními slovy*

.....

- b) Ne

5. Jste držitelem certifikátů nebo ocenění z oblasti ekologie?

- a) Ano

Jaké certifikáty nebo ocenění z oblasti ekologie vlastníte?

.....

- b) Ne

6. Třídíte odpad? * Více možných odpovědí

- a) Ano, třídíme plasty
- b) Ano, třídíme papír
- c) Ano, třídíme sklo
- d) Ano, třídíme organický odpad
- e) Ano, třídíme nápojové kartony
- f) Netřídíme
- g) Netřídíme, ale uvažujeme o tom

7. Využíváte obnovitelné zdroje energie? *

- a) Ano
- b) Ne
- c) Ne, ale uvažujeme o tom.

8. Využili jste nějaký grant, dotační titul nebo jinou pobídku v rámci udržitelného cestovního ruchu? *

- a) Ano

Uveďte, prosím, jakých:.....

- b) Ne

9. Považujete podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu ze strany kraje za dostatečnou? *

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

10. Pokud byla Vaše odpověď na předchozí otázku "NE", co byste vylepšili?

.....

Příloha č. 5

Dotazník – účastníci cestovního ruchu

**Povinné pole*

1. Stanovte pořadí, podle čeho si vybíráte destinaci, jedete-li na dovolenou, výlet v ČR: * Každý faktor má své vlastní místo.

	Atraktivita oblasti	Poměr ceny a kvality	Dopravní dostupnost	Kvalita životního prostředí	Ekologická certifikace
1. místo	☐	☐	☐	☐	☐
2. místo	☐	☐	☐	☐	☐
3. místo	☐	☐	☐	☐	☐
4. místo	☐	☐	☐	☐	☐
5. místo	☐	☐	☐	☐	☐

2. Víte, co znamená udržitelný cestovní ruch? *

a) Ano

Co si pod tímto pojmem představujete? * *Vypište vlastními slovy*

.....

b) Nemám představu

3. Jste ochotni připlatit si za služby s ekologickou certifikací?

a) Ano

b) Ne

c) Nevím, co si pod tím mám představit

d) Jiné:

4. Jste ochotni zaplatit vyšší vstupné do kulturní památky, jestliže víte, že přispíváte na obnovu památky? *

a) Ano

b) Ne

c) Jiné:

5. Uvítali byste možnost třídit odpad v ubytovacím zařízení? *

- a) Ano
- b) Ne
- c) Jiné:

Vaše věková skupina *

- 20 let a méně
- 21 - 40
- 41 - 60
- 61 let a více

Místo Vašeho trvalého bydliště - uveďte pouze kraj *

Příloha č. 6

Dotazník – rezidenti Libereckého kraje

**Povinné pole*

1. Zajímáte se o vývoj cestovního ruchu ve Vašem kraji? *

- a) Ano
- b) Ne

2. Setkáváte se ve Vašem kraji s účastníky cestovního ruchu? *

- a) Ano

Setkávám se s nimi: Více možných odpovědí *

- a) v dopravních prostředcích
- b) při výkonu povolání
- c) v přírodě
- d) v restauračních zařízeních
- e) jiné

Jejich přítomnost vnímám: *

- a) pozitivně, jejich přítomnost mi nevadí
- b) spíše pozitivně
- c) spíše negativně
- d) negativně, jejich přítomnost mi vadí

- b) Ne

3. Domníváte se, že rozvoj cestovního ruchu ve Vašem kraji má dobré předpoklady?*

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

4. Zaškrtněte tvrzení, která dle Vašeho názoru nejlépe vystihují vliv cestovního ruchu na rozvoj Vašeho kraje: * Více možných odpovědí

- a) CR pomáhá řešit nezaměstnanost
- b) CR přináší finanční prostředky do rozpočtu kraje
- c) CR rozšiřuje nabídku pracovních příležitostí
- d) CR pomáhá zvyšovat životní úroveň místního obyvatelstva
- e) CR devastuje životní prostředí

- f) CR poškozujje kulturně - historické památky
- g) CR zvyšuje cenovou hladinu prodáváných výrobků a služeb
- h) CR narušuje poklidný život místních obyvatel
- i) Jiné

5. Uvítali byste možnost podpořit další rozvoj cestovního ruchu ve Vašem kraji? *

- a) Ano
- b) Ne

6. Pokud ano, jakým způsobem by měl být rozvoj cestovního ruchu ve Vašem kraji podpořen?

.....

7. Věková kategorie*

- méně než 20 let
- 20 – 40
- 41 – 60
- více než 60 let